III-856
III
856

ELENA COSTACHE GĂINARIU

MONOGRAFIA COMUNEI
BURDUJENI
PLASA BOSANCEA JUDEŢUL SUCEAVA

Cu o hartă şi 16 fotografii

BUCUREŞTI
1936

Preţul 60 lei

BCU IAŞI / CENTRALA UNIVERSITARĂ LIBRARY

BIBL. CENTR. UNIV.
M. „EMINESCU" IAŞI
GEOLOGIE-GEOGRAFIE
III-856

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ELENA COSTACHE GĂINARIU

Inv 2107
Donat Prof. I. Simionescu
FACULTATEA DE ... LAB. DE GEOGRAFIE

Monografia comunei BURDUJENI

plasa Bosancea, judeţul Suceava

Cu o hartă şi 16 fotografii

646623
B.C.U. IASI

BUCUREŞTI
1936

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

I. 4330
Bib. Inst. de Geologie-Geografie
T. III-856.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Introducere

De multe ori, în cursul existenței noastre, desprins o clipă de ideia grijilor vieții, trăești intens cu amintirea, frumoșii ani petrecuți pe meleagurile unde te-ai născut.

Fapte istorice și adevăruri trăite se împletesc cu legende, tradiții, obiceiuri și superstiții locale.

Și-atunci, o lume de imagini și frumuseți îți răscolesc sufletul și te îndeamnă să-i pătrunzi adâncurile..

Toate acestea contribue să evoace frumosul decor al naturii, în cadrul căreia ne-am petrecut copilăria: cei mai scumpi ani din viața noastră.

Indemnată de dorința de a scoate din din uitare trecutul localității, unde am trăit primii ani ai vieții (și pentrucă nimeni până acum nu a făcut monografia comunei Burdujeni), am cercetat, în amănunt, tot ce mi-a stat în putință, spre a-l da în vileag și a fi de folos altora.

Pentru realizarea integrală a acestui gând, m'am folosit de documente locale, găsite in arhiva primăriei respective, de hrisoave, testamente, urice (acte vechi) dela cele două biserici (Sfânta Treime zisă „Troița" și Teodoreni), de modestele mele cunoștințe, de tablouri, procese verbale și statistici anuale, aflate la Școala de copii mici (Grădinița), la școalele primare mixte nr. 1 și 2, la Școala primară și cea profesio-

nală din localul gării Burdujeni, Orfelinatul C. F. R. „Regina Maria", de informațiile culese dela bătrânii din comuna cercetată și verificate prin confruntare, apoi, m'am servit și de copii sau de rezumate după acte oficiale găsite la Direcția generală a Vămilor, pendinte de Ministerul Finanțelor, Direcția Bunurilor Statului și Direcția Zootehnică din Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Serviciul statisticei generale a Regiei autonome a Căilor Ferate Române, Institutul de statistică, demografică și recensământ al României, Institutul meteorologic central, de statele de plată ale oficiului și agenției poștale din Burdujeni, păstrate în arhiva Diviziei întregului personal P. T. T, la poșta centrală din București. Afară de acestea, pentru completarea izvoarelor informative am consultat și cărțile necesare în biblioteca Academiei Române.

Exprim respectuoasă mulțumire și recunoștință d-lui **G. T. Niculescu-Varone,** *cunoscutul folklorist român, pentrucă, în mod desinteresat, d-sa a binevoit să mă încurajeze totdeauna și să-mi dea cele mai prețioase sfaturi, îndemnuri și informații spre a putea întocmi această carte, pe care o prezint cetitorilor.*

Elena Costache Găinariu

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY

Monografia comunei Burdujeni, plasa Bosancea, județul Suceava.

Trecut. Legende și orice fel de lămuriri privitoare la originea, numele comunei, fundarea, primele așezări omenești și istoricul ei după acte vechi.

Comuna Burdujeni (care până în anul 1926, când s'a făcut noua împărțire administrativă a României, depindea de plasa Bucecea, județul Botoșani) a luat ființă la începutul celei de a doua jumătăți a secolului XVII, iar din legendă reiese că-și trage numele dela un cioban numit *Burdujo* [1]).

După spusele bătrânului Pintilie Ungureanu, zis și „moș

---

1. „Numele târgului, după legendă, se crede că s'ar fi luat dela numele unui cioban numit *Burdujo*.

„Despre locul Burdujenilor, iarăși se povestește, că satul era situat mai spre Vest, însă din pricina unui războiu, locuitorii speriați, s'au retras în pădurea, ce era pe locul târgului și satului, împrejurul M-rei Theodoreni și s'au stabilit acolo. Despre locul vechiu se spune că acolo a existat un sat mare cu biserică și curți și că dacă s'ar săpa în pământ s'ar găsi beciuri; pietre multe se văd și astă-zi. Ca dovadă se zice că s'a găsit pe acel loc un sigiliu și o piatră cu inscripții, care s'au încredințat fostului egumen al mănăstirei, anume Sofronie, dar nu se știe ce a făcut cu ele".

Din „Dicționar geografic al județului Botoșani" (La anul 1891) de *V. C. Nădejde* și *I. Țitu*. Lucrarea premiată de „Societatea Geografică Română", în ședința Adunărei generale de la 8|20 Martie 1892. București, Tipografia și fonderia de litere Thoma Basilescu, Calea Victoriei, 29, 1895. pagina 67, coloana 2-a (dreapta) și pag. 68 întreagă (ambele coloane).

Acelaș text se mai găsește și în „Marele dicționar geografic al României", alcătuit și prelucrat după dicționarele parțiale pe județe de *George Ioan Lahovari*, Generai *C. I. Brătianu* și *Grigore G. Tocilescu*. Vol II fasc. I-a. București, 1899, pag. 78, coloanele I-a, a 2-a și a 3-a.

Nițucă". (născut la anul 1838 [1]), pe locul unde este așezată comuna Burdujeni, a fost în trecut moșia unui mare boer, anume *Burduja* sau *Burdujo*, știre auzită dela bunicul său.

Moș Nițucă pe prispa casei lui, situată în str. Izvoarelor din Burdujeni-Târg.

Economul stavrofor *Ioan Popovici*, parohul bisericii Teodorenî, utilizând același izvor informativ [2]), în ale sale „Legende burdujenene [3]), scrise în versuri populare, susține că numele comunei vine dela ciobanul Burdujo, ce se găsea pe moșia lui Teodor (Toader) Movilă.

Când Miron Costin[4]), vestitul cronicar al Moldovei, s'a căsă-

1. In casa străbunului său, cu două mici încăperi (tindă și căsuță) mobilate simplu cu un pat și o laiță, ambele din scânduri fixate pe țăruși de lemn bătuți în pământ. Casa este acoperită cu paie și are două ferestruici, cărora, moș Nițucă în viața lui, le-a adus singura modificare, înlocuindu-le burdufurile cu sticlă.

Această locuință primitivă unde și astăzi trăiește numitul sătean, după toate probabilitățile trece de 160 de ani, și reprezintă cel mai vechi tip de casă țărănească din comuna Burdujeni.

2. Dicționarul jud. Botoșani.

3. Publicate în „Crainicul Cetății", revistă culturală lunară, Suceava anul II nr. 1 pe Iunie 1933, pag. 4-7: nr. 2-3 pe Iulie-August 1933, (citiți Legenda II-a, pag. 30-35) și nr. 5-7 pe Oct. Dec. 1933.

4. Mare boer, spătar și cronicar al Moldovei (1633-1691). A fost fiul lui Ioan Costin, care era hătman și omul de încredere al lui Ioan Barnovschi, Domnul Moldovei. Miron Costin fiind acuzat ca aderent în complotul pentru răsturnarea D-lui Constantin Vodă Cantemir (unde era implicat și fratele său Veli-

torit cu Elena, fiica lui Teodor Movilă cârnul (unchiul Domnilor, Ieremia 1595-1606 şi Simion Movilă 1606-1607), i s'a constituit dotă, printre altele, şi moşia, care mai târziu avea să se cheme „Burdujeni".

Pe lângă serviciul de baci, Burdujo (Burduja) îndeplinea acum şi funcţia de „ştafetar" al marelui cărturar, Miron Costin, între Hotin [1]) şi părţile burdujenene.

Pe o frumoasă vale cu întinse izlazuri şi limpezi izvoare a existat „Cierul domnesc [2])" (loc bun de păşunat al mieilor) cu stâne, ce unele făceau parte din avutul „Domniei", iar ciobanilor de sub ascultarea baciului *Burduja*, li s'au zis „ciobani burdujeneni".

Se presupune că, pentru credincioasele servicii aduse de Burduja, el ar fi fost învestit aci, de Miron Costin, şi cu vre-o „sfoară" de moşie ca răzăşie.

Inainte de a se face primele aşezări omeneşti, părţile acestea erau acoperite de codrii seculari, bălării şi păşuni întinse, pe văi şi coline, cu bogate izvoare.

In mijlocul codrului, într'o poiană ferită de sgomotul şi frământările vieţii de mulţime, a fost ridicată mânăstirea Teodoreni, loc de închinăciune şi apărare la grele vremuri de bejenie. Ea „a fost zidită în anul 1597 de către Teodor Movilă zis cârnul, pe locul unde se aflase o bisericuţă din lemn, al cărui ctitor ar fi fost Ştefan cel Mare [3])".

In jurul bisericuţii piosului Domn, existau întinsuri nesfârşite şi pustii. Traiul oamenilor săraci şi necăjiţi se putea îndulci numai unde plata pentru munca pământului era mai darnic oferită.

Ştefan cel Mare a fost primul Domnitor român, care a găsit de cuviinţă să colonizeze cu ruteni locurile lipsite de populaţie din Moldova.

După ce a cucerit Pocuţia în 1490, el le-a dat acestora posibilitatea unei existenţe mai bune. Aşa se explică dece „Rutenii pocuţieni priveau pe Ştefan cel Mare drept mântuitorul lor de sub jugul polon şi treceau în massă de partea Moldovenilor de aceiaşi lege ca şi dânşii [4])". Săraciţi de dările la care erau impuşi ca robi în ţara lor, ei s'au mai refugiat apoi rânduri-rânduri în Bucuvina, ajungând până'n Nordul Moldovei. Aci se alipiau definitiv de trupul noii patrii. Desigur, Ştefan cel Mare va fi aşezat un grup de câteva familii şi în jurul bisericuţii de

---

cico-Velişco vornicul, care a fost prins şi omorât), el ispăşi neîntemeiata vină cu propria-i viaţă, pe când se găsea la moşia sa Barboşi unde era dus să-şi înmormânteze soţia.

1. Pe vremea lui *Dabija Vodă* (1661-1666) Miron Costin era pârcălab de Hotin.

2. Cier se zice astăzi la locul din dreptul cantonului nr. 282 (fost 3), peste linia ferată aproape de apa Suceavei.

3. Botoşanii cari se duc", album istoric, de căp. *A. I. Gheorghiu* şi prof. *Marcel Olinescu*, 1927, planşa XXXII, jos.

4. „Români şi Rutenii în Bucovina". Studiu istoric şi statistic de *I. Nistor* prof. la Universitatea din Cernăuţi. Bucureşti, 1915. pag 16.

lemn, pentru desţelenirea terenului şi pregătirea lui în scopul agriculturii.

Când mai târziu în locul acestei biserici, a luat fiinţă mănăstirea Teodoreni, i s'au dăruit boiarii şi destule moşii, dar lipseau muncitorii ce trebuiau să le lucreze. Pe lângă cei câtiva oameni îndrăgostiţi de glia ce şi-o considerau ca a lor, partea de semănătură, care depindea de sfântul locaş, era lucrată în fiecare vară şi de către alţi ţărani ruteni aduşi de prin părţile Storojineţului (Bucovina). Aceşti ţărani numiţi „vremelnici" munciau câmpul în schimbul unei plăţi de bani, sau în natură, care consta în produse agricole.

Din cauza greutăţilor de transport repetate pe fiecare an, pentru lucrul ce prestau, li s'au asigurat dela o vreme existenţa aci, dându-li-se câte o „fâşioară de pământ", pe care şi-au făcut la început bordeie. Astfel se explică fiinţarea primelor aşezări pe moşia Burdujeni.

O nouă serie de „muncitori ruteni au emigrat în Moldova pe la 1766, încurajaţi de agenţii boerilor moldoveni, cari duceau nevoie de braţe de muncă, pe numeroasele şi întinsele lor moşii [1])". In număr mare s'au stabilit în regiunea Burdujenilor ca şi în satele Siminicea, Adâncata, etc.

Inmulţindu-se gospodăriile şi pentruca locuitorii să aibă o cât mai mare întindere de pământ cultivabilă, pe măsura nevoilor ce surveneau, s'a procedat la tăierea în parte a pădurilor.

Rând pe rând, alături de ţăranii ruteni, s'a mai adăugat şi populaţia românească de prin satele vecine. Astfel aşezările au sporit şi în felul acesta a luat fiinţă satul lui Burduja : Burdujenii de astăzi.

In urma răpirei Bucovinei de către Austriaci, la anul 1775, (pe când Domnitor al Moldovei era Grigore Ghica-Vodă [2]), râul Suceava, devenind hotar nedrept, iar satul Burdujeni găsindu-se astfel izolat (de oraşul Suceava), a fost sortit să devie punct de frontieră.

Se crede că revoluţia ardeleană (1784 [3]) a avut o înrâurire şi asupra vieţii economice din aceste părţi, pentrucă ea a contribuit la hotărârea locuitorilor de atunci, de a înfiinţa şi un târg, unde să-şi valorifice produsele lor.

Datorită acelor momente turburi şi de nesiguranţă a vieţii, grupuri de români şi armeni din Transilvania şi Bucovina s'au refugiat în părţile Burdujenilor spre a-şi câştiga existenţa.

Unii au fost angajaţi ca muncitori (alături de ţăranii români

1. „Românii şi Rutenii în Bucovina". Studiu istoric şi statistic de *I. Nistor*, profesor la Universitatea din Cernăuţi,Bucureşti 1915, pag. 56.

2. Fiul lui Alexandru Dragomanul, el însuşi fost dragoman. A domnit în Moldova de două ori: 1764-1767 şi 1774-1777, iar în Muntenia: 1768-1769.

3. Făcută de Horia, Cloşca şi Crişan pentru înlăturarea iobăgiei.

şi ruteni) pe moşiile [1]) ce aparţineau mânăstirei Teodoreni etc., unde apoi curând s'au stabilit şi înrudit cu vechii locuitori [2]): Amesticul s'a făcut uşor datorită comunităţii de trai şi misticismului creştin al religiei ortodoxe, care-i apropia şi lega de aceleaşi obiceiuri şi superstiţii străvechi.

Alţi au pus bazele târgului Burdujeni de care se simţea mare nevoie, prin faptul că locuitorii erau opriţi să mai treacă la târgul săptămânal din oraşul Suceava.

Printre aceştia au fost şi mulţi negustori armeni, din cari pe unii îi găsim azi cu nume românizate, şi sunt trecuţi pe tablourile de „embaticari" ai mânăstirei, ca: fraţii Gheorghe şi Iacob Cimeş, Gheorghe Bedrus, Petre şi Gheorghe Ciubucciu, Iacob Idichiu, Iacob Mătăsaru. Acesta din urmă negustor probabil de manufactură, îl găsim la anul 1848 într'un proces cu „monastirea pentru neplata bezmănului pe mai mulţi ani".

Suprafaţa de teren din jurul sfântului locaş, a fost împărţită în fâşii de diferite mărimi, pentru a se face pe ele clădirile necesare târgului.

In schimbul fiecărei parcele, negustorul sau târgovăţul ce-şi înfiripa gospodăria şi „dugheana" aci, ca orice cetăţean, fie el chiar muncitor cu braţele, era obligat că plătească mânăstirei un „bezmăn" [3]) (dare în natură, de obicei ceară, sau în galbeni) după învoiala cu părintele Ananie, stareţul mânăstirii.

Atunci a fost prima dată când s'a pus în aplicare acest fel de dare în Burdujeni, iar fondurile ce se încasau astfel, serveau la întreţinerea călugărilor şi pentru buna rânduială a celor sfinte.

Până'n anul 1864, locuitorii din partea satului erau consideraţi clăcaşi, şi deaceea nu-i găsim ca bezmănari decât în cazul

---

1. Burdujeni, Mereni (plasa Bucecea, jud. Botoşani), Adâncata, Mitoc, plasa Lascăr şi comuna Suhărău, plasa Herţa, ambele în jud. Dorohoi.

In comuna Siminicea se vorbeşte un fel de grai rutean, care se aseamănă dar nu este acelaşi cu al locuitorilor din Burdujeni-sat.

2. Nume de familii vechi cari împânzesc azi întreg satul cu gospodăriile lor de frunte şi cari la origine sunt rutene (cum arată şi numele) Râşca, şi Lahman (înrudite de aproape cu Balan şi Sălăgeanu, români neaoşi) au contribuit la „urzirea" localităţii. Familii cu nume ca Iriciuc, Bucaciuc, Siminiuc, Ciornei, iarăşi rutene. Unele deşi poartă acelaşi nume nu mai sunt neamuri, îndepărtate fiind mult dela trunchiul comun.

Vasile Râşca, fost primar: fiul său Alex. V. Râşca, preot la biserica „Troiţa" (sf. Treime din Burdujeni-sat) iar strănepotul său Alex. N. Râşca actualmente preot în comuna Preuteşti jud. Baia, pe lângă moşul său parohul titular Balan, Mihai N. Râşca inginer chimist la Ploeşti, etc.

Ilie Lahman, „cap de mulţime", cel mai bogat din sat, fost şi el primar şi ajutor de primar în comună etc.

Unul dintre vechii locuitori, poate strănepot al lui Burduja, Gheorghe Burdujanu, locuitor al satului, îl găsim embaticar în târg şi nu putem şti dacă au fost sau nu răzeşi careva din strămoşii lui.

3. In Documentul 67 din 7131 (1623) Mart 5 publicat în vol. XVIII, „Uricar" de *Theodor Codrescu*, la pag. 346, jos, se vorbeşte de bezmăn: „ori ce locuitor din aceste sate (Solca şi Fărăoani) trebuia să plătească o dare pentru case (*besmănul*)".

când unii au cumpărat locuri cu „drept de embatic“ dela târgoveţi.

In anul 1785 s'a făcut, din partea „Domniei“, un hrisov, prin care se hotăra că „nimeni nu are voie să înfiinţeze târg pe locurile monastirei“.

După un an (1786) târgul Burdujeni devenise aşezământ *caduc,* deoarece se pusese bazele lui fără învoirea Domnitorului.

In urma multor intervenţii, din partea stareţului Ananie de Sivas şi a locuitorilor din Burdujeni, Domnitorul de atunci al Moldovei, Alexandru Constantin Moruzzi [1]) a dat încuviinţarea, făcând şi întărirea necesară, după cum se constată în următorul:

Hrisov domnesc

Cu Mila lui Dumne-zeu, Noi Alexandru Constantin Moruzi voivod Domn al Ţerrei Moldovei.

Se face ştire cu această carte a Domniei-mele, că prin jaluba ce ne au dat toţi târgoveţii din Târgul Burdujeni de la Ţinutul Suceava, au făcut rugăminte, ca prin Domneasca nóstre carte, să li se întărească tocmala şi aşezarea ce au făcut cu al nostru Duhovnicescu părinte Sfiinţia sa Chir Ananie Savastie, de la Monastirea Teodoreni, pentru adetiul ce au se dea întru unu an pe case, Dughene, crăşme, şi altele.

A cărora rugăminte ne trecând Domnia mea cu Vederea, iată dupre cuprinderea Zapisului de tocmeală ce sau vedut la mâna lor din Vilétu 1786 Iunie 25 iscălit fiind de al nostru Duhovnicescu părinte sfinţia Sa Chiru Ananie Savastie, hotarăm prin cartea aceasta a Domniei melle, ca la tote puncturile să se urmeze întocmai şi ne stremutat, adică pentru tot stînjenul de loc pe care va fi: *Dughenă, casă, sau crăşmă la faţa uliţei, să aibă a plăti câte 25. două zeci cinci parale bezmăn pe anu, iar pentru casele ce vor fi la Mahala, vor da câte 60 parale de casă bezmăn pe an, Dar pentru case ce va fi de rugă jădovilor şi pentru unu feredeu ce vor avea, i pentru locul îngropărilor să nu se supere a plăti bezmăn. Pe vitele ce vor avea târgoveţii pentru hrana lor, cum şi caii de călărie, să nu se supere cu cerere de adetiu, era care dintr'înşii vor face vite de negustorie sau de tamazlâcu, pentru acelea se vor învoi cu Monastirea.*

Ţăranii senu fie volnici aşedea cu case la uliţe, ci la mahala. iar dughene sau crasme de vor vrea să şi facă la uliţă, sunt slobozi, nici unul din târgoveţi să nu aibă voie a vinde nici unu fel de beuturi la mahala ci numai la uliţă, fiind că la mahala este să se vindă numai beutura monastirei. Anul pentru plata bezmănului se va începe dela Sf. Dimitrie Octobre 26 şi bani să se dea la Monastire la începutul fişte-căruia an: fişte care din cei ce 'şi vor prinde locuri în numitul târg, să aibă a şi'l stăpâni din neam în neam, plătindu'şi bezmănul dupe hotărîre. Ear când vre unul ar vrea să'şi vânză cassa sau dughina, întâi să fie datori a face întrebare la Monastire şi ne trebuindu'i ca se cumpere, apoiu va avea voie a vinde cui ar putea, cum şi de se va întâmpla vre o primejdie de focu, şi acel care ear arde casa sau dughena, un va fi putincios ca să facă alta la locu, volnic să fie a da locul cu învoială or cui ar putea ca să facă zidărie pe dânsul, să nu se păgubească Monastirea de Bezman.

Târgoveţii să nu fie siliţi de către Monastire ca să'i vândă nis-cai-va beutură, ci numai a lor beutură să'şi vânză la faţa uliţei.

Intru acest Târg să se facă sésse earmaróce pe anu, adică: la Santa-Maria- Mare August 15, i la Vinerea-mare Octobr 14. i la Sf. Vasile Ghenari

1. A domnit de câte două ori în Moldova: 1792—1793 şi 1802—1806, iar în Muntenia: 1793-1796 şi 1796-1801.

întăi i la la Blagoviştenie Mart. 20, i la Duminica mare, i la Sfantul Iunie 24. ear ziua târgului de tóta săptămâna peste anu să fie Duminica.

Spre aceasta dar iată prin cartea acesta a Domniei-melle, întărm târgoveţilor *creştini*, i *armeni* şi *jădani* ce sunt adunaţi în numitul târg, ca dupe cuprinderea de mai sus, să se urmeze la tote întocmai şi nestremutat în veci. Pentru care poroncim Domnia mea şi D-lui Ispravnic de Ţinutul Suceava, să fiţi cu previghere şi purtare de grije spre a nu se urma în potrivă, ci întocmai dupe cum cartea aceasta a Domniei-melle se hotărăşte.

1792 Iulie 20

L. S.

ss. Alexandru Constantin Morudi Voivod.
ss. Iordachi Catargiu Velvist
ss. Plaino . . . . . Velvist

Copie după hrisov este în dosarul nr. 429 E/88. „Răscumpărarea embaticurilor de vii de pe moşia Burdujeni jud. Botoşani. pag. nr. 3., care se găseşte, împreună cu „Invoeală, ce urmează, la Direcţia Bunurilor Statului din Ministerul Agriculturii şi Domeniilor.

Un nou izvod, pe baza altuia mai vechi, s'a făcut, la anul 1843, între Sofronie stareţul mânăstirei şi locuitorii târgoveţi, prin care se specificau pe larg dările ce fiecare branşă negustorească era obligată „să dea monăstirii în tot anul".

Invceală.

Sub—iscălitul Igumen Sfintei Monastiri Teodoreni, în puterea vechil miele plenipotenţiale ce am dela Sfânta Monastire a Sfântului Pavelu din Sfintul Munte a Atenului, unde este închinată această monastire Teodoreni, din anul 1828 Octombri 15, sub pecetia acestei Monastiri şi cu întăritura prea Sfinţitului Patriarhu a Constantinopoli precum şi acea a cancelariei împărăţiei Rusie din Constantinopoli subt No 103 alcătuindu-mă cu locuitori jăduvi a târguşorului Burdujeni, atît pentru bezmănul anualnicu ce sânt datori a da ne-aparat la acest sfînt locaş Teodoreni, precum şi pentru alte drituri ce i se cuvin ne-am învoit ambile părţi p ntru profesmia de trei zeci ani începătoni de la 23 a acestei luni Aprilie anul următor, după cuprinderea articolilor următoare:

1. Negustorii jidovi şi anume: Iosub Tacsieriu, Dănilă Isac, Moscu Lucului, Heniric Calman, rânduiţi vechili de către obştia jidovească şi un creştin, în puterea vechilmiele ce au din anul 1841 Iulie în 9 întărită la judecătoria Botoşani sub no. 189 se datoresc ca se plătească pe tot anulu la Sfinta Monastire Teodoreni, fără cea mai mică împotrivire pentru bezmanul analicu a caselor lor cu ogrăzile loru ce au la amândăue ulitele dupe anume isvodu ce li se va da de către mine, precum şi pentru căutare, căsăghiile, tăituri, mungiriile şi păcura *câte 100 # adică una sută galbini olando împărăteşti blanci*, în două rânduri adică cinci zeci la sfintu Gheorghe şi cinci zeci la sfintu Dumitru în tot anul fără prelungire de o zi peste însemnatele vedeli.

2. Locuitori din acesteiă două ulite *jidovi* şi *creştini* sînt slobozi a evea şi a vinde ori ce marfă ce vor voi în dughenile loru, precum şi tot felul de băuturi, vin, rachiu şi bere, fără ai puté îndatori Igumenul care va fi, din vreme în vreme se cumpere de la Monastire aşa felu de băuturi, ce se fie volnici a cumpara de unde vor voi.

3. Monastirei prin învoeala aceasta nu i se jigneşte dreptul de a avea la amândoue ulitele dugheni şi crâşme, ce ca un proprietar are voe se aibă aseminea dugheni, ca se vânză dupe cum vremea şi interesele o va păvăţui.

4. Iarmarocului vitilor se va face la medianul din josu, iar carele se vor aduna unde vor voi, şi le va fi îndemână.

5. *Şcolile, feredeul* şi *ţintirimului*, aşa precum acum se află, *nu vor fi supuse nici unei dări, ce sînt slobodi* şi Monăstirea le mai lasă doue prăjini locu pentru lărgimea ţântirimului.

6. Din tote vitele ce se vor tăea în târg, târgoveţii sunt datori a *da limbile în jumătate şi toţi răruncliii din tote vitile la Monăstire precum şi cinci zeci picioare de vacă pe tot anul*, aseminia cătă carne va cumpăra Monăstirea pe tot anul, o va lua cu două parale mai jos la ocă, de cum se va politici în târg.

7. Vitele ce vor avia târgoveţii, pentru singură hrana casei lor, adica vaci şi căte unul sau doi cai au totă voia a le păşuna la imaşul unde se păşuneadă şi a locuitorilor satului Burdujeni, precum şi a locuitorilor pe imaşulu Târgului, cu îndatorire însă ca se plătească vacarului câte doi lei de fie care vită mare, iar pentru viţei până la doi ani câte un leu, iară mai multe vite de cât acele trebuincioase pentru casa unui gospodari încă, voi a ţine.

8. Toţi cei ce vor voi aşi vinde casa sau dugheana către altă faţă sunt datori a înştiinţa mai întâi pe Monăstire, proprietariu târgului, spre a videa de voeşte a cumpara acea casă sau dugheană, şi numai când Monăstirea n'ar voi se o cumpere, vânzătoru va fi volnicu a o vinde către altă faţa şi Monastirea îşi va primi dela vânzătoru sau cumpărătoru zecimială obişnuită din vechime, întărind Monăstirea docomentul cumpărături. Dacă asemenea vânzare, s'ar face vre-o dată pre ascuns, şi pe urmă Monăstirea va descoperi ace faptă, atunci Monăstirea fără cei mai mică împotrivire din partea făptuitorului, vă lua acei case sau dugheană vândută în aşa proprietate ne rămâind făptuitorului vre un cuvântu... îndreptare asupra acelui acaret precum şi mai... zisu.

9. Monăstirea este volnică dacă acei târgoveţi nu.....galbeni susu arătaţi la vadelile însemnate a împlini de la târgoveţi care ea va socoti şi vra văi, fără a pute ei stărui ca se ceară Monăstirii daria galbinilor acelora de la toţi târgoveţii, iar ei între dânşi vor închipui strângerea lor cum vor pute şi se vor înlesni.

10. Monăstirea este datore la vremea strângerei bezmănului a da doi ţigani ca se strângă de la cielanţi târgoveţi analoghia lor anualnică ce sînt datori a da.

11. Dacă ferească Dumnezeu se va întâmpla vreodată focu în târgu, târgoveţii vor avea totă voia aşi face zidire la loculu loru fără să fie opriţi de către Monăstire.

12. Toate casele sau dughenile din amândoue uliţile ce au fost aşezate până acum cu Monăstirea ca se dea ciară, rămân de acuma înainte răsuflate, rămâind atârnate în plata bezmănului târgoveţilor.

Pe temeiul articoliloru de mai sus sau făcut două asemenea învoeli sub iscăliturile nostre, care se vor păzi de ambile părţi întocmai dupe a lor cuprindere, fără a se mai adăuga vre un de isnovă obicei, până la împlinirea profismei cuprinse în acestă învoială iară spre întocmai urmare se va întări şi de către divanul compitent.

Ss. Arhimandrit Teodoreni Sofroni. *1343 Aprilie 27 zile.*

Divanul apelafiv a ţerei de sus

Invoiala aceasta fiind sub adevărata iscălitură a precuviosiei sale arhimandritului Sofroni, se adiveresţe de către Divanu pe termen mărturisirei în presussie şi în urmarea cererei ce prin jalubă au făcut.

L. S.

Isc. Aga Manolachi
Aga Gh. Asachi.
Isc. D. Lucam...
Isc. p. ta R. C...

Secţia III. Nr. 2791, 1843 Iulie 3 zile.

La început, târgul s'a înjghebat din bărăci simple şi aranjate fără estetică.

Cu vremea, el s'a mărit cu noi parcelări pe care s'au făcut clădiri durabile, construite din lemn îmbucat, lut, piatră şi cărămidă.

Satul, deşi format din locuitori clăcaşi, îşi căpătase demult individualitatea sa proprie şi se mărea prin adaosul de noi gospodari, români de aiurea, veniţi să-şi aranjeze existenţa aci. Astfel, printr'o treptată evaluare spre mai bine a vieţii sociale, în funcţie de nevoile omeneşti, s'a schimbat cu totul aspectul de sălbăticie al locurilor unde altă dată mişunau animale sălbatice.

In târg, casele s'au făcut, unele lângă altele, aranjate după un plan bine chibzuit, creindu-se în felul acesta prima uliţă şi cea mai lungă, căreia i s'a zis „Uliţa mare", astăzi strada I. G. Duca (fostă Ştefan cel Mare până'n anul 1934).

Bătrânii spun că pe partea stângă a acestei uliţi, cei din tâi negustori, cari şi-au aşezat „dughenile" (prăvăliile), au fost armenii. Mai târziu, alt şir de dughene au populat şi latura dreaptă a aceleiaşi uliţi, cu numeroşi evrei.

Pe măsura nevoilor de circulaţie şi edilitate s'au mai trasat încă două străzi, paralel cu acea principală, cărora li s'au zis uliţa a II-a şi a III-a. In prezent toate străzile care formează reţeaua de circulaţie în comuna Burdujeni, sunt cele menţionate în următorul: *Proces verbal No. 1658*, ce se găseşte în arhiva primăriei.

Astăzi 23 Iulie 1930. Având în vedere dorinţa Consiliului Comunal al acestei Comune exprimată prin încierea sa No. 3, punctul 15 din şedinţa de la 30 fv. 1930 pentru a ne da avizul asupra aranjării nomenclaturi străzilor din Comună cerute în conformitate cu legea pentru răcesământul general al populaţiunei, publicat în Monitorul Oficial No. 666. din II Martie 1930: putând dispune la fixarea de noi denumiri şi de preschimbarea actualelor drumuri.

Noi, subsemnaţii răspunzând acestei însărcinări, ne-am întrunit astăzi în localul Primăriei sub preşedinţia D-lui N. G. Neagu, primarul Comunei, şi după verificarea actuală a nomenclaturei străzilor, propunem următorlu nostru aviz:

1. *Strada Ştefan cel Mare*, (astăzi I. G. Duca) va cuprinde toate clădirile, pornind dela casa Titus Rotopanu, până la capătul ce duce spre Adâncata. (un total de 162 clădiri).
2. *Strada Carol*, toate clădirile dela casa Victor Călinescu. până la capătul ei spre Siminicea. (214 clădiri).
3. *Bulevardul Ferdinand* (fosta gărei) toate clădirile dela N. G. Neagu. până la capătul ei spre Iţcani (127 case).
4. *Calea Unirei* (fosta Abator-export) dela Gheorghi Popovici, până la capătul ei spre Suceava. (18 case),
5. *Strada Teodor Movilă* (fosta Cuza Vodă) dela casa Simon Ameni, până la poarta iarmarocului. (27 case).
6. *Strada Cuza Vodă*, dela casa Idel Făclieru, până la bariera spre Plopeni. (57 case).
7. *Strada Sucevei*, dela cantonul comunal, până la capătul ce dă în strada Cuza Vodă. (11 case).
8. *Strada Pictor Gh. Panaiteanu* (fosta abatorului comunal) din piaţa iarmarocului şi până la capătul înspre Dealul Mănăstirei. (39 case).

9. *Strada Mitocului*, dela casa de rugăciune „Catz", până la capătul ei spre Mitoc. (15 case).

10. *Strada Alecsandri*, dela casa Iosub Avram Veiber, până ce dă în strada Română. (18 case).

11. *Strada Veniamin Gheorghiu**1) în locul străzei spitalului, denumire hotărâtă de Consiliul Comunal prin închierea proces-verbal No. 3 din 30 IV 930. începând cu casa Alex. Gătej, până în strada Romană (2 case).

12. *Strada Veteranilor* (actuala M. Eminescu) din strada Carol în strada Ştefan cel Mare.

13. *Strada Mihail Eminescu* (fosta Arhiereu Bobulescu) din strada Ştefan cel Mare în strada Carol.

14. *Strada Arhiereu Bobulescu*, din strada Carol în str. Ştefan cel Mare de lângă cantonul comunal (din dreptul casei M. Coian).

15. *Aleia Locotenent Doctor Tiberiu Popcia**2), din strada Ştelan cel Mare, de lângă Ana Ion a Simionoaie, până la Cimitirul ortodox. (2 case).

16. *Strada Infrăţirea*, din strada Ştefan cel Mare de lângă casa Mihai Harasim, până la podul din strada Carol, (2 case).

17. *Strada Mitropolitul Anania*, de lângă casa Ion Gh. Grig. Rotariu, până la dealul Ţărincei (36 case).

18. *Strada Arhiereu Scriban*, pornind de lângă şcoala Burdujeni sat până la cimitirul ortodox. (14 case).

19. *Strada Sfânta Treime* dela strada Ştefan cel Mare pe lângă D-tru Th. Râşca şi D-tru V. Globac, ducând până la Costea V. Râşca, din str. Carol (25 case).

20. *Strada Stareţiu Timotei*, pornind de lângă casa Zoiţa Râşca, până peste podul dela Moisac. (15 case).

21. *Strada Ioan Vasiliu**3) de lângă Ilie Orăşanu, din Strada Carol până lângă Zoiţa Gh. Bradu (4 case)

22. *Stradela Constantin Călinescu**4) din str. Carol până la Baia populară a comunităţii Israelite (12 case).

23) *Strada N. Iorga*, din Calea Unirei pe lângă gara Burdujeni, până la rampa C. F. R. despre Iţcani. (31 case).

24. *Aleia Romulus Bârsan**5) din Bulevardul Ferdinand în piaţa gării Burdujeni.

25. *Strada Cariera de piatră*, din strada Ştefan cel Mare de lângă V. Măcăciulă până'n str. Carol lângă M. C. Dobroghii (16 case).

25. *Strada Izvoarelor* din strada Cuza Vodă de lângă depozitul M. Segal, până la pârâul Mănăstirei (15 case).

27. *Strada Eroilor*, din strada Cuza Vodă de lângă cantonul Barierei (16 case).

28. *Strada Crângului*, din strada Ştefan cel Mare, până'n pădurea Statului (21 case).

29 *Strada Bălţilor*, din drumul spre Siminicea, până la fundătura D-tru Gh. Lahman (11 case).

30. *Strada Podul Vătafului*, de la Gheorghie Moisac, până la drumul spre Mitoc (12 case).

31. *Strada Odaia*, dela Gheorghi Chitic până la drumul spre Odaia (19 case).

32. *Strada Căprăriei*, dela str. Carol (fostă Siminicea) Casa Elena Iacoboaiei, până'n pârâul Bălţilor (4 case).

---

*1. fost medic al spitalului Burdujeni timp de 7 ani (1904—1911).

*2. mort de tifos exantematic pe când îngrijea bolnavii în timpul războiului şi înmormântat în cimitirul eroilor din Burdujeni.

*3. Fost 10 ani primar (1909—1919) şi a făcut multe îmbunătăţiri în comună.

*4. Fost mulţi ani director de şcoală primară şi-a contribuit la ridicarea culturală a comunii.

*5. A contribuit la progresul vieţii economice din comună.

33. *Strada Brazilor*.din str. Sfânta Treime, casa D-tru Th. Râşca până'n strada „Cărierei de piatră" N. Duţuc (9 case).

34. *Strada Petrăriei*, dela strada sf. Treime — Mihai Niţă Siminiuc, până'n strada Carierei pe piatră Iordachi Iriciuc.

35. *Strada Dumbrăvei*, din strada Ştefan cel Mare — Vasile Dirimie, — până'n str. Ştefan cel Mare — Tudose Duţuc (5 case).

36. *Strada Ioan Polescu*, aleea Bisericei Teodoreni şi fundătura străzii Teodor Movilă (Cuza Vodă) despre Biserică.

Drept care s'a încheiat prezentul proces verbal de noi,

(ss) N. G. Neagu, Econom Ioan Popovici, N. Siriteanu, D-tru Siminuc. P. Sârbu, I. Stoleriu, Lt. col. Samureanu, V. Botez, Iancu Manaşi şi D-tru Th. Râşca.

Se aprobă primar N. G. Neagu. ajutor H. Segal.

Consilier: D-tru Gh. Nistiriuc, Lt. Col. Samureanu, L. Weintraub, Marcel Rausser, A. Lupovici şi D. Lahman.

După stabilirea negustorilor armeni în târgul Burdujeni, au inceput să se aciueze şi parte din exodul evreilor expulzaţi din Galiţia, în urma revoluţiei ivite în Polonia, care a fost desmembrată de trei ori (1772, 1793, 1794) şi împărţită între Rusia, Austria şi Prusia.

Aceşti evrei obţineau dreptul de a se stabili definitiv numai dacă plăteau „Domniei" câte 75 galbeni de fiecare familie a lor. Apoi prin învoieli colective sau individuale, întărite cu pecetea mânăstirii şi reînoite după fiecare 15 ani, şi mai târziu 30 ani, ei deveneau chiriaşi ai sfântului locaş, pe terenurile ce le ocupau pentru exercitarea comerţului

Ca orice aşezământ religios din vechime şi mânăstirea Teodoreni îşi avea ţiganii ei robi pe moşii,

După relatările bătrânilor, la intrarea prin partea de Sud-Est a târgului Burdujeni, pe la „barieră", de unde astăzi începe strada Cuza-Vodă, exista pe vremuri „Mahalaua ţigănească", populată cu, căldărari, covali, lingurari, lăutari, etc.

Odată cu vinderea locurilor pe care aceşti ţigani vătraşi [1]) îşi duceau viaţa, treceau şi ei dela stăpânul vechi la cel nou.

Bătrânii localnici mai spun că „ţiganii puteau fi vânduţi dela un boer la altul şi costul varia după greutatea corpului fiecăruia".

Fiind loc de vad, Burdujenii au găzduit vremelnic şi mulţi funcţionari vamali, iar unii s'au stabilit pentru totdeauna în localitate.

Poziţia geografică. Aşezarea pitorească. Situaţia topografică. Vecinătăţile. Felul pământului.

Comuna Burdujeni se găseşte situată pe glob între 47°, 40' 40" latitudine boreală şi 23°, 58' 00" longitudine estică.

Locuinţele presărate pe valea şi coastele dealurilor din pitorească regiune, încep dela o altitudine de 294 metri la gară,

1. Robi ai Domnilor, boerilor, mânăstirilor.

(ce se găsește la Sud-Vestul comunei), altitudine, care în mijlocul satului (la bifurcarea pârâului Burdujeni) ajunge la 355 metri, iar la 436 metri, formează poziția cea mai înaltă din marginea pădurii, ce mărginește localitatea spre Nord, Nord-Vest. La Est, între pârâul Burdujeni și valea Mereni, altitudinea este de 430 metri, pe când la Vest, există un platou la înălțimea de circa 397 metri, mărginit în acea parte cu pădurea și dealul „Velnița", iar la Nord cu cimitirul nou românesc.

* * *

Dacă plecăm cu trenul din București către Cernăuți și când ne apropiem de vechea frontieră, ce a fost între Bucovina și Moldova, până la războiul de întregire al neamului românesc, ajunși în dreptul satului Mereni (după izvoade Mireni) spre Nord, la dreapta, în imediată apropiere, pe primul plan, se zăresc: coșul Abatorului-export (fabrică de mezeluri și „bacon)" și gara Burdujeni, care este una dintre cele mai frumoase, comparată cu toate celelalte din provincie.

Când trenul se apropie de peron, tot în aceiași direcție, se vede și impunătoarea clopolniță a bisericii Teodoreni, străjuind târgul și bogatele gospodării din preajma ei.

Din fața gării (către comună) se formează o largă și frumoasă alee, Romulus Bârsan, mărginită de plopi înalți; pe ambele părți, față în față, sunt pavilioanele, proprietatea C. F. R-ului, locuite de funcționari.

Această alee se termină în șoseaua Burdujeni-Iței, azi bulevardul Ferdinand, de-a-lungul căruia se înșiră casele, unele lângă altele, până la școala primară mixtă nr. 1, de unde se formează târgul propriu zis. Dela capătul dinspre Nord-Vest al târgului, încep gospodăriile sătenilor, resfirate pe valea pârâului Burdujeni și drumurile principale: primul, la Nord, Nord-Est, ce duce în satul Fetești și care la podul de peste pârâul Burdujeni, în dreptul gospodării Ion Luca Râsca, se bifurcă, spre Est către satul Siminicea, iar altul, care trece pela biserica Sf. Treimei, apucă spre Nord, la comuna Adâncata.

Locuințe noi s'au mai făcut și după război, de-a-lungul șoselelor care leagă Burdujeni cu Iței pe (b-dul Ferdinand), Burdujeni cu Suceava (calea Unirii) și pe o parte din țarinele „Abator" și „Laniștea".

Casele comunei Burdujeni se întind pe o distanță de aproximativ patru chilometri, începând dela gară, și ajung până la marginea pădurilor de diferite esențe (ștejar, carpen, fag, mesteacăn, brad, plop, etc.), care formează spre Nord și Nord-Vest, o frumoasă ocrotire naturală.

Dela ultimele case și marginea pădurilor, la Nord-Est, Răsărit și Apus, iar la Sud, pe întinsul șes ce se pierde în lunca Suceavei, se văd țarinele locuitorilor: Țărinca, Vâlcănești, Săliș-

tea,*[1]). După gară, Laniştea, Cărămidăria, şi Dealul Mânăstirei, cu semnături de tot felul.

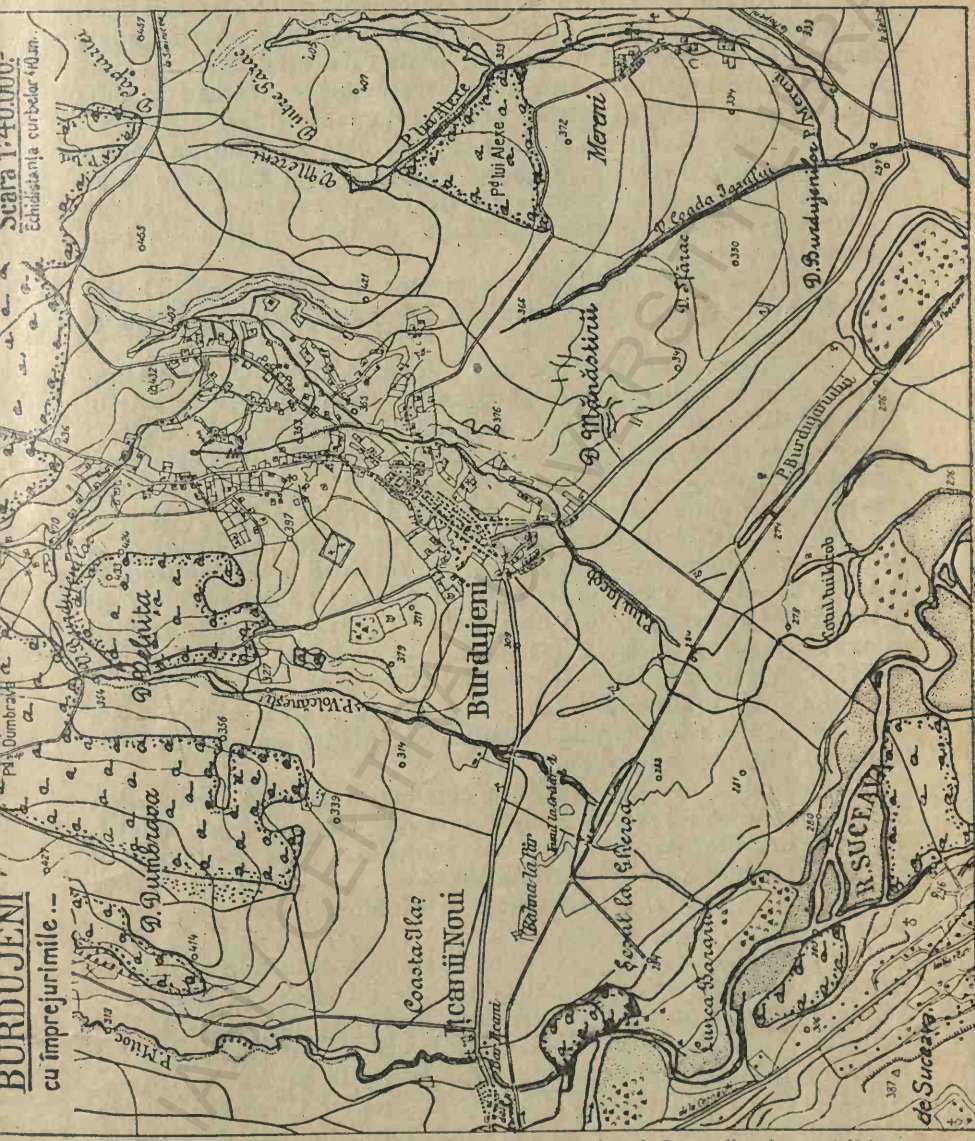

2.— (După harta topografică a României, ridicată de Institutul Geografic al armatei la scara 1: 20.000, seria 6 şi 7, coloana K.).

Aceste ogoare despărţite prin haturi, văzute de departe, sunt fâşii dreptunghiulare de diferite mărimi şi ale căror culori,

*1. *Selişte*, dela slavul СЕЛО=sat. Azi înseamnă loc unde a fost un sat Const. C. Giurescu „Curs de Istoria Românilor şi Bibliografie critică", ţinut la Universitatea din Bucureşti în anul şcolar 1934—1935, pag. 79.

variază dela verdele imaşurilor până la galbenul auriu al grâului copt.

La Apusul şi Sudul comunei Burdujeni, printre maluri mici, şi nisipoase, într'o luncă bogată de arini şi sălcii, îşi poartă undele domoale şi cristaline râul Suceava, peste care vajnicul Domn Ştefan cel Mare fugărise atâtea hoarde duşmane ce încercau să subjuge oraşul Suceava şi cetatea, scaunul domnesc al ţării Moldovei.

In lungul râului, pe ambele maluri, câte un bolovan rămas din distrugerea vechilor „bechete" (pichete) mai aminteşte că pe acolo a fost fruntaria considerată de foştii inamici, ce credeau că ne vor despărţi pentru totdeauna de fraţii noştrii din provincia răpită la anul 1775.

Comuna Burdujeni se învecineşte: la Răsărit cu „Dealul Mânăstirei", satul Mereni, pădurea lui Alexe, valea Mereni şi „Dealul Căprăriei".

La Apus: dealul şi pădurea „Velniţa" de unde se prelungeşte pădurea „Dumbrava", până ce se leagă cu acea a satului Mitoc; pârâiaşul Vâlcăneşti, care mărgineşte „Dealul Velniţei" trece pe lângă gară şi Abatorul—export şi apoi îşi croeşte drumul în şes, până se varsă în râul Suceava. Tot la Apus se limitează şi cu comuna Iţcani-Noi, dincolo de fosta vamă Burdujeni.

Aproape de Iţcanii-Noi, pe şoseaua Burdujeni-Iţcani şi la bifurcaţia drumului vecinal ce duce spre Nord la satul Mitoc, în anul 1920—1921 s'a înfiinţat cătunul Mitocel (Satul nou), cu 40 gospodării, pe terenul de 100 hectare cumpărat dela moştenitorii defunctului Luca Creangă, fost primar al comunei Adâncata. Acest cătun este pendinte de comuna Burdujeni.

La Sud, se întinde şesul „La Gherşea", şi şesul Suceavei, de unde apoi ca o splendidă citadelă se înfăţişează privirii vizitatorilor, frumosul oraş Suceava.

La Sud, Sud-Vest şi în faţa comunei Burdujeni, peste calea ferată şi râul Suceava, la o depărtare de circa doi chilometri, în linie dreaptă, pe clina cea mai înaltă de deal din marginea oraşului Suceava, ca o mărturie de glorie a nebiruitului Ştefan cel Mare (cel mai vestit Domnitor al Moldovei) se impun privirilor noastre, ruinele cetăţii lui.

Pe a doua şi mai joasă clină, deasupra tuturor clădirilor aceluiaşi oraş, strălucind în bătaia razelor de soare, se înalţă rotunde şi ascuţite turle ale bisericilor (unele foste mânăstiri): 1. Cea mai veche „Mirăuţi" (din faţa cetăţii), ctitoria lui Alexandru cel Bun, refăcută şi înfrumuseţată după aceia de Ştefan cel Mare. A fost prima catedrală a Moldovei; 2. Sfântul Gheorghe, (unde se găsesc moaştele sfântului Ioan cel Nou), fondată de Bogdan şi terminată de Ştefăniţă Vodă; 3. Sfântul Dumitru, zidită de Petru Rareş în 1534—1535, iar turnul-clopotniţă al aceleaşi biserici, este făcut de Alex. Lăpuşneanu în 1560—1561: 4. Invierea Domnului (Văscrisenie) este ctitoria d-nei Elena, soţia lui Petru Rareş; 5. iar dincolo de oraşul Suceava, spre Apus, deasupra sa-

tului Şcheia, se găseşte mânăstirea Zamca a cărei biserică are de hram pe sfântul Auxentie (Axentie).

Această mânăstire, înconjurată cu ziduri groase, are, la intrare, un turn de observaţie, cu trei etaje. Ea a fost ridicată de armeanul Agopşa, fiul lui Amira (căpetenie), în anul 1551, dată care corespunde cu anul 1000, după calendarul armean-oriental.

Dincolo de zidurile împrejmuitoare, se mai văd şi azi resturi de retranşamente primitive (fortificaţii făcute din pământ).

Dacă facem comparaţie între situaţia topografică a comunei Burdujeni şi poziţia geografică a oraşului Suceava, se observă că terenul din dreapta (orientându-ne după cursul apei) fiind mai ridicat, contribue ca aşezarea lui pitorească să fie mai proeminentă.

Comuna Burdujeni fiind aşezată parte în vale, parte pe coaste de deal, cu gospodării frumoase şi ţarini întinse, dă impresia unui tablou pictat pe dimensiuni enorme şi care se remarcă printr'un admirabil pitoresc.

De pe „Dealul Mânăstirei", comuna Burdujeni poate fi admirată aproape în întregime.

Dacă privirea vizitatorului se plimbă atent peste aspectul general al regiunii, observă că această localitate, pare încinsă de trei părţi între dealurile : Mânăstirii, Căprăriei, Ţărinca, Dumbrava, Velniţa şi Viilor.

Dintre dealurile „Mânăstirii" şi „Viilor", terenul începe să fie tot mai puţin înclinat, apoi se netezeşte din ce în ce, până se formează şesul, care se pierde în lunca râului Suceava.

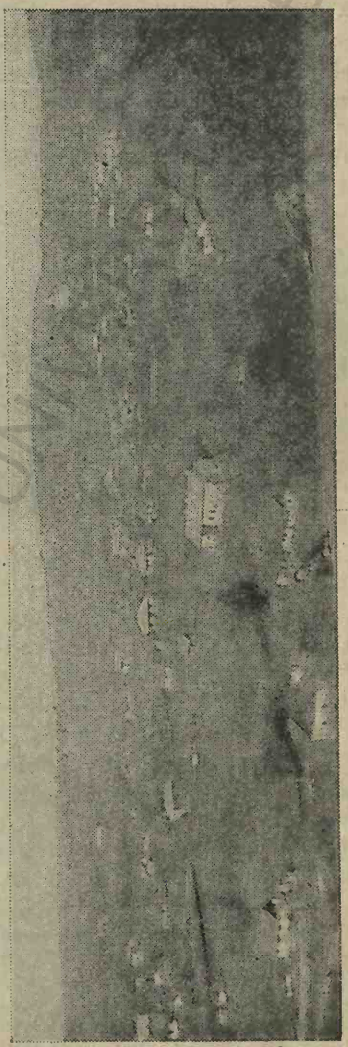

3.— Vederea generală Burdujeni-sat.

La poalele „Dealului Mânăstirii", şi pe lângă „Cătinişul" ce mărgineşte grădina bisericii Teodoreni, şerpueşte pârâiaşul Burdujeni, care-şi are direcţiunea Nord-Sud şi Sud, Sud-Vest.

In partea opusă, dela Nord, către Sud şi apoi Sud-Vest

curge pârâul Vâlcăneşti. Ambele pârîiaşe îşi au izvoarele în pădurile ce mărginesc satul spre Nord, Nord-Vest.

De-a-lungul pârâului Burdujeni şi pe cele trei drumuri cari duc spre Adâncata şi Feteşti, (cu bifurcarea la Sîmnicea) gospodăriile satului se întind până la marginea pădurilor ce se pierd spre Miază-Noapte şi Apus.

Imprejurul Comunei, existau pe vremuri bunurile funciare rurale ale boerilor: Vâlcu, Fete şi Iacuş [1]), mari sfetnici ai Voevodului Alexandru cel Bun. Dela ei au rămas şi denumirile moşiilor: la Nord, Feteşti, unde există satul ce poartă acelaş nume: Iacuşeni, la Răsărit şi către Apus Vâlcăneşti, care n'au sate.

4.—Vedere generală Burdujeni - Târg.

Moşia Vâlcăneşti, devenită proprietatea Statului, a fost înglobată la cea a „Burdujenilor" şi ambele împărţite treptat, ţăranilor ce urmau să fie împroprietăriţi prin legile agrare din 1864, 1879, 1922 şi 1926.

Numele moşiei lui Iacuş (Iacuşenii, Iucuşenii) cari se întindea la Răsărit de Dealul Mânăstirii, este citat în documente şi astăzi doar în poveştile bătrânilor se mai aminteşte de el. Există totuşi un sat *Icuşeni*, pendinte de comuna Vorona, plasa Corni, judeţul Botoşani, care fără îndoială va fi luat fiinţă pe una dintre moşiile boierului Iacuş sau Icuş.

---

1. Despre moşiile Plopeni, Mireni, Feteşti, Burdujeni, Vâlcăneşti, Iacuşeni şi Mânăstirea Teodoreni se menţionează în *Uricar sau colecţiune de diferite acte care pot servi la Istoria Românilor*, Vol. XVI de *Theodor Codrescu*, Iassi, 1891, dela pag. 336 „Hotarnica mai multor moşii de la ţinutul Sucevei, (revizuită de Gavriil Conachi-vornic) până la pag. 353, după cum urmează: (vezi şi pag. 453) 1804 Mart. 1.

Moşiile: *Plopeni*; pag. 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 348, 353, 356: *Mireni*: 336, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 353; *Feteşti:* 336, 387, 341, 342, 343, 345, 346, 348, 349, 350. *Burdujeni*: 340, 344, 345, 353; *Vâlcăneşti:* 344, 347, 354; *Icuşeni* (*Iucuşeni*) 343, 344, 345, 346. 347, 348, 353, 355, 356; *Mânăstirea Teodoreni:* 340, 344, 345, 346, 347, 348, 353, 354, 355.

Felul pământului.

In atlasul geologic, foaia nr. 1 (harta geologică a României, scara 1 : 500 000, întocmită după lucrările *Institutului Geologic al României*, ediția I, 1927) regiunea Burdujenilor și a împrejurimilor se găsește la limita aluviunilor cu pliocen (Levantin, Dacian, Ponțian și Meoțian). După „Harta solurilor României" întocmită de secția agro-geologică a *Institutului Geologic al României*, aceiaș scară, ediție și an, constituția solului de aci este denumită *„Podzol"*, iar regiunea orașului Suceava intră în categoria formațiunii Cernoziom degradat.

Sondajele făcute [1]) în centrul târgului Burdujeni până la aproape 17 metri, dau următoarele feluri de pământ, cercetând dela suprafață spre adâncime:

4 metri pământ negru hleios amestecat cu resturi de zidărie; 3 metri și jumătate, argilă tare (impermeabilă); 20 centimetri, lespede de piatră; 3 metri lut negru unsuros; 2 metri loës cu subțiri stratificații de cretă; 4 metri pământ galben nisipos, îmbibat cu apă, iar după acest strat urmează un altul de prundiș sub care se ascunde vâna de apă limpede și abondentă. In unele puncte apa se găsește mai în adânc, în altele, mult mai aproape de suprafață.

Primăvara din cauza topirii zăpezilor și vara când sunt ploi torențiale, se formează șuvoaie și odată cu ele, din cauza pământului ușor friabil, se fac multe adâncituri în formă de V. Toate aceste adâncituri converg în vâlcele, unde se strâng cantități mai mari de apă.

Asemenea fenomen natural se poate observa în tot cursul format al unei gârle ce-și are obârșia în coasta „Dealului Mânăstirii". Apele poartă la vale cantități mari sau mici de pietriș și aluviuni, cari, răspândindu-se la poalele dealului, contribue în mare parte la nivelarea terenului. Unde încep aluviunile, se observă mari și rotunzi bolovani de cremene, (lângă câte un „șmoc" de ierburi desprinse din maluri) și înconjurați de pietriș alb amestecat cu nisip galben-roșiatic.

Pe „Dealul Mânăstirii", în gârla ce din cauza șuvoaielor se înrămurează și adâncește mereu de-a-lungul cărării ce duce spre satul Mereni, măsurând stratificațiile terenului în diferite puncte și după același criteriu (de sus în jos) am constatat:

I) 30 centimetri, cernoziom; 4 metri prundiș diferit amestecat cu lut galben, intercalări de argilă roșiatică, din care ies ici colo, câte un colț de subțire și albă lespede de piatră.

II) 30 centimetri, cernoziom; un metru jumătate argilă fărâmicioasă cu alternări de prundiș și lut galben ce prezintă unele vinișoare roșiatice.

1. de Gheorghe și Constantin C. Găinariu.

III) 30 centimetri cernoziom ; 80 centimetri argilă care se desface în foi.

IV) 30 centimetri cernoziom ; 2 metri şi jumătate, „humă" (pământ vânăt) alternând cu lut de culoare galben deschis, deasupra unor lespezi de piatră după care urmează un strat gros de prundiş. Ici colo, subţiri straturi de formaţiuni calcaroase, iar restul de 4 metri până'n fundul gârlei ascuţit aproape, se găseşte numai lut galben foarte mărunt şi lipicios pe care sătencile îl scot întrebuinţându-l la „feţuitul" caselor.

In partea de Apus a comunei, dealul Holm este alb de calcar şi străpuns de stânci, mai ales de piatră de var. Acum 16 ani, când s'a săpat fântâna locuitorului Murgu, de lângă hala cu carne, pe partea stângă a stradelei ce duce la biserica Teodoreni s'a făcut o descoperire arheologică. La o adâncime de 16 metri s'au găsit un dinte incisiv de cinci centimetri lungime şi o bucată de coastă lată de aproximativ 8 centimetri şi în diametru de 2 centimetri jumătate, cari, probabil, erau relicvele vreunui animal uriaş din epoca preistorică. Au fost date în păstrarea preotului Ion Popovici, care le-atrimis printr'un cunoscut la Iaşi d-lui Ion Simionescu, profesor universitar.

Din primăvară şi până când dă îngheţul, sau cad primii fulgi de zăpadă, vitele locuitorilor din Burdujeni sunt duse la păscut pe islazurile comunele. Aceste imaşuri sau păşuni se întind : Dela gară, peste Bulev. Ferdinand I (care leagă Burdujenii de comuna Iţcani) şi dincolo de terenul arabil, pe sub pădurea „Dumbrava", este o parte din fosta moşie „Vâlcăneşti" în suprafaţă totală de 70 hectare, care după legea învoelilor agricole, din 1907, a fost rezervată pentru păşunat. In 1921, această suprafaţă s'a mai mărit cu încă 16 hectare jumătate, obţinute tot din exproprierile făcute de Stat.

Al doilea imaş, în intindere de 140 hectare, care aparţine „Asociaţiei creştine de păşunat Teodoreni", jumătate este destinat pentru păşunatul vitelor obştei din Burdujeni-târg, iar restul serveşte pentru cultura plantelor furagere. Dreptul de imaş pe această suprafaţă a fost dobândit de locuitori, în virtutea hrisovului domnesc din 1792. (Asociaţia creştină de păşunat „Teodoreni" s'a înfiinţat în anul 1924 şi reconstituită legal, după legea păşunilor, în anul 1931).

Acest islaz este situat la Răsăritul comunei, pe „Dealul Mânăstirii", începând dela pârâul Burdujeni şi până la şoseaua judeţeană care duce spre Botoşani, tăind dealul cam în jumătate.

In anul 1930, prin stăruinţa d lui Niculae Gh. Neagu, atunci fost preşedintele comisiei interimare s'a obţinut încă 92 hectare islaz dela Stat, pe „Dealul Căprăriei", din partea de Nord-Est şi 62 hectare din moşia „Feteştii" (situată la Nord — Nord-Est de comuna Burdujeni), expropriată de Stat din fosta proprietate a d-lui Nadler Herşcovici.

Astfel islazul comunal, în întinderea actuală, satisface nevoile comunei şi toate imaşurile menţionate mai sus, (afară de cel al „Asociaţiei Teodoreni)" sunt folosite dela 20 Octomvrie 1930.

Pentru păşunat pe imaşul „Asociaţiei Teodoreni“ se cere 200 lei anual, de fiecare vită mare; 100 lei vita mică şi 30 lei de oaie. In aceste sume se cuprinde şi plata văcarului sau a ciobanului.

La imaşul aşa zis al comunei se plăteşte pe an: vita mare 100 lei, vita mică 50 lei şi 25 lei de oaie. In aceşti bani nu intră plata paznicului.

Locuri de islaz mai sunt şi pe „Dealul Viilor“ [1]), şi „Coasta Velniţei“ (ce au la un loc 120 hectare), iar în „Holm“, pe lângă pârâul Vâlcăneşti, ţâşnec de sub stânci câteva isvoare ce se preling la vale, strângându-se în mici adâncituri şi formând astfel, bune şi curate adăpătoare pentru vite.

Tot aci este şi „staniştea“ [2]) vitelor, după cum o alta se găseşte sub Dealul Mânăstirii, în aceleaşi condiţiuni favorabile.

Pământul arabil cuprinde cea mai mare parte din împrejurimile comunei Burdujeni.

După informaţiile luate dela primăria respectivă, el are o suprafaţă de aproximativ 1837 hectare din cari:

580 hectare pământ productiv de calitatea întâia; 609 hectare, calitatea a doua, iar restul de 648 hectare, teren de calitatea a treia. Solul necultivabil poate fi considerat aci numai cel pietros; din cauza apropierei dealurilor, apele (rezultate din ploi şi topirea zăpezilor) au ros şi au purtat la vale materiale tari, depozitându-le pe ogoare — partea de Nord, Nord-Est a comunei este mai mult pietroasă.

Subsolul, cum s'a văzut din sondajele făcute, este constituit din stratificaţii argiloase, alternând cu intercalaţii de pământ vânăt şi lipicios (humă), pământ galben, prundiş, iar dealul Holmului este format aproape numai din stratificaţii de calcar străpunse de masive stânci de piatră.

Apa de băut, care serveşte la alimentarea populaţiei din comună, se găseşte aproape de suprafaţă în partea satului, pe locuri situate în vale sau lângă pârâu şi la adâncimi dela 7 până la 20 de metri în partea târgului.

In fântâna din curtea fostei gospodine Lenţa lui Bogdan (care în dreapta se învecineşte cu grădină de vară „Vasile Botez“, iar la stânga cu proprietatea d-lui N. Joroveanu), s'a dat de apă curată la o adânuime de aproape 20 metri.

Fântâni adânci mai sunt: în grădina bisericii Teodoreni care se zice că datează dela înfiinţarea mânăstirii, a Ilenii Zamfir din strada Mitoc, a treia, cea din strada Română a locuitorului D. Manciu, iar a patra, pe strada Mitoc în curtea gospodăriei moştenitorilor Costache Gh. Găinariu.

1. Se spune că într'o vreme era cultivat cu vii, proprietatea mânăstirii, care apoi s'au părăduit din cauza filoxerei. Deaceea darea ce o plăteau locuitorii s'a numit multă vreme ptaştină (dare pe vin).

2. Loc unde vitele se adapă şi poposesc în timpul amiezii.

Temperatură şi precipitaţiuni atmosferice.

In comuna Burdujeni n'a existat niciodată o staţiune sau punct de observaţie meteorologică. Această comună se află la depărtare de 3200 metri (socotiţi în linie aeriană) de oraşul Suceava, situat la Sud Sud-Vest, peste râul cu acelaşi nume. De-aceea, ne putem orienta după observaţiile făcute, în staţiunea meteorologică din Suceava (care se găseşte la o altitudine de 386 metri), asupra precipitaţiilor atmosferice înregistrate în perioada dintre anii 1851—1900 şi publicate în:

Klimatographie der Bukowina von Dr. *V. Conrad.* Herausgegeben von der Direktion der K. K. Zentralanstalt für Meteorologie und Geodynamik. Wien, 1917, pag. 14, 21, 22, 34, 36, 38, 39.

Numărul zilelor cu ceaţă, dela anii 1882 până la 1886, au fost de 37,5 anual. Intre anii 1881 şi 1900 au fost 35,3 zile cu zăpadă pe an. Dela anul 1888 până la 1894, s'au înregistrat 9 zile pe an, cu manifestări electrice. In perioada dintre anii 1851 şi 1900, temperatura mijlocie anuală a variat între 7 şi 8 grade plus, iar maxima anuală a fost de 19 grade. In aceiaşi perioadă, nebulozitatea mijlocie anuală a fost de 6,1. Din anul 1881 până în 1900, numărul zilelor cu ploaie, adică apă căzută sub orice formă (ploaie, zăpadă, lapoviţă şi ceaţă bogată în apă), au fost 122,6 anual.

Fauna şi Flora.

Pentru satisfacerea nevoilor gospodăreşti şi ajutorarea la lucrul câmpului, locuitorii din comuna Burdujeni se ocupă şi cu creşterea animalelor. Caii nu-s de soi, ci mărunţei. Rar se vede câte unul mare şi frumos. Cornutele, în majoritate rasă autohtonă—moldovenească (vaci hulube) sunt încrucişate cu Zimmenthal, şi mai ales cu varietatea pingsgauer (roşu bălţat sau florene) introdusă din Nordul Bucovinei.

In anul 1933—34 în comuna Burdujeni erau: 174 cabaline (116 cai şi 58 iepe) din cari 59 între vârsta de 6 luni şi 3 ani, restul, peste această etate. Bovinele erau în total de 685 (adică 119 vaci cu lapte şi 283 perechi de boi) din cari s'au vândut pentru tăiat 18. Oi se găseau 1215; 374 între unu şi 3 ani, restul de 561 peste 4 ani. La acestea se mai adăogau 17 berbeci de prăsilă. Pentru consum s'au vândut 43 oi. Din cei 186 porci, care nici unul n'a trecut de 2 ani, s'au dat la căsăpie 47, iar restul de 139 reţinuţi pentru nevoile gospodăreşti. Tot în anul 1933-1934, comuna avea doi tauri, unul rasă moldovenească, altul Zimmenthal.

In anul 1936 numărul animalelor este: 210 cai, 7 iepe, 460 vaci cu lapte, 3 junci, 105 mânzaţi, 84 perechi de boi, 22 gonitori. In total 217 cabaline şi 687 vite cornute; apoi 1137 oi,

9 capre şi 25 porci; păsări: 5682 găini, 257 gâşte, 164 raţe, 97 curcani, în total 6200.

Pentru îmbunătăţirea rasei cornutelor mari, în comună sunt trei tauri (buhai), varietate moldovenească, şi unul Zimmenthal.

In anul 1891, locuitorii din Burdujeni aveau în total 1165 animale, adică „146 boi, 135 vaci, 166 cai, 118 porci, şi 600 oi".

In ultimii ani,cu gândul de a creşte şi îngriji vaci cât mai frumoase şi bune de lapte, sătenii se întrec a le alege pe cele mai de soi.

Preţul animalelor variază după calitate şi timp, dacă recolta a fost sau nu îmbelşugată. Calul se vinde între 1550 şi 8000 lei. Oile, care în primăvară, multe sunt secercte de „gălbează" (boală de ficat) totuşi, locuitorii le prăsesc şi cresc mereu, pentru marele folos ce l aduc: (lână, lapte, carne). Preţul lor se ridică dela 60 şi 100 lei mielul, la 150 şi 300 lei oaia. Caprele bune de lapte sunt rare şi ajung uneori să se vândă cu 500 lei bucata. Porcii la fel cu vitele mari, sunt tot corciturі. Începând cu purceii de lapte cu 150 şi 200 lei unul, godacul, în vârstă de un an, dacă e bine îngrăşat poate să se vândă şi cu 2000 lei. Chilogramul de carne de vacă sau viţel costă 12 lei, fără deosebire, pe când „cuşerul" se vinde cu 16 lei.

Păsări numeroase se cresc atât în Burdujeni cât şi satele vecine. Ele se plătesc bine mai ales iarna, în vederea exportului.

O găină bună se vinde cu 20 şi 30 lei bucata; raţa la fel. Preţul unei gâşte variază între 50 şi 80 lei; curcile se dau dela 70 la 100 lei, după cum sunt de mari şi grase.

Pentru paza gospodăriilor, locuitorii au pe lângă casele lor 470 câini, declaraţi la primărie.

Vitele sunt întreţinute cu nutreţuri ca, trifoi, lucernă, fân, paie (de orz, ovăz, grâu, secară, hrişcă) şi strujeni (coceni de porumb). Porcii şi păsările cu grăunţe.

Flora. In comuna Burdujeni, în anul 1934, erau următoarele categorii de pomi fructiferi: *Vişini* 3773 bucăţi (din aceştia 527 până la 5 ani ca vârstă; 1873 între 5 şi 20 ani şi 1373 peste 20 ani), cari au produs 26271 chilograme pe an; *pruni* (perji) 24000 bucăţi (din cari 625 până la 5 ani, 932 între 5 şi 20 ani şi 833 peste 20 ani), ce au dat o producţie anuală de 24.000 chilograme; *meri*, 689 bucăţi (din aceştia 270 în vârstă de 5 ani, 305 între 5 şi 20 ani şi 114 peste 20 ani) au rodit 82.680 chilograme pe an şi *peri* 632 bucăţi (din cari 182 până la5 ani; 217 între 5 şi 20 ani şi 233 peste 20 ani): ce au produs în total 75.325 chilograme.

Nuci sunt 283, cari pot fi clasaţi astfel: 29 între 1 şi 5 ani; 87 dela 5 la 20 ani, iar restul de 167, peste această vârstă. Producţia pe anul 1934 a fost de 51.232 chilograme.

1. „Dicţionarul jud. Botoşani".
Vitele tăiate de haham şi la care nu s'a găsit pe beregată nici măcar un pai; altfel, după ritualul şi bigotismul israelit, este „treif" adică impur şi deci oprit de lege.

Pădurea o formează următorii arbori: stejari, fagi, platini, arțari, mesteceni, plopi, brazi, pini. Printre aceștia se găsesc răzleți câte un pom fructifer (măr, păr, cireș) în stare de sălbăticire. Fructele lor sunt pietroase și astringente.

Legumele se cultivă numai pentru strictul necesar al consumului local.

Descrierea caselor, curților, grădinilor, și a mobilierului din interiorul locuințelor țărănești.

Majoritatea caselor țărănești din sat sunt „durate" (construite din lemn îmbucat) și lipite cu lut, din chiripici (cărămizi mari nearse, făcute din lut amestecat cu paie), în obișnuitul stil românesc, acoperite cu draniță (șindrile, șițe) sau juchi (paie de secară legate în snopi mărunței) și foarte puține cu tablă.

Aproape toate au prispă, unele cu ceardacuri și coridoare, ce servesc vara de umbrar, iar pe vreme rea, la apărarea pereților.

Interiorul este împărțit de obicei în două camere: una mai mare (odaia de primire) „cas cei mare" și cealaltă, mică, „căsuța" (de unde nu lipsește blidarul) ține loc de bucătărie și dormit.

Ambele camere sânt separate printr'o tindă îngustă unde se află și „oblonul" dela deschizătura ce dă în pod.

In tindă, se găsesc uneori o laiță pe care se pun cofele cu apă, budăiul de umplut borș, sacul cu făină și obiecte necesare gospodăriei.

Acoperișurile au forma unui trapez, a cărei parte dindărăt, se prelungește mult mai în jos, acoperind și „șandramaua" [1]) care formează un fel de apărătoare pentru celelalte încăperi.

Casele ce au rămas încă în forma veche,n'au obișnuitul tavan la tindă. Fumul dela vatră trece în „horn" și printr'o „bortă" (deschizătură) rotundă, dă în tindă, de unde apoi se ridică liber la pod; de acolo iese afară prin cele două „fumare" în formă de ochi, ce se găsesc pe partea din față a acoperișului.

Dar cum totul în viață tinde spre mai bine, înrâurirea orășenească își arată și aci binefacerile, în ceiace privesc locuințele.

Gospodarii se iau la întrecere în a-și face casele după cele mai bune principii de higienă.

Orice casă țărănească are „ogradă" (curte) mare, împrejmuită de obiceiu cu zăplaz de scânduri, gard de ostrețe (leanțuri) sau de nuele.

In cuprinsul ogrăzii sunt angajate cu ordine, acareturile. Standola [2]), grajdul pentru vite, coșăriul [3]), cotețe etc.

---

1. Incăpere ce se prelungește în spatele casei și care servește de magazie, cămară, uneori chiar de bucătărie.

2. Magazie mare construită din scânduri și în care se depozitează nutrețul șentru vite.

3. sinonim cu *pătul* în Muntenia, este o încăpere făcută din nuele sau leațuri în care se depozitează popușoiul (porumbul) uecurățat de pe știuletele (ciucălău).

Fiecare gospodărie îşi are grădina ei cu „pomături" (diferiţi pomi fructiferi), culturi mici de zarzavaturi pentru nevoile zilnice, dar de nicăeri aproape, nu lipseşte grădiniţa cu flori, unde busuiocul (floarea dragostei) cu mirosul lui plăcut şi mult iubit de popor, îşi are întâietatea.

La casele vechi, interiorul se găseşte încă în stare primitivă. Pe lângă pereţi, sunt aranjate lăiţi (laviţe) împrovizate pe pari bătuţi în pământ. Paturile (divanurile) la fel sunt formate din scânduri mobile şi aranjate de câte două „capre" (scaune lungueţe).

In „căsuţă", drept bufet este blidarul, pe ale cărui rafturi se aranjează oale, talgere, străchini. Apoi un pat lat şi mare unde dorm la rând toţi ai casei, o laiţă, o masă şi la cei mai bătrâni

5. — Casă ţărănească, cu şandrama, din Burdujeni — Sat.

nu lipseşte tradiţionala măsuţă rotundă cu trei picioare joase, în jurul căreia, bunicii se înveselesc cu nepoţii la ospăţurile dela zile mari şi îi farmecă cu poveştile şi snoavele lor, spuse cu mult tâlc.

Tot în căsuţă este şi soba cu vatră şi horn, unde se pregătesc bucatele la „chirostrii" (pirostrii) însă mai rar, fiindcă „plita" sau „şparhatul" servesc ca maşină de gătit.

Nu lipseşte nici cuptorul de cărămidă în care, uneori se pot coace până la zece pâini.

Ca decor, soba este împodobită cu diferite mici zugrăveli colorate („puişori"), executate artistic de îndemânatica săteancă. Mobila „cas cei mari" (odaia de primire) constă câteodată în două paturi improvizate, de obicei unul în faţa altuia, lipite de perete. Intre ele, este masa coperită cu ţesătură de pânză românească, împodobită pe margini cu flori, horbote (dantele), frumos lucrate cu igliţa (croşeta).

Deasupra patului se pune „mindirul“ (saltea de paie) peste care se aştern scoarţe, lăicere (lăvicere), velinţe artistic ţesute în culori cu diferite motive româneşti şi mai mult pe fond negru.

Pe jos este dat cu lut, dar casele noi se podesc cu scânduri.

Din nici o locuinţă, unde există fată de măritat, nu lipseşte lada bătrânească cu zestrea aranjată teanc deasupra ei.

Chiaburii adică locuitorii cei mai înstăriţi din sat, au în casele lor, mobilă, câte un „crivat“ sau două (paturi de lemn cu tablii), bufet şi un scrin, căruia îi zic dulap, etc. La unii dintre ei, în case se găseşte şi o odăiţă foarte mică: iatacul. Acolo sunt tăinuite icoanele, candela sub chipul Maicii Domnului şi tot ce e mai de preţ pentru sufletul bunului şi adevăratului creştin.

Veşmintele ţărăneşti sunt aranjate pe „culmea“[1]) ce atârnă de una din grinzile tavanului. Pereţii sunt împodobiţi cu „lăicere alese“ (scoarţe ţesute) în felul celor de pe lăiţi şi paturi.

Deasupra icoanelor, ferestrelor şi uşilor, stau atârnate în formă de fluture, ştergare albe de pânză, cusute cu flori, negre, roşii şi albastre, sau din alte culori diferit combinate.

Restul mobilierului este acelaşi ce se găseşte în orice casă ţărănească.

In partea târgului, aranjamentul ca şi mobila din interiorul caselor a început să se modernizeze.

In genere, gustul estetic este mai rafinat aci şi viaţa însăşi în toată complexitatea ei se simte într'o vădită formă de evoluare spre mai bine, datorită imboldului de civilizaţie pe care t neretul intelectual il manifestă, mai ales de după marele războiu.

Populaţia.

Majoritatea populaţiei din târgul Burdujeni o formează negustori, meseriaşi şi funcţionari ceferişti, pe când, locuitorii, din partea satului, mai toţi sunt agricultori.

După încheierea păcii marelui război, în comuna Burdujeni s'au stabilit 30 locuri veniţi de prin alte părţi, între aceştia au fost patru doctori şi doi advocaţi.

După *Institutul de statistică, demografie şi recensământ al României“* condus de *d. dr. Sabin Manuilă,* director general, rezultă că, pe anul 1930, în comuna Burdujeni-Suceava, numărul locuitorilor era în total de *4706* din cari: *2166* bărbaţi *2540* femei.

Bărbaţi. Căsătoriţi 851; necăsătoriţi 1260; văduvi 46; divorţaţi 9.

Femei. 836 căsătorite; 1411 necăsătorite; 270 văduve; 22 divorţate.

In urma recapitulării făcută pe religii, reiese că, din cei 4706 locuitori, 3379 sunt ortodocşi, 1244 mozaici, 33 romano-catolici;

1) Susţinător din lemn atârnat de grindă şi care serveşte pentrn ţinerea hainelor în poziţie normală.

25 fără nici o religie; 9 evanghelică-luterană; 7 adventişti; 4 baptişti; 2 catolico-ruteană: 2 greco-catolici; 1 reformat. Ca naţionalităţi, în Burdujeni găsim: 3407 români; 1244 evrei; 32 germani; 6 ruteni-ucranieni; 8 poloni; 5 bulgari; 2 unguri; un grec şi un armean. Din punctul de vedere al graiului: 3441 locuitori vorbesc limba maternă (română); 27 germană; 17 ruteană-ucraniană; 7 polonă; 5 bulgară; 1 greacă; 1208 idiş (ebraică).

După o recapitulare generală, în ceiace priveşte ştiutorii de carte, se constată că în localitatea Burdujeni sunt: *barbaţi*, 2588 ştiutori de carte (adică 676%) şi 1241 neştiutori de carte (32.4%); *femei*, 1284 ştiutoare de carte (605%), iar 837 (sau 39,0%) sunt analfabete.

1) Cu exploatarea solului (agricultura) se ocupă 1430 locuitori; 2) cu industria fierului (meserii uzuale), profesionişti in metal sunt 57; 3) cu industria lemnului (în ateliere), se ocupă 72 meseriaşi; 4) cu construcţiile (cărămidărie) 28 locuitori; 5) cu industria textilă şi manufactură (boiangerii, spălătorii chimice, ateliere de tăbăcărie. confecţiuni din piele, încălţăminte, blănărie, cojocărie), 80 profesionişti: 6) Cu confecţiuni de încălţăminte şi îmbrăcăminte ce ocupă 387 cetăţeni; 7) Cu industria alimentară (abatoare şi diferite preparate de carne) se îndeletnicesc 68 de locuitori. Cu morăritul. 6.

In instalaţiunile de prparate făinoase, lucrează 43 de indivizi.

Cu fabricarea zahărului se ocupă 25.

8) In industria chimică (vopsele, unsori, cremă de ghete) lucrează un singur locuitor.

9) Instituţiuni de credit (bancă, cooperaţie, asigurări), 12 inşi.

Cu birouri de agentură comision şi alte reprezentanţe, 4 inşi.

10) *Comerţul* cu articole alimentare îl exercită 164 negustori; cu articole de îmbrăcăminte, menaj, manufactură, 95 locuitori; cu obiecte de artă (sticlărie, bijuterii, ceasornicărie, antichităţi, clopote, icoane), 13 cetăţeni. Cu produse agricole, animale, combustibil, material de construcţie, se îndeletnicesc 91 locuitori.

Cu articole tehnice, mecanice, metalurgice şi produse chimice, 11 inşi. Librărie, material de sport şi muzică, 4 negustori. Cu negoţul şi precupeţia de piaţă (târg, obor) se ocupă 29 inşi. Comercianţi ambulanţi sunt 5.

Transport. Funcţionari ceferişti sunt 745. La poştă, telegraf, telefon (personal administrativ şi auxiliar) 63. Transportul cu auto-camioane îl îndeplineşte 7 inşi. La tracţiunea electrică este angajat un singur specialist. Cărăuşia pe cont propriu o fac 107 locuitori.

11) *Instituţiuni publice.* Justiţia şi auxiliari, 2; pentru paza şi ordinea publică sunt 17; în învăţământ (profesori, învătători, maeştri, ajutori) 45.

In administraţiile publice, 20. In regii autonome-comerciale, 19. In administraţia comunală 34. In aşezăminte culturale, 3. Militari sunt 54. Incl er, 2 preoţi şi 2 ajutori (târcovnici).

12. *Diverse.* Cu teatru, cinema se ocupă 2 locuitori. Asis-

tenţa medicală o fac 16. La îndeplinirea funcţiei de salubritate publică sunt 19. Rentieri 110. Persoane care îndeplinesc slujbe ocazionale sunt 44. Pentru asistenţa socială împreună cu personalul de ajutor sunt 227 cetăţeni.

In anul 1899, comuna Burdujeni avea 3345 locuitori, adică 1868 români şi 1477 străini, cu 512 contribuabili [1]).

Socotind mişcarea populaţiei din Burdujeni, se constată că natalitatea faţă de moralitate este mai mare cu 35 suflete pe an.

După statistica făcută în anul 1934, rezultă că s'au născut 130 de copii. Au murit însă 95: 41 între 1 şi 18 ani, iar restul de 54, peste această vârstă. In acelaşi an, s'au pronunţat două divorţuri, Copii nelegitimi până la vârsta de 18 ani, erau 22.

Situaţia economică.

Improprietărirea a fost un mare bine adus populaţiei româneşti dela sate, care, până la această înfăptuire se găsea legată de moşiile boerilor, ce nu totdeauna erau neaoşi pământeni, cu viaţă cuminte, patriarhală şi cu dragoste şi milă de bietul ţăran.

Cea dintâi lege a improprietăririi, concepută de marele orator şi istoric Mihail Kogălniceanu, sancţionată şi pusă în aplicare prima oară la anul 1864 de Domnitorul Alexandru Ioan Cuza, apoi repetată în 1879, sub domnia înţeleptului Carol I, şi în anii 1922—1926, sub aceia a Regelui Ferdinand I, întregitorul neamului românesc, a schimbat mult în bine situaţia şi viaţa socială o populaţiei rurale.

Astfel, descătuşată de „boeresc", prin libertate ei şi acordarea votului universal, ţărănimea sa desgheţat, a putut să-şi exprime în voie dorinţele şi să năzuiască la o viaţă mai uşoară, mai omenească şi civilizată.

Locuitorii din comuna Burdujeni, ca toţi ceilalţi din restul ţării, s'au bucurat şi ei de binefacerile rezultate din aplicarea pe teren a legilor agrare, prin care li s'au acordat pământ de muncă. In dosarul nr. 92 din arhiva primăriei Burdujeni, cu data de 28 Aug. 1864, se păstrează următorul ordin privitor la „Ridicarea Boerescului".

Ridicarea Boerescului.

Principatele Unite, Pref. Jud. Botoşani
Biur. II, nr. 11051

Domnule Comisari,

Domnul Ministru de Interne, prin telegrama primită a curentii, amu onórea, că Inălţimea sa au subscrisu decretu prin care dela 23 April viitori claca se desfiinţează şi sătenii devin proprietari pe locurile ce li se cuvin după legia înfiinţată, proprietarii primesc o dreaptă despăgubire în capital

1. Din „Marele dicţionar geografic al României", alăcătuit şi prelucrat după dicţionarele parţiale pe judeţe de *George Ioan Lahovari*, general *C. I. Brătianu* şi *Grigore G. Tocilescu*. Vol. II fasc. I-a Bucureşti, 1899 pag. 78, coloana III-a jos şi urmare în pag. 79, col, întâia.

şi cu dobînda de zăci la sută; proclamaţiunea şi legea vi se va trimite în urmă, până atuncea vă invit ca să priveghiaţi ca ordinea să se menţie pretutiudenea şi că arăturile până atunci să se urmeze conform legilor anterioare.

Primiţi d-le Comisari încredinţarea consideraţiei mele.

(ss) D. P. Bolemme

Cum se vede din citata adresă, legea agrară din 1864, în Burdujeni a fost pusă în vigoare abia la 23 Aprilie 1865.

In schimbul terenurilor expropiate, proprietarii au fost recompensaţi de către Stat, pe lângă valoarea moşiei şi cu o dobândă de 10%.

Pe rând s'a dat pământ la 226 clăcaşi şi s'a distribuit în felul următor: şaşe gospodari fruntaşi ai satului şi cari aveau câte 2 perechi de boi, au primit câte cinci fălci de pământ; 108 săteni cu câte o pereche de boi au primit câte patru fălci, iar restul de 112 locuitori „pălmaşi" (fără vite de muncă), li s'au distribuit numai câte două fălci şi jumătate de fiecare.

La toţi, fără deosebire, li s'au mai dat pe urmă încă câte 12 prăjini şi jumătate, loc pentru casă şi grădină, în vatra satului.

Tot atunci s'a delimitat şi terenul necesar, ţintirimului nou şi pieţii publice, cari împreună cu locurile de case, constituia un total de 2825 prăjini, sau 35 fălci şi 25 prăjini.

Indemnizările (cheltuelile pentru măsurarea pământului) precum şi fiscul, s'au ridicat la suma de 185,582 lei.

Pe vremea aplicării legii agrare din 1864 primar în Burdujeni era Ananie Cornescu.

A doua împroprietărire, cea din 1879, în Burdujeni s'a făcut abia în anii 1881 — 1882, pentru un număr de 40 însurăţei, dar care n'au devenit posesorii locurilor date, decât în toamna anului 1885 când expira arenda moşiei.

„Copie de pe oficia Administraţiei Domeniilor şi Pădurilor Statului, sub nr, 26457 din 8 August 1881, adresată delegatului administraţiei moşiei Burdujeni, pentru împroprietărirea însurăţeilor" (Dosarul nr. 2058 din arhiva primăriei Burdujeni).

Pe moşia Burdujeni din acel judeţu, nu s'au aplicatu încă dispoziţiile art. 5 şi 6 din legea rurală, din cauză că după contractul de arendă a acelei moşii pe periodul curgător nu sunt pământuri disponibile.

Spre a nu rămânea însă lipsiţi de dreptul lor, locuitorii diu satul Burdujeni constataţi cu dreptu în toate tabelele de constatare, administraţia aprobă a-se face împroprietărirea acelor locuitori, cu intrare în posesiunea de faptu după împlinirea termenului arendei actuale, adică în toamna anului viitori 1885.

Vă rugăm D-le Delegatu a merge la moşia Burdujeni şi a face actul de împroprietărire pentru un număr de patru zeci săteni cu dreptu, pe câte trei fălci, fiecare şi şcóala pe şase fălci, în total una sută două zeci şi şase fălci.

Se va menţiona în actul de împroprietărire că intrarea în posesiune de faptu va urma după împlinirea terminului arendei actuale, adică pupă ridicarea producţiilor anului 1885.

Comisiunea va avea în videre la determinarea pământurilor, atât economia moşiei precum şi dreptele interese ale locuitorilor.

Dacă va fi cu putinţă se va determina pentru locul şcólei în vatra satului unu locu cu de jumătate falce din pământurile ce Statul are rezervate la aplicarea legei rurale, dacă şcóla, nu are asemenea locu.

Vatra satului celor 40 însurăţei se va determina alăturea cu vechul satu.

Cheltuiala pentru mergerea comisiunei se va respunde.

Binevoiţi vă rog a primi încredinţarea predeosibite mele consideraţiuni.

Administratorul lucrărilor de împroprietărire prin delegaţiune.

ss. Al. Lupaşcu

Şef al serviciului ss I. Bujorianu

Abia după doi ani, când cei 40 de însurăţei işi înjghebaseră gospodăriile pe locurile date, li s'au eliberat şi cuvenitele acte de împroprietărire, conform art, 6 al regulamentului, pentru executare art. 5 şi 6 din legea rurală, publicată în „Monitorul oficial" nr. 135 din 20 Iunie 1878.

Cele 126 de fălci şi 60 prăjini, distribuite în mod egal însurăţeilor, se învecinau: la apus, cu ţarina foştilor „pontaşi" (clăcaşi muncitori cu palmele pe moşia boerească), cu ţarina Mitoc, proprietatea Statului, (ce depindea de jud. Dorohoi) şi se întindea până spre râul Suceava, şi locurile denumite „Vâlcăneşti" şi Săliştea".

Tot atunci, alături cu cei 40 de însurăţei, au fost împroprietăriţi pe moşia Burdujeni şi zece gospodari din satele Plopeni şi Prilipca, cărora li'sau dat de fiecare câte 2 fălci şi 56 prăjini, teren arabil şi câte 24 prăjini loc de casă şi grădină.

Printre locuitorii din Burdujeni, care deşi nu erau de aceiaşi origine etnică, dar au luat parte efectivă la războiul independenţei (1867-1878) au fost Avram Vexler şi David Berman, cărora li s'au acordat drepturile de cetăţeni români, prin diplomele de împământenire: nr. 262 din 13/X/1879 şi a doua, nr. 333, cu aceiaşi dată şi an.

In raionul târgului, s'a hotărât să se facă şcoala căreia s'au dat 60 de prăjini, loc de clădire şi acareturi, din „proprietatea fostului embaticar Mătăsaru" şi 6 fălci de pământ arabil în ţarina Burdujeni.

Cele două împroprietăriri amintite mai sus, s'au făcut numai pentru săteni. Nu tot la fel s'a întâmplat cu locuitorii târgului şi mahalalelor din împrejurimi.

Târgoveţii, fie români fie altă naţie sau evrei, aveau în stăpânire „locuri cu embatic" date de egumenii mănăstirii Teodoreni.

După secularizarea averilor mânăstireşti sub Cuza, la anul 1864[1]), târgoveţii au rămas chiriaşi mai departe pe locurile unde se găseau, plătind o dare (bezmăn), anume fixată de oraganele în drept.

1. Când toţi călugări greci au fost deposedaţi de moşiile mânăstirilor închinate la muntele Athos. Aceste moşii pe atunci, aduceau venituri în valoare de circa 800 milioane lei aur.

In anul 1890, Ministerul de Agricultură şi Domenii, a intentat proces contra a 70 locuitori din comuna Burdujeni, învinuiţi că pe nedrept, au luat în stăpânire 230 hectare din imaşul de pe „Dealul Mănăstirii", loc ce nu le-ar fi aparţinut.

Chestiunea nefiind clarificată. iar locuitorii neclintiţi luptători pentru pretinsele lor drepturi, câştigate cu zeci de ani înainte, Ministerul de Domenii a însărcinat pe inginerul D. Nisipeanu de a face recesământul „embaticarilor" din târgul Burdujeni. La 1 Noembrie 1890, Nisipeanu a prezentat Ministerului un tablou de 370 bezmănari (embaticari). La 12 August 1897, când, contractul cu ultimul arendaşi expirase [1]), reprezentanţii Departamentului Domeniilor, au delegat pe Friederich Grimm, inginer hotarnic, să se ducă în Burdujeni pentru a ridica la faţa locului un plan parcelar (scara 1:2500) şi să alăcătuiască un nou tablou cu numele embaticarilor, indicând în dreptul fiecăruia suprafaţa de teren ce ocupă, actele ce posedă şi să constate în acelaşi timp încălcările făcute.

La 2 Octomvrie 1901 inginerul Grimm îşi terminase misiunea. Atunci, Ministerul a indicat pe G. G. Vernescu, inginer hotarnic, cu verificarea tabloului şi a planului parcelar.

Din raportul lui Vernescu, înaintat Ministerului, cu nr. 15685 din 16 Iulie 1902 (Dosar 429 E. 88 [2]) fila 177) reiese că: „verificarea planului ridicat de inginerul contractant Fr. Grimm, pe care sunt figurate, delimitarea clăcaşilor, din 1864, a însurăţeilor din 1879, terenul parcelabil, pădurea şi târgul Burdujeni, s'a făcut după actele de împropietărire pe anii 1864 şi 1879 şi se cuvin locuitorilor 661 fălci şi 800 stânjeni pătraţi sau 947 hectare şi 818 m. p". Cum însă râul Suceava şi-a schimbat matca (înspre teritoriul localităţii Burdujeni), suprafaţa de 112 h. şi 1013 m. p. dintre cursul nou şi cel vechi, care până'n 1899 o stăpâneau clăcaşii a rămas de partea Austro-Ungariei, clăcaşii nemai având voie să treacă peste apă.

„In 1899, când s'a făcut revizuirea frontierei Română-Austriacă, s'au stabilit pe teren stâlpi de hotar parte pe matca veche a râului Suceava, parte pe marginea noului curs. După aceşti stâlpi s'a hotărât care terenuri cad pe partea României şi care de partea Austriei". Totuşi clăcaşii n'au fost lăsaţi să-şi stăpânească pământurile până la limita veche (matca veche), Statul Român a fost oprit să folosească zăvoaiele de acolo, pe când locuitorii din oraşul Suceava continuau să dispună de terenul de peste apă (la Burdujeni), aşa cum îl aveau înainte.

Pe planul inginerului Grimm, nu figurează porţiunea dintre cursul actual şi cel vechi, „nici stâlpii de pe vechea matcă, deoarece, a fost oprit a pune semn de viză în aceşti stâlpi".

Pentru realizarea unui plan detaliat — continuă d. Vernescu

1. C. Turtureanu, iar înaintea lui fusese Panait Idieru.
2. Direcţia Bunurilor Statului, acelaşi minister.

— trebue ca „delegatul României în comisiunea pentru revizuirea frontierei, să-mi pue la dispoziție actele sau planurile (ceia ce s'a și făcut), după care să se poată vedea cum s'a stabilit hotarul între ambele țări în dreptul Burdujenilor".

„In 1879 s'a făcut delimitarea însurățeilor de pe moșia Burdujeni, fără a se face o parcelare în parte pentru fiecare lot, cum s'a procedat cu toate delimitările însurățeilor din țara întreagă, iar pentru 10 însurăței, locurile de casă au rămas a se da în urmă, în vatra noului sat".

Pentru delimitarea și darea în primire a celor 10 locuri de casă, a fost delegat inginerul N. G. Cordea în 1890, care n'a putut da parcele în seama nimănui „din cauza unor nepotriviri de suprafețe ce arată că a găsit".

„Au așteptat însurățeii până la anul 1899, când și-au luat singuri în stăpânire cele 10 locuri de casă, însă cu permisiunea arendașului. Nici acum însurățeii nu au locuri de o potrivă. Cu pământul de cultură și cele 10 parcele de casă, ei stăpânesc în total 156 h. 9658 m. p. plus 16 h. 1734 m. p. expropiat de C. F. R. pentru care li s'a plătit în bani".

Pentru clarificarea situației locuitorilor cu drept de embatic, toți au fost convocați la primărie.

„Mulți mi-au arătat că actele le au depuse în ipoteci, alții mi-au prezentat acte scrise în limba ebraică, alții că actele le-ar fi distrus focu, în fine, unii, că actele ar fi luate de emigranți în America".

„De órece interesul Statului este de a se regula cu locurile din târg, ce mulți le stăpânesc fără drept, iar din 1882, posesorii nu mai plătesc nimic arendașului, am dat termen de 4 luni jumătate a'și procura și traduce toate actele ce le-am cerut, după cum se specifică în axenatul proces verbal nr. 1, pus în vederea lor prin primăria locală".

Cei cari susțineau că actele le-au fost arse s'au luate de emigranți în America, trebuiau să aducă o dovadă iscălită de cinci martori și legalizată de primărie.

Procesul Statului cu târgoveții a durat mult, deoarece, nu toți cei implicați aveau în regulă actele pentru locurile cu embatic.

Au urmat multe înfățișeri și amânări la Tribunal, s'a ajuns și la înalta Curte de Casație, (susținuți de advocați, dintre care amintim pe Dim. Arabu [1]) din Botoșani), gospodarii neputând renunța ușor la pământurile, casele și acareturile pe care le-au cumpărat sau le aveau moștenire dela strămunii lor.

Ministerul de Domenii, cu ordinul nr. 87450 din 22 Dec. 1905 a dat delegația d. I. Voicu, inginer hotarnic și d. G. Nether, advocat al Statului, să examineze cu atenție actele posesorilor acelor terenuri și să strângă cererile de răscumpărare pentru a se limpezi odată situația, într'un fel sau altul.

1. la moștenitorii căruia au rămas originalele „Hrisovului Domnesc" din 1792, și a actului de „Invoială" din 1843, scrise cu litere cirilice.

In urma cercetărilor făcute, d. Voicu a înaintat Ministerului, rezultatul delegaţiei sale, cuprins în raportul nr. 12791/911, din care extragem în rezumat:

„Locuitorii îşi susţin cu îndârjire drepturile lor pe baza „Hrisovului domnesc" dat la 1792 de Domnitonul Alex. C. Moruzzi, şi a actului de „Invoială" din 1843, (vezi pag. 11-12), intervenit între Sofronie, arhimandritul mânăstirei Teodoreni şi 162 bezmănari[1]), unde se stabiliau condiţiunile de plata bezmănului pe timp de 30 ani.

Pe baza „Invoelii" din 1843 dar şi prin învoeli individuale, Arhimandritul Sofronie, a dat voie şi altora să se stabilească în târg.

Aşa se explică faptul că în *Condica bezmănarilor din târgul Burdujeni, Jud. Botoşani* întocmită la 10 Noembrie 1864 de superiorul mănăstirii Arghir Artimescu (şi înaintată Ministerului Cultelor în baza Ord. nr. 20745/64) figurează 290 bezmănari, şi 7 locuri virane, proprietatea mânăstirii, iar pe tabloul inginerului Nisipeanu, 370 embaticari.

Prin rezoluţia pusă pe raportul nr. 75766 din 10 Oct. 1892, Ministerul de Domenii a luat dispoziţiunea să nu se mai încaseze nimic dela embaticarii din târgul Burdujeni, câtă vreme nu s'a limpezit situaţia „pentru ca dânşii să nu-şi creieze astfel titluri în contra Statului".

D. inginer Voicu a constatat că mulţi dintre stăpânii locurilor, pe cari aveau clădiri şi acareturi, erau „creditori anticrezişti[2]), ipotecari ai adevăraţilor posesori". Tot atunci d. Voicu a verificat planul de parcele, actele doveditoare pentru embatic şi a alcătuit un tablou de 410 locuri supuse la bezmăn (emfiteosă).

Procesul s'a terminat în favoarea târgoveţilor.

Pe tabloul întocmit la 28 Martie 1914, găsim două feluri de locuitori: 1) cetăţenii români „debitanţi cu embatic" pe când 2) străinii, debitanţi cu o chirie anuală, „au fost daţi în debit de bezmăn perpetuu".

Pe rând, individual sau în grupuri, embaticarii au cerut dela Stat răscumpărarea locurilor pe care-şi aveau frumoase şi cuprinse gospodării. Prima răscumpărare Ministerul de Domenii a aprobat-o la 22 Fevruarie 1913, iar a doua, la 20 Ianuarie 1914, şi apoi mai târziu, prin anii 1925—1926—1927 s'au mai făcut tablouri speciale de răscumpărări, dar se mai pot face şi azi.

Aşa se explică dece fiecare locuinţă din partea târgului (şi care altădată depindea de mânăstire) posedă şi astăzi câte un

1. Dosarul nr. 429. E|88. pentru răscumpărarea embaticarilor de vii de pe moşia Burdujeni, (Judeţul Botoşani) se găseşte la Direcţia Bunurilor Statului din Ministerul Agriculturii şi Domeniilor. In el se cuprind copii după Hrisovul Domnesc din 1792, „Invoiala" dela 1843 şi toate cererile de răsscumpărare ale locuitorilor cu rezoluţiile şi referatele făcute, actele, delegaţiile, rapoartele şi tablourile de embaticari.

2. *Anticreză*: contract prin care un datornic lasă creditorului veniturile unui imobil.

anumit număr de prăjini indivize, loc de islaz şi arătură, situat pe Dealul Mânăstirii.

A treia şi ultima împroprietărire s'a efectuat după terminarea marelui război în două rânduri: 1922 şi 1926.

La 13 Iunie 1922, prin adresa nr. 12329, Judecătoria Ocolului Bucecea (Jud. Botoşani), a cerut dela primăria Burdujeni un proces verbal prin care să se arate exact numărul locuitorilor împropietăriţi şi cei ce au rămas neîmproprietăriţi în urma vechilor legi agrare promulgate de Parlament.

De data aceasta s'a dat pământ numai la 18 locuitori din comună. Printre aceştia au fost: preoţii Alex. V. Râşca şi Ioan Popovici, notarul N. G. Neagu, învăţătorii-directori: Gr. Manoliu, şi I. Stoleriu, cărora li s'au împărţit câte trei hectare teren de cultură, iar restul au primit doar câte un hectar şi complectare.

Intre anii 1925—1926, s'au mai înstărit încă 70 gospodari, cărora li s'au distribuit în total 75 hectare.

In satele şi comunele vecine şi mai îndepărtate chiar (Mereni, Plopeni, Salcea, Dumbrăveni, Văratec etc.), cu prilejul ultimei împroprietăriri s'au completat până la 5 hectare, în scop ca fiecare plugar să aibă aceiaşi suprafaţă de teren cultivabilă.

Totuşi, unii muncitori, care n'au avut nici o palmă de pământ şi nici n'au luat parte efectivă la război, au primit dela Stat, câte un hectar şi jumătate de fiecare.

Dar au rămas şi destui gospodari neîmproprietăriţi, fiindcă n'a mai fost de unde să se exproprieze.

Cultura cerealelor de primăvară, porumb, grâu arnăut (grâu de vară) orz, ovăz, hrişcă şi a *legumelor* ca: fasole, mazăre, cartofi, bob, linte, în comuna Burdujeni se face pe o întindere de aproximativ 862 hectare, pe când, culturii de toamnă (cu grâu, secară) i-se rezervă numai 140 hectare şi de obicei, loc de „popuşoişte" (porumbişte).

Porumb (păpuşoi) se seamănă pe o suprafaţă de 278 hectare şi producţia totală anuală ajunge la 400.000 chilograme, din cari 36 vagoane necesită pentru consumaţia locală, iar restul, se vinde.

Grâu se cultivă numai pe 85 hectare pământ, de unde se scot 120.000 chilograme, cantitate ce întreagă este reţinută pentru nevoile locale.

Secara cuprinde o întindere de 55 hectare, pe care se produc 80.000 chilograme; jumătate este întrebuinţată de populaţie, iar restul, pus în vânzare.

Ovăzul, ce constitue o bună hrană pentru cai, se cultivă pe o întindere de 265 hectare, şi se produc 260.000 chilograme.

Din această cantitate, 34000 chilograme sunt reţinute pentru nevoile locuitorilor, pe când restul de 226000 chilograme este transformat în bani.

Orzul, din care se face „urluiala" pentru îngrăşatul vitelor

şi a porcilor, se seamănă pe 32 hectare de teren, ce produc în total 30.000 chilograme, cantitate care abia satisface trebuinţele locale.

Hrişca, (grâul negru din care se prepară un fel de pâine neagră foarte gustoasă, şi căutată) se cultivă pe o porţiune destul de mică în comparaţie cu celelalte feluri de cereale.

Acestei graminee i-se rezervă doar 7 hectare, pe care se produc aproximativ 10 000 de chilograme.

Avantajul plugarilor este că hrişca poate fi semănată şi până la sfârşitul lunei Iunie pe „miriştele" rămase după seceratul grâului şi secarei, deoarece îi trebue un foarte scurt timp să rodească şi să se coacă.

Fasolea, obişnuit se pune rânduri în „copci", uneori de-a-lungul brazdelor (printre porumb) şi singură, pe o întindere de circa 20 hectare şi se produc 80.000 chilograme; 20.000 chilograme sunt consumate de locuitori, restul de vânzare.

Cartofii, dacă's puşi în pământ bun, gras, se produc în cantitate foarte mare. Acest fel de legumă, care pe vreme de secetă ţine loc de pâine, burdujenenii o cultivă pe vre o 20 hectare. Din bogata recoltă a cartofilor se vinde mai mult de jumătate.

Putem afirma că cerealele pe care sătenii din comuna Burdujeni le seamănă pe pământurile lor, sunt de calitate bună.

Cantitatea produselor agricole în anul 1891 era mult mai scăzută, în comparaţie cu cea din timpul de faţă. Atunci suprafaţa terenului de cultură era mult mai mică (restul fiind acoperit cu păduri) şi se scoteau anual „230 hectolitri păpuşoiu, 15 hectolitri fasole, 115 hectolitri cartofi[1]) etc. de grâu nu se pomeneşte.

Diferite legume necesare pentru orice gospodărie, se seamănă şi răsădesc în răzoare orânduite cu multă pricepere de harnicii săteni în grădinuţele de pe lângă casă, sau pe locuri special gunoiate (îngrăşate) şi amenajate cu scurgeri de apă, în scop de a se comercializa zarzavaturile.

Ca nutreţ bun pentru hrana vitelor, locuitorii cultivă trifoi pe o suprafaţă de 40 hectare şi se produc în total aproximativ 40.000 chilograme. Din această cantitate, 14.000 chilograme rămân în comună, restul se vinde.

Lucerna care se coseşte de 3—4 ori pe vară, (dacă ploua mai des), cuprinde o întindere de 18 hectare, ce dau 20.000 chilograme, din care numai 8000 chilograme sunt reţinute pentru trebuinţele locale.

Pădurile ce mărginesc comuna Burdujeni pe două părţi, la Nord şi Nord-Vest, sunt proprietatea Statului.

Ele se întind pe o suprafaţă de 583 hectare, repartizate pe loc de coastă şi podiş şi care păduri, după felul copacilor, pot fi împărţite astfel:

1. „Dicţionarul Judeţului Botoşani," pag. 68.

302 hectare esență tare (stejar, fag, carpen); 281 hectare, esență slabă (mesteacăn, plop, tei, brad etc.).

După vârste, copacii pot fi clasați în următoarele categorii: 368 hectare, diferite esențe în vârstă de peste 80 de ani; 155 hectare, copaci ce trec de 42 ani; 45 hectare, arbori între 15—20 ani, iar 10 hectare, pădure tânără (pepinieră) sub 10 ani.

La Nord, spre comuna Adâncata și satul Feteşti, pe o întindere de 5 hectare proprietatea Statului, s'au făcut plantații de brad, fiind altitudinea favorabilă acestei vegetații lemnoase.

Din pădurea „Dumbrava" (cea mai bătrână) se exploatează în fiecare an lemne de foc și construcție. Se fac însă și replantări. Metrul cub de lemn esență tare se vinde cu 125 lei lei; esență amestecată cu 100 lei, iar esența moale cu 60 lei.

Până după războiul de întregire, pădurea, mai ales cea de mesteacăni și plopi se întindea până aproape de târg, înconjurând cimitirul evreiesc.

Locuitorii din comuna Burdujeni, (mai ales cei din partea satului) sunt în majoritate agricultori.

Culturile de diferite specialități (cereale, legume) pe care sătenii le fac regulat în fiecare an, se întind pe circa 862 hectare loc de arătură, împărțite astfel: 250 hectare pe podiș, 402, pe coastă de deal, iar restul de 210 hectare, loc în șes.

Fiecare locuitor, are pe lângă gospodăria sa, livezi cu frumoși și diferiți pomi fructiferi. Aceste grădini cuprind o suprafață de 26 hectare, din care numai 16 hectare loc de platou, restul, pe coastă.

Datorită condițiunilor de climă și conformației terenului, puterea lui de producție diferă dela un loc la altul.

Așa țarinele, denumite „Laniștea" și „După gară" (în privința bogăției solului în „cernoziom"), unde se produce cel mai mult, ocupă locul întâi; „Săliștea" „Cărămidăria" și „Dealul Mânăstirii", locul al doilea, iar partea „Vâlcăneștilor" de sub pădurile „Velnița" și „Dumbrava" și mai ales „Țărinca", care e seacă din cauza stâncilor de piatră ce o împresoară sunt considerate ca ocupând locul al treilea, deoarece acolo e pământul cel mai slab și uneori e semănat degeaba.

Drumul natural (neconsolidat) care duce spre satul Mitoc, până la „Velnița" de unde începe „Dumbrava" propriu zisă, se făcea prin pădure. Pe atunci târgușorul avea înfățișarea unei buchet de flori colorate diferit (după acoperișurile caselor și prăvăliilor), buchet înflorit în mijlocul unei încântătoare poeni, minunat rânduită de măiestria eternei naturi. Satul, își umbrea distanțatele gospodării în pomături și pădurile care înaintau până aproape în inima lui.

Treptat au fost despădurite 14 hectare de teren, care în prezent jumătate servește de izlaz comunal, iar restul de arătură pentru luptătorii împroprietăriți în urma marelui război.

Pădurea este sub controlul Ocolului silvic Adâncata.

In pădure se vânează câteva specii de animale sălbatice ca: lupi, vulpi, bursuci, iepuri, porci mistreți, iar pe lângă bălți, cum este cea a „Burdujenilor," vidre.

Vânători recunoscuți în comună sunt d-nii Gh. Cuzin, D-tru Pânzariu, Toader Gh. Magazin și Victor V. Călinescu.

Lunca de pe malul râului Suceava (porțiunea din dreptul Burdujenilor) aparține la 80 locuitori.

„*Balta Burdujeni*" este numită pe nedrept așa, deoarece numai jumătate aparține comunei cu acelaș nume, restul depinde de comuna Plopeni, cu a cărei țarină se învecinește la Răsărit, și Miază noapte în apropiere de „pod di cheatră" de peste șoseaua județeană Suceava—Burdujeni—Botoșani : La Miază zi, în apropierea cantonului nr. 282 (fost nr. 3), Balta Burdujeni se limitează cu linia ferată, dela care se găsește la o distanță de circa 35-40 metri, iar la Răsărit cu țarina „Laniștea".

„Balta Burdujeni" cuprinde în total o suprafață de 12 fălci, loc de fânețe și ogoare de arătură, unde cam la mijloc este o întindere de aproximativ o falce și jumătate cu apă, ce pe vreme ploioasă se mărește mult. La mijloc „balta" are o adâncime de deste un stat de om, pe când în mărgini, abia trece de genunchi și e mai mult ascunsă printre trestii și rogozuri, cari cresc din abondență și până departe pe uscat se amestică cu ierburi și trifoi sălbatec formând partea de fâneață din jur. Această vegetație este înfrumusețată cu tot felul de flori sălbatice de culori bătătoare la ochi, din care „cicoarea" „lumânărica" „pojarnița" (sunătoare) și „iarba lui Tatin" se încurcă printre crengile ghimpoase ale măceșilor, (trandafiri sălbateci, răsură) curcudeilor, (pruni sălbatici) și cele mlădioase și gingașe de salcie.

Pe dâmbul ce hotărnicește balta cu țarina locuitorilor din comuna Plopeni, sunt numeroase tufe de aluni pe care se agață curpenii de mure.

In baltă se prinde cu volocul (năvodul) vârșa sau chiar cu coșarca, pești de calitate inferioară, cum sunt: crapi, știuci, lini, carași numeroși, svârlugi, plătică, mrene, chișcari (țipari) și raci.

Din cauza temperaturii mai reci decât în sudul țării, vița de vie nu se poate cultiva pe o scară întinsă.

Totuși, în ultimii ani, câțiva gospodari au început să facă culturi sistematice după procedeie moderne, luate dela producătorii specialiști și s'a observat că unele varietăți inferioare ca reindorth, terasa sau premaia etc. rezistă.

Apicultura, care trecut era una dintre ocupațiile alese ale țăranului român, în camuna Burdujeni o practică numai 10 gospodari ce au prisăci cu știubeie (stupi primitivi), dar au început să întrebuințeze și din acei sistematici, iar rezultatul este foarte mulțumitor.

Cantitatea de miere produsă anual se ridică la circa 480 chilograme, iar 240 de ceară.

Distinsul profesor universitar şi academician d. Simeon Mehedinţi, în volumul d-sale *România*, ediţia XI, Bucureşti, 1932, pagina 345, sub titlul „Ceara Moldovei", scrie:

„Încă din vechime, ţările dimprejurul Carpaţilor erau vestite pentru mulţimea albinelor. Herodot spunea că nici nu puteai treci pe aici de mulţimea roiurilor. Iar lucrul acesta are mare însemnătate, dacă ne gândim că mierea a ţinut, până'n timpurile noastre, locul zahărului.

Dar nu numai hrana ci şi lumina era legată de munca albinelor. Oamenii de rând se luminau, cum fac şi azi muntenii, cu zadă (aşchii de pin), bogat în răşină, cu făclii (coajă de mesteacăn) şi cu opaiţul în care ardea-fumegă un capăt de feştilă muiată în seu sau altă grăsime. Cei cu dare de mână nu aveau însă nici un chip de lumânare mai curată, afară de a făcliilor de ceară. Deaceea, o ceară frumoasă era pentru o ţară, cum sunt azi puţurile de petrol. Iar Dacia sta şi în privinţa aceasta în locul de cinste. Pe lângă albinele din alte ţări, aci erau soiuri de albine care făceau o ceară verde, despre care pomeneşte şi D. Cantemir. Cât despre ceara albă şi galbenă, — aceea era fără pereche în toată lumea. „Din nepilduit de bogatele roiuri de albine ale Moldovei şi Valahiei aduceau Veneţienii vestita ceară, care eşia apoi din teascurile lor albă ca zăpada, aşa că toată Europa o puneà în frunte. *In catedralele Germaniei, Spaniei, Italiei şi Franţei, lumânările sfinţite ale altarelor, trebuia să fie din fabricele Veneţiei, adică din ceara ţărilor româneşti".*

Plante textile.

Dintre vegetalele fibroase, pe cari gospodarii din comuna Burdujeni le cultivă pe pământurile lor, şi servesc la ţesutul pânzeturilor necesare pentru confecţionarea straielor (veşmintelor) sunt cânepa şi inul.

Cânepa este semănată numai pe locuri bine îngrăşate (gunoiate) contrariul, firul iese slab şi scurt. Inului la fel, îi prieşte în pământul bun şi se produce deobicei mai puţin dar de calitate superioară.

Costul de pânză de fuior (tort) se vinde între 8 şi 12 lei. preţ ce variază după lăţime, iar cea de in este mult căutată şi deaceia ajunge la 20 lei cotul.

Creşterea gândacilor de mătase în Burdujeni, este o ocupaţiune rară şi greu de îndeplinit, lipsind aguzii sau duzii din a căror frunză se hrănesc aceste gingaşe dar preţioase vietăţi. Totuşi bunăvoinţa şi dragostea unei astfel de ocupaţii nu lipseşte la gospodinele de acolo şi ele se duc prin sate sau pădure de procură frunza, pe unde se găseşte câte un dud cultivat de frumuseţe. La nevoie frunza este cumpărată numai din plăcerea de a avea câteva fire de mătase galbenă pentru a se ţese vârstre la şervete.

Industria casnică şi portul naţional.

Pe lângă munca câmpului, la care harnicele sătente burdujenence contribue alături de bărbaţii lor, ele se ocupă între timp şi cu lucrul cânepei şi al inului.

Aceste plante semănate, când ajung la maturitate sunt smulse din pământ cu rădăcini, strânse şi legate în mănunchiuri se pun apoi la „topit" în apa limpede şi curată a râului Suceava, fixându-se la un loc cu pari ca să nu le ia curentul valurilor.

6.— Flăcău şi Fată în portul popular românesc din Burdujeni

După 4—5 zile, lemnul s'a putrezit, iar firele de cânepă şi in rămân lucitoare şi albe ca zăpada. Când fuioarele meliţate şi răghilate nu mai au nici o „puzdea" (firimituri de lemn topit, putrezit) se aranjează frumos în caiere de formă conică. Gospodinele torc apoi fire subţiri, urzesc, năvădesc (nividesc) şi ţes pânzeturi durabile din cari fac îmbrăcămintea ce o împodobesc cu alese cusături de aţă, mărgele şi străsătură.

Ele singure lucrează şi poartă cu demnitate şi mândrie frumosul port naţional românesc[1]).

Din lâna oilor (ce le cresc numai pentru trebuinţele proprii), după ce o dau prin „foşălăi" (piepteni cu numeroşi şi foarte fini dinţi din sârmă) formează caierele din care torc şi ţes lăicere (lăvicere), scoarţe, covoare, unele „vârstrate" (cu dungi colorate) altele cu diferite şi alese motive româneşti. Preponderează însă mult elementul floristic, imitat după natură.

1) Citiţi *G. T. Niculescu-Varone:* „Portul naţional românesc", partea I, cu 20 de fotografii în text, Bucureşti 1933, pag. 14—20: *„Portul popular al femeilor române din Bucovina".*

Se mai lucrează şi stofe groase, (unele numai din „mniţe" negre), cari după ce sunt date la „chioat" (ciocane) gospodinele fac pentru bărbaţii lor sumane sau sucmane artistic împodobite cu găitane, colorate pe la gât şi mâneci. Din astfel de stofă se fac şi „berneveci", (pantaloni), iar cei „de ţinut" (care se îmbracă la zile mari) sunt de culoare albă.

Autoarea acestei cărţi în port naţional românesc de sărbătoare, din comuna Burdujeni Suceava.

Această stofă de casă, ţine foarte cald şi durează de zece ori mai mult ca cea de târg. Este păcat însă, că influenţa orăşenească a început să prindă în mrejele ei mai ales tinerele fete, cari deşi în zile de lucru îşi poartă straiul strămoşesc, Dumnica, câte odată, se simt mai bine îmbrăcate cu rochii de mătase sau stofă, peste care, totuşi pun bondiţa (făcută din aba subţire sau piele de miel) la guler şi mâneci cu „prim" negru (imitaţie de astrahan), iar pe mâgini cusute cu frumoase flori din mătase colorată sau mărgele, toate presărate cu fluturi de aur şi argint (imitaţie).

Flăcăii şi orice gospodar din partea satului, afară de suman iarna mai îmbracă cojoc lung până la genunchi şi croit în cloşuri, ca o scurteică (caţaveică) sau mintean (cojocel) până'n brâu, confecţionate din piei de oaie.

Aceste cojoace şi mintene sunt şi ele croite cu multă artă şi cusute pe la încheieturi, mâneci şi guler cu flori din strămătură, (lâniţă de târg) imitate după natură.

„In Bucovina, portul nostru naţional se remarcă prin varietatea decoraţiunilor florale, prin contrastul dintre culorile vii şi prin bogăţia de panglici şi mărgele cu care se împodobesc fetele". (Cititi G. T. Niculescu-Varone: *„Descrierea sumară a portului naţional românesc din toate ţinuturile României întregite"* în *„Izvoraşul,* revistă de muzică naţională şi folklor, nr. 4. din Aprilie 1934, pag. 122 col. 2-a.

«Dacă analizăm şi comparăm elementele rustice componente ale portului popular românesc din Bucovina, cu acelea dela cos-

tumul ţărănesc din Moldova, regiunea muntoasă, observăm că şi în amănunt, ele au perfectă asemănare.

In urma minuţioaselor cercetări etnografice, făcute în mai multe comune, constatăm, în mod ştiinţific, că şi la Românii din

Sătence române din Bucovina purtând frumosul nostru port strămoşesc.

Bucovina s'a păstrat cu drag portul nostru strămoşesc, specific regional"*[1]).

Meserii şi mica industrie.

Majoritatea meseriaşilor din Burdujeni o formează evreii. Cei mai mulţi sunt cismari şi croitori cari au ateliere proprii.

In 1934, mica industrie era reprezentată de 3 stolerii (tâmplării de mobile) 5 covălii (fierării), 4 rotării, 2 cojocării, 23 cizmării, 13 ateliere de croitorie bărbătească şi de damă şi 2 tinichigerii.

Pe anul în curs, 1936, se găsesc 8 ateliere de fierărie şi caratăşie, 12 ateliere de cismărie, 8 de croitorie bărbătească şi 5 pentru confecţionarea îmbrăcămintei de damă.

Căi de comunicaţie şi mijloace de transport.

Calea ferată română ce trece prin Burdujeni, face legătură cu Bucureşti, capitala ţării întregite, cu Dunărea, Marea Neagră şi dincolo de Vama Grigore Ghica-Vodă (Nepolocăuţi) cu străinătatea.

*) 1 Cetiţi G. T. Niculescu-Varone: *Portul naţional românesc*, cu 20 fotografii în text. Bucureşti, 1933, pag. 20 sus.

„Calea Unirei" leagă direct comuna Burdujeni cu oraşul Suceava. Ea a fost trasată şi consolidată în anii 1920-1921, pe o distanţă de aproximativ doi chilometri şi 400 metri, începând din marginea de sud a târgului Burdujeni (dela casa Gh. Popovici) şi dusă în direcţia Sud, Sud-Vest, taie ogoarele locuitorilor dincolo de linia ferată şi cele două poduri de peste râul Suceava (cu bifurcaţia lui) până la marginea oraşului Suceava la moara Hotinceanu care, este purtată de o turbină.

In schimb, Statul a recompensat pe săteni, cu parcele de casă pe terenul din apropierea „Abatorului-Export", unde a luat fiinţă „Cartierul abator".

Urmează şoseaua judeţeană, în lungime de 36 chilometri ce trece prin Salcea şi leagă comuna Burdujeni de oraşul Botoşani.

Din Burdujeni sunt 3 chilometri de mers pe B-dul Ferdinand I până la Iţcani de unde apoi se continuă drumul ce duce în oraşele Siret, Cernăuţi etc. O altă reţea de comunicaţie directă porneşte dela Burdujeni către Suceava, Ilişeşti, Câmpulung şi ultima pe o distanţă de 39 chilometri, trece prin comuna Maghera şi leagă Burdujenii cu oraşul Dorohoi.

Drumurile vecinale, fac legătura între localitatea Burdujeni, satele şi comunale megieşe. Aşa sunt: Burdujeni-Mereni, drum care porneşte dela marginea de răsărit a satului sau capătul de Nord al Dealului mânăstirii, trece pe lângă fosta pădure a lui Alexe şi are o lungime de aproape 3 chilometri. Din Mereni se continuă peste pârâul Mereni şi Dealul Dobroaiei spre comunele Plopeni-Salcea, etc.

Urmează drumurile Burdujeni-Feteşti-Grigoreşti; Burdujeni-Siminicea; Burdujeni-Adâncata şi Burdujeni-Mitoc.

Transportul în ţarine se face pe drumnri de care.

Reţeaua de comunicaţie a târgului o formează trei străzi principale dispuse paralel şi tăiate de câteva scurte ulicioare transversale.

Din faţa grădinei publice, la capătul de sud al bulevardului Ferdinand I se bifurcă două străzi: I. G. Duca, ce duce până'n marginea de Nord a târgului şi Jean Bart, care la podul de peste gârla Pricop (fosta Valea lui Iacob) se desparte în două ramuri, dintre care cea din stânga Carol I; dreapta str. Cuza-Vodă iar de aci ambele se întâlnesc în dreptul gospodăriei casierului comunal d. Victor V. Călinescu şi de unde începe drumul ce duce spre Feteşti şi Siminicea.

Reţeaua de străzi şi drumuri cari străbat comuna Burdujeni, formează în total o lungime de 52 chilometri, peste care s'au construit la răstimpuri 17 poduri, unele solid executate cu piatră luată din carierele Burdujeni.

In mijlocul pădurii Feteşti, în apropiere de satul Grigoreşti, există un vechiu schit, unde, slujba religioasă se face de două

trei ori pe lună de către preotul din comuna Siminicea. Feteştenii neavând biserică se duc bucuroşi acolo şi se roagă.

De la acest schit, pornind în direcţia Sud, Sud Est prin pădurea de pe fosta moşie Cantacuzino-Paşcanu, întâlneşti şoseaua făcută de acest boer, şosea ce comunică cu drumul care pleacă din Burdujeni spre Siminicea.

După ce ai ieşit din satul Burdujeni, urcând dealul spre Nord, până unde începe pădurea şi continuând mersul cam 15 minute prin ea, pe şoseaua nouă ce duce spre comuna Adâncata, la o distanţă de vre-o 50 metri către dreapta, dai de şoseaua veche, care trece prin mijlocul pădurii şi lega altădată Burdujenii de comunele vecine. Pe această şosea se văd şi astăzi ruinile unui pod construit din piatră nefasonată şi var hidranlic şi care se crede că a fost făcut de către voevodul Ştefan cel Mare.

Ruinele „Podul Călugărului"

Acest pod a fost părăsit apoi, în anii 1868-1869, pentrucă acolo, o ceată de haiduci au omorât pe soţia preotului Iftodie din comuna Hânţeşti—Dorohoi şi de atunci i-a rămas numele de „Podul Călugărului"[1]).

Pe drumul natural ce duce spre satul Mitoc, pe lângă pădurea numită „Dumbrava" pe care locuitorii din Burdujeni şi împrejurimi o cred „Dumbrava roşie" plantată cu stejari la început de Ştefan cel Mare, există „podul Vătafului"[2]), astăzi ruine,

1. Informaţiunile despre schit, cele două poduri şi încă multe altele, le-am primit dela soţii Ecaterina şi Ioan I. Luca Râşca, din strada Mitoc Burdujeni-târg.

2. Numit aşa fiindcă a fost făcut de un vătaf de pe moşiile mânăstirii Teodoreni.

în apropierea căruia se află o fântână cu pereții petruiți și „ghizdele“ de lemn.

Această fântână are apă bună de băut și totdeauna este amenajată de „jitar“, (păzitorul țarinei) sau „pădurar“ cu o „treucuță“ de lemn, pusă în capătul unei prăjini, iar vara pe călduri mari, țăranii ce vin la cosit fânul, își potolesc setea aci. Sub cele două dâmburi ce mărginesc pârâul Vâlcănești, la distanțe diferite, se găsesc mici fântâniță în formă de ciubăr, zidite cu piatră și acoperite pe trei sferturi cu pământ, peste care iarba amestecată cu diferite flori sălbatice ce dau miros îmbătător, le fac una cu suprafața întinderilor

Poposind o clipă pe covorul verde, moale și frumos al naturii, umbrit de frunzișul bogat al stejarilor și mestecenilor ce se lasă peste valea cu miros de sulcină, tei și fân proaspăt cosit, sau răcorindu-te aplecat să sorbi din pumnii „scafă“, apa rece și gustoasă din fântinițe ai impresia unei depline înviorări, ca dintr'o fermecată băutură de leacuri ce naște și întărește în suflet plăcerea și dorul de mai multă viață.

Starea de edilitate a comunei.

La început comuna Burdujeni, formată numai din câteva gospodării ce alcătuiau satul, mărită apoi cu prăvălii ale negustorilor pripășiți pe pământul mânăstirii Teodoreni, a avut o înfățișare mai simplă, pentrucă lipsea spiritul de inițiativă și posibilitățile materiale de a se contribui la îmbunătățirea ei, mai ales pe cale edilitară.

Cu încetul și după îndelungă vreme, a isbutit să capete un aspect tot mai civilizat, în stadiul în care se găsește astăzi.

Drumurile aveau asemănarea celor de țarină. Ulițele erau strâmbe și nepavate. In anul 1891, neobositul gospodar, primarul *Ioachim Luca* și notarul M. Constantinovici, ambii oameni de acțiune și înțelegători ai nevoilor sătenilor, au contribuit la lărgirea, aranjarea și pardosirea cu pietriș a drumurilor, cari din cauza așezării localități pe văi și coline, deseori, ele erau tăiate curmeziș de șuvoaele repezi, cauzate de ploi torențiale.

„Ulițele“ târgului, au devenit practicabile în urma pavării lor cu pietriș mare. Primul trotuar s'a făcut în anul 1898 pe strada principală I. G. Duca de astăzi (stânga cum mergi spre sat) din inițiativa primarului *Grigore Mantacaș*, în unire cu membrii consiliului comunal de atunci. El s'a executat din lespezi mari pătrate și cu bordure pe delături. Construcția în valoare de 4949 lei a fost dată prin licitație publică. Când era primar *Ioan P. Călinescu* s'a făcut Pimăria și s'a introdus în târg canalizare cu tuburi de ciment. Trotuoarul de pe dreapta străzii s'a lucrat mai târziu din piatră brută de mărimi potrivite pe vremea lui *Ioan Vasiliu*, care a fost funcționat în calitate de primar din anul

1910 până în anul 1919 şi tot timpul, cât a stat în fruntea comunei, s'a dovedit om cu multă pricepere gospodărească, aducând astfel mari servicii localităţii şi populaţiei.

Sub administraţia lui s'au aliniat străzile şi s'a aranjat aleia de pe stânga bulevardului Ferdinand I (foastă str. gării) plantându-se cu tei.

Până'n anul 1926 comuna Burdujeni era luminată de felinare cu petrol. Marele neajuns al acestui fel de luminat s'a simţit totdeauna.

In anul 1925, d. Locot. colonel *Const. Samureanu*, fiind preşedinte al comisiei interimare, a aplicat dări speciale pe consumul pâinei şi al băuturilor în scop de a se strânge fonduri necesare pentru plata curentului electric, ce urma să fie introdus în comună.

In anul următor, d-l doctor veterinar *Dumitru Manoliu*, (deşi nu făcea parte din corpul administrativ,) s'a ocupat special de această chestiune stăruind mult pe lângă consiliul comunal al oraşului Suceava de a aproba aducerea curentului dela uzina electrică de acolo în schimbul unei plăţi.

D-sa împreună cu d-nii primar *Gh. I. Lahman* şi *Vasile Botez*, ca reprezentanţi ai târgoveţilor, iar *Ilie I. Lahman*, din partea sătenilor au dus tratativele la bun sfârşit şi la 1 lanuarie 1927 concesiunea s'a încheiat pe timp de douăzeci ani, plătindu-se câte 20.000 lei anual.

Primele străzi principale luminate cu electricitate au fost: Ştefan cel Mare (azi I. G. Duca), Carol I şi Cuza-Vodă.

Treptat s'au întins reţele începând din marginea Iţcanilor şi până'n dreptul gospodăriei lui Mihai Balan, de lângă şcoala primară mixtă nr. 2 din sat, totuşi nici acum localitatea nu este complet luminată.

In anul 1928, lângă fosta „primărie veche" în partea satului, pe pârâul Burdujeni, s'a construit podul de piatră pe şoseaua care duce direct spre Siminicea. Primar era d. *Gheorghe Ilie Lahman*.

Actualul local al primăriei Burdujeni datează din anul 1902 Circulaţia s'a făcut prin dosul clădirii până'n anul 1934, când d. căp. *Teodor Bâzgă* (care în scurtul timp cât a fost primar al comunei, a manifestat un viu interes pentru buna ei gospodărire) printre altele, a prevăzut în buget şi suma de 70.000 lei pentru facerea scărilor. Cele două rânduri de scări (deoparte şi de alta) ce se întâlnesc pe platforma din faţa uşii principale, au fost construite din piatră, mozaic şi beton armat şi ele constituesc o înfăptuire de valoare edilitară pentru localitate.

Pentru higiena publică sunt două băi. Baia personalului C. F. R. care se află în raionul gării la 300 m. spre Răsărit de ea şi peste drum de pavilionul depozitului de sare. Ceferiştii plătesc 4 lei baia, iar ceilalţi, 8 lei. A doua este „Federeul", baia

care datează din anul 1860. Din tabloul celor 290 bezmănari (făcut de preotul Arghir Artimescu) în dreptul nr. 269 se menționează că pe baza actului din 21 August 1860, monastirea a dăruit „obștei târgului Burdujeni o casă cu locul ei în câtime de 12 stânjeni, pentru a se face feredeu în folosul obștei și fără a se plăti bezmăn". De atunci și până acum, această baie este folosită de toată populația.

Graiul. Ocupația sătenilor. Starea lor materială. Cum trăesc ei în genere.

Deosebirea dintre târgoveții și sătenii din comuna Burdujeni, este că acei din urmă, deși înrudiți cu primii, (exceptând evreii), duc o viață proprie în mediul lor rustic.

Cântecele lor populare, care încep pe un ton tânguios și isbucnesc în note de veselie, ca și colindele spuse în acest grai, au un farmec deosebit pentru ei.

Deși unii au fost ciobani la origine, cântece ciobănești nu se mai aud în localitate.

Vorbirea ruteană, împestrițată de numeroase cuvinte românești, este pe cale de a dispare complet; numai la bătrâni se mai aude în mediul lor familiar.

Invățătorii de acum 40 sau 50 ani, au luptat mult a-i desbăra de limba lor, care deforma exprimarea cuvintelor românești. Chemau la școală pe părinții copiilor, pentru a le explica binefacerile învățăturii și nevoia ce o are totdeauna omul de a dobândi cât mai multe cunoștințe folositoare în viață. Sătenii cari înțelegeau sfaturile, ascultau, puneau în practică povețele date și se străduiau să vorbească copiilor numai românește, deși le venea destul de greu.

Acum, idiomul rutean este pe cale de a deveni o limbă moartă, pentrucă niciodată în Burdujeni-Suceava, sau în comunele cu populație ruteană, (Dărmănești, Ipotești, Dănila, Mărăței, Iţcanii-Noi, o parte din populația Bosancei, jud. Suceava și Siminicea jud. Botoșani) n'a existat nici o școală specială pentru ei.

In Burbujeni-sat sunt șaptezeci familii, al căror nume patronimic se termină în *iuc*.

Obligativitatea învățământului primar românesc, i-a făcut pe toți să cunoască frumoasa noastră limbă.

Rutenii din Burdujeni, prin religia creștină ortodoxă și căsătoriile mixte, ce s'au făcut, s'au înrudit și contopit pentru totdeauna cu românii. Rutenii azi se consideră adevărați moldoveni și ei afirmă această cu deosebită convingere și mândrie.

Locuitorii satului sunt, în genere, harnici și avuți. Orice flăcău din dorința de a fi „în rând cu lumea", năzuește să-și alcătuiască o familie și să-și înjghebeze o gospodărie.

Ocupaţia de căpetenie a sătenilor este agricultura. Intre timp, unii se îndeletnicesc şi cu cărăuşia. Cei din târg sunt: funcţionari administrativi, ceferişti, comercianţi şi muncitori manuali.

La pălmaşi, ziua de lucru se plăteşte 25—30 lei, iar pentru un transport cu şarabana (căruţă cu doi cai) sau carul cu boi costul variază între 30 şi 60 lei, după distanţă. Cărătura cu ziua se plăteşte astfel: căruţa cu un cal, 50—60 lei, iar cu doi boi sau doi cai, 80—100 lei.

In prezent, după situaţia materială şi socială a locuitorilor din camuna burdujeni, sunt considetaţi 63 fruntaşi, 363 mijlocaşi, iar restul codaşi. Dintre fruntaşi, în *târg* sunt recunoscuţi: Niculai Manolescu, Preot Ioan Papovici, Alex. Coclici, Gh. Maţuc, Alex. Gătej, Locot.-Col. C. Samureanu, Căpitan Th. Bâzgă, Alecu Pavăl, Ion Pintilei, Grigore Iliescu, Vasile Botez, Niculai Gh. Neagu, Gheorghe I. Lahman, Tănase I. Luca Râşca, Vasile Murărescu, Gheorghe Iroaie, Mihai Ignătescu, Gheorghe A. Păvăloaie, Petre Burlacu, Gheorghe Paiu, Ioan I. Luca Râşca; etc.; în *sat:* Ion C. Daniliuc, Toader Gh. Chitic, Gheorghe Cârnu, Dumitru Th. V. Râşca, Niculai Th. V. Râşca. Dumitru C. V. Râşca, Iftimie Ungureanu, Dumitru Gh. Nistiriuc, Vasile Ciornei, Mihai C. Balan, Gheorghe C. Daniliuc, Vasile N. Prodan, Dumitru I. N. Simioniuc, Mihaiu I. N. Simioniuc, Dumitru V. Sălăgeanu, Emanoil Bucaciuc, etc.

Locuitorii din sat şi târg trăiesc în deplină armonie socială. Rar se întâmplă să se iveaască între ei hârjoană. Sunt blânzi, sinceri, iubitori de aproapele, veseli şi foarte „pretrecănoşi".

Pentru unii, băutura este „apa sfinţită" deoarece, zic ei, „ti face sâ mai uiţi nacazurile vieţii".

Plata muncitorilor pălmaşi şi căruţaşi români se face, de obicei, la „crâşmă". Antreprenorii, sau cei cari i-au angajat la lucru, intenţionat îi cheamă acolo, motivând că trebue să schimbe „banii mari" (hârtia monedă) în monedă metalică, spre a le putea face plata. In felul acesta, bieţii noştrii ţărani rămân mai totdeauna păgubiţi, pentrucă „cinstirea" se prelungeşte în dauna sănătăţii şi a familiei lor.

Acesta-i cunoscutul şi reprobabilul procedeu al acestor hrăpitori (jefuitori) exploatatori, al căror spirit mercantil este ştiut, dar stigmatizat de toată lumea cu bună judecată.

Obiceiuri şi credinţe la naştere şi botez.

In comuna Burdujeni, când se naşte un prunc, datina este să se aducă mamei „rodini", adică daruri care constă în păsări, ouă, diferite alimente şi în special dulciuri.

Botezul se face de obic i acasă la preot, şi foarte rar în biserică. A doua seară după botez, urmează adevărata petrecere care, constă din „scăldăciune" şi „cumătrie".

După ce „nânașa“ (cumătra cea mare) scaldă finul, îl închină mamei, pronunțând versurile:

„Poftim dila noi cin“
„Șâ dila Dumniezău creștin“

Scăldătoarea copilului este vărsată sub un copac mare și frumos, cum e nucul. „Covățica“ (albiuța) se întoarce în acel loc cu fața în jos, iar pe dânsa se așează să se „cinstească“ cu rachiu fiert cu zahăr, ismă și diferite mirodenii, cumătra cea mare, moașa și alte gospodine care se asociază atunci. Bărbații nu sunt primiți.

Ei, dacă și-au însoțit nevestele la ospăț, stau tot timpul în casă. După aceia se aranjază cu toții la masă. In capul mesei stă nânașa. Atunci moașa i-aduce finul. Cu această ocazie, baba „amăgește“ de câteva ori pe cumătră, prezentându-i înfășat un alt copil sau o păpușă întruchipată la repezeală din petici (cârpe). Nașa pune pe pieptul copilului un dar de bani. Acest dar se repetă de mai multe ori până ce nimerește pe adevăratul fin.

După aceia, moașa, ducând pe o farfurie pâine și sare, strânge „mulțămită“ (bacșiș) pentru ea.

Ca în toată Moldova (cu Bucovina și Basarabia, pentru serviciul ce l-a îndeplinit cumătra creștinând copilul se obișnuește și în Burdujeni să i se dea „colaci“ mari și frumoși (în Muntenia turtă sau plocon) tot deodată și stofă de rochie sau o „casâncă“ de îmbrobodit, după puterile părinților.

Cu această ocazie, cumătra sau cumătrul mare, dacă sunt avuți și au plăcere, pot dărui finului, o oaie, purcel, vițel sau chiar o vacă cu lapte.

Cum se făcea nunta altădată și cum se face azi

Petrecerea de nuntă se începea de joi seara, la mire. In chiote și alai, ginerele întovărășit de „vornicei“ și câteva tinere gospodine din sat, își aducea mireasa acasă.

Se întâmpla uneori, după înțelegere, ca nunta să se facă la părinții miresei. Atunci mirele însoțit de „druște“ (domnișoare de onoare), era adus la dânsa, abia Sâmbăta seara, când se începea sărbătorirea nunții cu „slobozirea“ (pregătirea betelei) și a „șlaerului“ (voalului).

La ora 12 noaptea, tineretul se împrăștia, ca a doua zi dimineața să se strângă acasă la nunii cei mari, împreună cu ceilalți nuntași. De acolo, întovărășiți de lăutari și lume, pleçau să ia pe tinerii miri, ca să meargă cu toții la biserică pentru celebrarea cununiei.

La cununie, datina era și este să se meargă pe jos, iar tinerii căsătoriți, nunii, druștele, și vorniceii, tot timpul în mers, fac poftire persoanelor ieșite în cale să-i privească. Și azi se obișnuește încă a se face nunți după rânduelile ei din vechime.

Cine mai ţine la tradiţie, în sat, înainte ca nuntaşii să meargă la biserică, pentru cununia religioasă, mirii trebue să-şi ceară iertare, în mod public, dela părinţii sau tutorii cari i-au crescut.

Un flăcău sau un însurăţel mai isteţ spune în versuri o „Iertăciune" *), în timp ce ginerele cu mireasa stau îngenunchiaţi.

Pe vremuri mirele purta la şold un prosop frumos cusut cu flori de diferite culori, iar mireasa avea pe umeri un bariz (broboadă cu franjuri), peste care se lăsa şlaerul

Petrecerea ce se face Sâmbăta seară, este numită „husché".

Cu două trei zile înainte şi chiar Dumineca dimineaţa, vorniceii plecau „cu chemarea" prin sat, ducând cu ei urcioare cu rachiu, să cinstească lumea pe care o învitau la nuntă, lucru ce şi acum se mai îndeplineşte.

Chemarea, vorniceii o făceau în versuri:

„Bună zâua gospodari cinstiţi
Rog cuvântul să-mi primiţi:

V'o rugat cucoana mireasă şi d. mire, nunii mari şi socri şei mari,

Sâ faceţi o cale şi o cărare
Pân'la locaşul dumisale;
Sâ ni bucurăm mic mare
La a lor încununare,
Sâ petrecem împreună
Cu chef şi cu voie bună.
Nu bănuiţi
Şi cinstiţi
Rachior
Din ist urcior
Cu scumpe mirodenii plămădit
Şi cu miere îndulcit
Cum ii mai bun di cinstit".

La întoarcerea dela cununia religioasă, la răstimpuri, înaintea mirilor se varsă apă din „cofe" (doniţe). Peutru aceste gesturi cari simulează tacite urări de îmbelşugare şi noroc în viaţă, mirele da câte un ban de argint. Se obicinueşte şi astăzi acest lucru.

Masa mare se făcea şi se face cu dar. După ce se închină păhăruţul dulce, urmează cuvenita urare *); fiecare nuntaş începând cu „nunii" dăruesc pe tinerii gospodari, cu bani şi „bucate" (cereale). Unii mai avuţi şi darnici, „giuruesc", pământ, lemn de casă, vite mari. etc.

„După vrere şi putinţă", mireasa dărueşte nunei o cămeşă frumoasă, iar nunului un prosop lucrat frumos în „ozoare" şi cusut cu flori, sau un fular numit „badel". Soacrei şi starostei,

*) Citiţi *G. T. Niculescu-Varone:* „Folklor versificat din Moldova", pag. 17-20: *„Iertăciunea"*.

deasemenea li se dau cadouri. Dacă însă, mireasa este bogată ea poate dărui pe toți mesenii cu câte un „ștergar".

Tot timpul, druștele și vorniceii servesc pe nuntași.

Luni în zori, când mireasa se despodobește de beteală, nuna (naşa) spală obrajii tinerilor însurăței, iar miresei îi dăruia în trecut, o pereche de galbeni, din care să-și facă cercei; acum i-se dă stofă de rochie sau o simplă panglică ce i-o leagă pe cap și-i mai „giuruește" un dar: vițea, oaie sau purcel.

După acest ceremonial, bucătăreasa aduce pe tavă o găină friptă și care ține în „clanț" (cioc) o țigară.

Lăutarii prind a cânta din gură și instrumente în timp ce ea joacă și dă răspunsuri la întrebări:

— „Ce ai lele di vândut?
— „O găină friptă'n unt.
— „Cât cei (ceri) lele pi dânsa?
— „Ia un galbăn și ceava, etc"...

Bucătăreasa „amăgește" de câteva ori pe mire că-i dă găina.

După ce și-a primit „mulțămită" (bacșișul) i-o dă, iar mirile o împarte mesenilor.

Când s'a făcut ziua bine, Lunea, este rândul bucătăreselor să petreacă și să joace. Cei nerăzbiți de somn, pleacă împreună cu muzica la crâșmă (cârciumă) la „uncrop", unde petrec până dă soarele la achindie.

In Dumineca următoare, nunii cei mari poftesc finii „de cale" (îi cheamă la dânșii), unde le dă o masă bogată, totdeodată și diferite daruri.

Datini la mort. Obiceiuri mitice străvechi, pe care strămoșii noștri Daci, le practicau cu prilejul săvârșirii din viață a cuiva, se observă aceleași, mai în întreaga Moldovă de pe vremea nebiruitului Domn, Ștefan cel Mare.

La moartea unui membru din familie, sau prieten iubit, Dacii se bucurau mult, având credința că numai „viața de dincolo", da fericirea adevărată. Deaceia, se poate deduce că „priveghiul la mort" este o reminiscență străveche, deși are același sens numai într'o foarte mică măsură.

Dacă se întâmplă să fie vreme urâtă, în ziua când mortul trebue dus la groapă, poporul are credința „că celui dus dintre vii i-a părut rău după viață". Invers, când este vremea frumoasă.

La fel e și cu priveghiul. Când din diferite împrejurări, nu pot veni „privighetori mulți", se zice că n'a avut parte de petrecere la moarte, petrecere considerată ca un ultim rămas bun [3]).

*1. Cetiți G. T. Niculescu-Varone: *Folklor versificat din Moldova*, București 1936, pag. 20—21: „Urări la nuntă".

2. Citiți: *G. T. Niculescu-Varone*: „Bibliografia poeziei noastre populare". (Folclor român versificat, cuprins în volume și broșuri) 1830-1935. București, 1935, pag. 20, cota 118: *Marian Simeon Florea* „Nascerea la Români", București 1892 și cota 119, idem: Inmormântarea la Români, București 1892, pag. 192-222.

Toată noaptea tineretul, flăcăi şi fete, prieteni ai dispărutului, sau dacă e în vârstă, admiratori ai săi, se distrează în jurul mortului, executând unele jocuri hazlii şi caracteristice, pe când, bătrânii retraşi într'un colţ lângă o masă tăinuesc de ale lor.

Iată câteva din aceste tradiţionale jocuri sau petreceri lipsite de dans şi muzică, dar care au totuşi o plăcută notă de veselie :

„Focuşorul" Se ia dela capul mortului o creanguţă de floare sau busuioc ; după ce este aprinsă dela lumânare, se trece la fiecare „privigetor" din mână în mână, iar persoana la care s'a stins beţişorul, este obligată să sărute pe toţi ceilalţi din jur.

Florile. Fiecare dintre cei de faţă îşi ia numele unei flori adorate. Unul dintre tineri reprezintă pe Dumnezeu, altul pe diavol. Şi unul şi altul vin pe rând la grădinar să-i ceară o floare, Convorbirea se reprezintă în versuri dialogate.

— „Ah mă doare
— „Ci ti doare
— „Inima mă doare
— „După ci oare
— „După lăcrămioare,

— „Ah mă doare
— „Ci ti doare ?
— „Inima frăţioare.
— „Arzi în foc ?
— „Da. După busuioc.
— „Ia-l şi treci la loc !

Dacă a ghicit îşi ia floarea şi pleacă, de nu, încearcă mereu până ghiceşte. După ce s'a terminat ghicitul repetat alternativ de cele două puteri contradictorii, se strâng mai multe flori într'o parte sau alta. Se formează astfel două tabere care se iau la luptă. Dat este ca tabăra lui Dumnezeu să învingă totdeauna.

Cămila. Doi flăcăi se leagă unul de altul cu o curea la mijloc, spate în spate. Apoi fiecare se apleacă dela jumătatea corpului spre pământ. Cel din faţă, ţine în mâini un baston în vârful căruia este puse o oală de lut. Deasupra lor se aşterne un ţol sau macat mare, aşa încât, totul ia imediat forma unei cămile.

Al treilea flăcău, deghizat în arab, călare pe cămila improvizată intră în odaia mortului. La vederea aceasta, hazul e mare.

Cămila este de vânzare. Cei de faţă încearcă s'o cumpere. După multe ciorovăeli şi neînţelegeri la preţ, i-se oferă stăpânului pe ea, numai un leu şi o para.

„Decât un leu şi-o para.
„Mai ghine capul i-oi sfarma".

răspunde arabul furios şi în acelaşi timp loveşte oala (capul cămilei) care se preface în bucăţi. Hazul e la culme.

La îmormântare, răposatul este plâns cu glas tare şi uneori în versuri izvorâte (improvizate) spontan din sufletul celor îndureraţi. Acesta e bocetul [1])

1. *Gh. T. Niculescu-Varone:* „Folklor versificat din Moldova", Bucureşti, 1936, pag. 31-33: „Bocete, cântece la mort sau jelanii".

Obiceiuri la Paşti. Odată cu reînvierea întregii naturi în primăvară se fac mari pregătiri pentru Paşti. Pretutindeni domneşte grija şi ocupaţia de curăţire şi primenire a gospodăriei a ţarinei şi parcă a tot ce este suflet vrea purificarea. La marea sărbătoare a învierii Domnului, într'un colţ al brâului de zid ce împrejmueşte curtea bisericii Teodoreni, întreaga noapte arde un foc mare de luminează până'n departe. Duminecă în zorii zilei, credincioşii se aranjează în ograda bisericii pe două rânduri faţă în faţă şi aştern jos pe iarbă şervete mari sau basmăli pe care aranjează tot felul de bunătăţi: pască, cozonac, ouă roşii incondeiate în diferite feluri, caş, slănină afumată, friptură, etc. cu lumânări aprinse înfipte în ele. Astfel când sfintele lumini se aprind în timp ce acele ale imensităţii cerului se topesc în zările diminetii, este o adevărată frumuseţe peste care domneşte atotputernicia divină.

După ce preotul înpodobit în odăjdii, trece printre rânduri cântând „Cristos a înviat din morţi" şi sfinţind bucatele în dreapta şi în stânga, iar dascălul în urmă primeşte darul ce fiecare gospodină sau gospodar binevoeşte a da după datina veche strămoşească, toţi se împrăştie ducându-se fiecare la casele lor.

Inainte de a se aşeza la masă, membrii familiei (şi musafirii dacă se întâmplă) trebue să se spele pe obraz într'un lighean cu apă curată unde s'a pus un ban de argint şi un ou roşu. Acesta se îndeplinesc din ideia că toţi ai casei să fie roşii, voinici şi sănătoşi, albi şi curaţi la trup şi suflet ca argintul.

Din bucatele sfinţite aduse de la biserică se dă câte o bucăţică şi la dobitoacele din ogradă. Din pasca mare rotundă, cu brânză multă pusă printre braţele crucii dela mijloc, şi care a fost sfinţită la biserică, zile de-a-rândul se serveşte drept anaforă.

Apoi se aranjeaxă cu toţii în jurul mescioarei rotunde cu trei picioare joase pe care bătrânii mai ales o slăvesc şi tot ei păstrează unele versuri ce se zic la închinarea paharului, imediat după vărsarea unui strop de vin pentru cei ce nu mai sunt:

Ghine-am ajuns sănătoşi
Şi voioşi
Paştili
Blăjânili
Cu găoci di ouă,
Cu cămeşă nouă,
Caşă-i din bătrâni
Datul la români.
Să n'avem ponos
Să trăim omenos
Iar învierea lui Hristos
Să ni hie di folos.
La mulţi ani!...

La sărbătorile Crăciunului, colindătorii înveselesc locuinţele şi întreg satul. In seara dinspre „Anul nou", pe lângă zicerile cu obişnuitul fond al vieţii noastre plugăreşti se mai spun şi multe „urări" şi glume într'o sumă de variante cu idei hazlii, uneori tăioase, toate referindu-se la anume apucături omeneşti. Acestea din urmă tot în versuri sunt făcute numai cu intenţia de a distra. In acelaş timp, lumea umblă deghizată în diferite fe-

luri şi inventează spontan cântece şi glume pentru orice împrejurare din viaţă. Buhaiul, capra, ursul, căluţul, ţiganii cu toba, sunete din clopote şi pocnete de biciu completează petrecerea în noaptea spre Sfântul Vasile. In ajunul crăciunului ca şi al bobotezei când preotul umblă cu icoana şi cu botezul, la fiecare gospodar masa este încărcată cu tot felul de mâncări de post, bob, prune fierte, găluşte (sarmale) vărzări (plăcinte cu varză) turte cu julfă (pelincele Domnului Hristos) şi câte alte bunătăţi. Pe un capăt al mesei sunt aranjaţi în teanc frumos colacii, împletiţi în trei şi patru viţe, iar cel mai bine rumenit este menit preotului. In mijlocul mesei, o strachină, farfurie sau tavă, cu colivă de grâu, este nelipsită la astfel de zile mari.

La aceste sărbători de aniversare a naşterii Mântuitorului sunt multe şi diferite crânduieli pe care sătenii şi unii târgoveţi le respectă cu mare sfinţenie.—Spre ex: sub faţa de masă, unde sunt aranjate bucatele, săteanca are grijă să presare făină, care după trecerea sărbătorilor este strânsă cu îngrijire şi amestecată cu fân în ieslea vitelor pentru a avea noroc de ele. Tot atunci sub lăicerul (lăvicerul, velniţa) de pe laiţă (unde preotul este rugat să poposească o clipă după ce a binecuvântat masa şi casa), se pun grăunţe, „ca să steie peţitorii la fete şi cloştile pe ouă".

Din colivă popa ia cu lingura şi aruncă în sus pe deschizătura podului. Aceasta se face cu gândul ce gospodarul casei să aibă noroc la prins roiurile de albine.

Preotul este totdeauna întovărăşit de dascăl şi câţiva copilandri cari vestesc sosirea strigând de Crăciun „onihoho", iar de bobotează „chiraleisa".

Cu prilejul sărbătorilor se mai fac şi diferite vrăji apoi preziceri şi urări la masă când se ciocnesc paharele pline.

Crăciunul,
fudulul,
Cu fripturi di porc
Şi vrăji di noroc.

Colinde, urări,
Vesele cântări
Pentru prunc frumos
Domnul Isus Hristos.

Comori.

Bătrânii afirmă că la zile mari, banii care au fost ascunşi în pământ din cauza băjeniilor sau din cauza capriciilor vreunui hapsân şi sgârcit, ard noaptea, dând o flacără asemenea culorii lor.

Tot ei presupun şi unele meşteşugiri după care se poate cunoaşte dacă banii existenţi în oarecare loc sunt curaţi sau blestemaţi (necuraţi).—De se întâmplă să fie meniţi diavolului, atunci nu se poate apropia nimeni de ei. Constatarea se face în felul următor: locul unde se pare că noaptea „arde o comoară" este presărat ziua cu cenuşă. După câtva timp dacă se obsearvă urme de „scurmuţe" (labe de găină) sigur sunt curaţi şi deci pot fi desgropaţi de oricine.

Din contră urmele de pisică dovedesc că banii sunt blestemaţi şi nu trebue să mai încerce nimeni a-i desgropa că ei aparţin samcei (diavolului).

Apoi banii mai pot fi „năminţi" cuiva, care are norocul de ei — fie curaţi sau nu. — Atunci se poate ca acea comoară să iasă noaptea singură din pământ şi puterea divină sau diavolească se întruchipează într'un animal al cărui păr are culoarea banilor. (roşu-aramă, galben-roşcat—aur, alb este argint).

Animalul imaginat poate avea pe diavolul sau îngerul în el şi deaceia are graiu.—Ajuns la casa celui sortit să aibă comoara, în dreptul ferestrei, îl strigă pe nume.—Când cel chemat a ieşit afară, animalul îi spune „păleşte-mă"! (loveşte-mă). Trebue să-i asculte vorba şi să lăvească numai o singură dată cu adaosul „odată m'o făcut mama, odată dau", altfel este rău de acea persoană. Văzând că nu mai este atinsă, arătarea înciudată se transformă imediat într'o căldare care se răstoarnă cu banii ce fac sgomot sunând. Dacă însă a greşit să lovească a doua oară, atunci este rău de acea persoană, că-şi pierde graiul sau i-se paralizează o parte a corpului.—Se spun apoi multe şi curioase poveşti referitoare la „comori" şi toate nu-s decât rezultatul bogătiei de imaginaţie şi fantezie, cari uneori turbură şi înfricoşează sufletul ţăranului.*)

Clacă.

Românului îi place deseori să muncească în comun pentru realizarea grabnică a unui lucru. Ţăranul se înveseleşte lucrând „cu dragă inimă" şi munceşte înveselindu-se când toate-i merg în bine.

Dacă este vorba de învălătucit sau uns o casă, în Burdujeni-sat, ca şi la furcărie (tors) scărmănatul penelor, la munca câmpului în diferitele ei faze, etc. uneori se face clacă. Toţi flăcăii şi fetele din sat pot lua parte, ba chiar şi gospodarii cari vor. Ţiganii muzicanţi zic neîncetat pe vrăjitele strune, doine, cântece şi hore româneşti. Oamenii sunt veseli atunci şi osteneală nu se pomeneşte. Felurite glume şi spirite bine plasate presară vorbirea lor în astfel de ocazii şi ele plac „ca sarea'n bucate".

Treaba sporeşte văzând cu ochii. La popasuri sau la terminatul lucrului se încinge hora şi sub mişcările graţioase şi iuţi ale celor ce joacă, răsună pământul. Strigături satirice şi vesele trec din gură'n gură.

Pe feţele râzătoare viază sănătatea şi mulţumirea sufletească. E mare plăcere să priveşti la o clacă.

---

*) Informaţiile despre obiceiurile din vechime ca şi părerea c'ar exista „comori" îngropate etc., mi-au fost date de d-na Ecaterina V. Călinescu (născută Toader V. Râşca, din Burdujeni).

Capital şi credit. Bănci. Cooperative. Societăţi.

„*Banca populară Burdujeni*" a luat fiinţă în luna Decemvrie 1903 din iniţiativa fostului şef de gară Romulus Bârsan care a fost şi numit atunci preşedinte. La început, banca populară număra 40 membri sprijinitori şi ce au subscris un capitat de 13590 lei, din care s'au vărsat 6365 lei şi 70 bani, urmând ca acest capital să fie mărit cu vremea prin cotizaţiuni lunare, donaţii etc.

Societatea „Banca populară Burdujeni" la formare a fost compusă din următoarele persoane după cum dovedeşte actul constitutiv autentificat de judecătoria Bucecea, care a eliberat certificatul nr. 6348 din 8 Aprilie 1904, conform art. 8 şi 10 din legea autentificărilor şi art. 1171 c. civ. şi legea băncilor populare.

1. Romulus Bârsan, Const. Călinescu, Doctor Veniamin Gheorghiu, Olimpia Călinescu, Maria G. Călinescu, Ion Vasiliu, V. Stroian, Niculai Grigoriu, Marian Levandoschi, Ion Rădulescu, Carol Rang, Amalia Rang, Vasile Brăiliţă, Ion V. Ţupa, Const. I. Palaghianu, Gavril Paladi, N. Ivănuţă, Gh. Vasiliu, Const. Antistescu, Ion Lupescu, Gh. Zotta, Ion Zotta, Ion Cosmovici, Vasile Doboş, Ion Mirea, Vasile Botez, D. Mihăescu, Ştefan Rădulescu, D-tru Sterea, D-tru Popescu, Ilie Lahman, Vasile A. Iroaie etc... Numărul membrilor s'a mărit cu timpul, iar în prezent preşedinte este d. I. Stoleriu.

Societatea cooperativă „*Viitorul*" s'a format la 1 Iunie 1907, cu un capital social de 11660 lei şi funcţionează în baza legii din 13 Aprilie 1905, privitoare la constituirea şi controlul societăţilor cooperative săteşti de producţie şi consumaţie, a „băncilor populare săteşti" din 28 Martie, 1903.

Scopul societăţii cooperative „*Viitorul*" este:

1. „De a cumpăra şi de a vinde în condiţiuni avantajoase, atât membrilor cât şi celorlalţi locuitori din comuna Tg. Burdujeni, obiectele de care ar avea nevoie pentru consumul lor.

2. „De a încuraja munca sătenilor, strângând produsele gospodăriei lor spre a le desface la olaltă în stare naturală sau chiar transformate „(Extras din cap. I din Statutul societăţii, intrat în vigoare la 8 August 1907) Preşedinte acum este d. Gh. Maxim.

„*Dacia Română*" societate de binefaceri şi ajutor reciproc, a fost fundată la 12 Iulie 1909, cu un număr de 34 membri şi recunoscută persoană juridică prin Inaltul Decret Regal Nr. 1926 din 3 Martie 1912.

Alcătuită la început numai din funcţionari ceferişti, cu vremea au fost acceptaţi în mijlocul ei şi altfel de funcţionari, ba chiar şi gospodari muncitori, cu singura condiţiune de a fi români-creştini.

Din veniturile ce şi le-a format, societatea a hotărât un „fond de ajutoare" de 60% (în caz de naştere, boală sau moarte pentru membrii săi) şi un fond „neatacabil" cu scopul de a se

cumpăra un local propriu unde societatea să-şi aibă sediul. Acest din urmă gând nu s'a îndeplinit.

In anul 1924. datorită războiului şi urmărilor acestui cataclism, societatea Dacia Română ajunsese la desfiinţare.

Ales preşedinte d-l doctor veterinar, Dimitrie Manoliu, în scurtă vreme i-a făurit o nouă temelie.

Domnia sa, cu un entuziasm rar şi sacrificiu demn de toată lauda şi recunoştinţa Burdujenilor, prin diferite serbări. serate şi colecte publice, în timp de doi ani a alcătuit un fond de 30.000 lei, bani pe care la plecare d-sale din Burdujeni la Bucureşti, în 1927 când a fost numit inspector general în Minist. de Domenii, i-a depus la banca suceveană din oraşul Suceava sub controlul şi directa răspundere a comitetului lăsat la conducere, dintre care amintim pe d-nii Mihail Ignătescu, controlor C. F. R. cl. I Iancu Dumitrescu pensionar, N. G. Neagu, notar, şi preotul Ioan Popovici, parohul bisericii Teodoreni. Preşedinte activ al societăţii „Dacia Română" este d. notar N G. Neagu.

Societatea „*Expresul*" cea mai solidă instituţie a Cefereului, cu sediul în Bucureşti, are o filială în Burdujeni fundată la 1 Mai 1912 şi recunoscută persoană juridică în „Monitorul Asigurărilor Muncitoreşti" sub nr. 8 din 13 Iulie 1913.

Scopul societăţii este:

a) „A strânge legăturile de înfrăţire, de camaraderie şi de iubire între membrii săi. b) A ţine conferinţe cu caracter profesional şi cu subiecte care tind la menţinerea disciplinei, la educaţia civică şi cetăţenească, la păzirea şi păstrarea religiei strămoşeşti, la înlăturarea viciilor care demoralizează neamul şi compromite familia, şi a fi devotat până la sacrificiu către Patrie şi Tron. c) A da ajutoare membrilor săi în cazuri de boală, deces, rămânere fără serviciu, şi scoatere la pensie". (extras din cap. II al Statutului pag. 8). Preşedinte este d. Rudolf Schutzer.

Bazele Societăţii „Cariera", pentru exploatarea şi valorificarea carierelor de piatră din localitatea Burdujeni au fost puse tot de harnicul şef de gară Romulus Bârsan, împreună cu gospodarul sătean Ilie Lahman, acesta din urmă a şi fost numit preşedinte.

Membrii societăţii (în număr de 120) erau numai locuitori din partea satului, şi unii dintre ei, proprietari de cariere.

Capitalul era pur românesc. Este de remarcat din punct de vedere social lupta ce s'a dus atunci între sătenii români şi toţi comercianţii ce nu erau de aceiaşi origine etnică autohtonă. Aceştia din urmă voiau să acapareze bogăţia carierelor, dar n'au reuşit. Actualmente preşedintele Soc. „Cariera" este d. V. Botez.

Societatea Mihail Eminescu *1) condusă de d. Gh. Maxim, a luat fiinţă în anul 1922 cu scop cultural şi naţional.

Banca populară „*Energia*" *C. F. R.*, condusă în prezent de

*1. Citiţi capitolul „Mişcarea culturală".

d. Gh. Tăutu, s'a înfiinţat după război, cu misiunea de a veni în ajutorul membrilor ceferişti.

O grupare dintre cele mai recente este „*Asociaţia generală a pensionarilor Casei Muncii C. F. R., filiala Burdujeni*".

Această societate, alcătuită în anul 1934 cu scopul umanitar de a veni în ajutorul pensionarilor ceferişti la caz de nevoie, îşi are sediul în casa d-lui Vasile V. Călinescu, din strada I. G. Duca nr. 170. Acesta este şi casierul societăţii.

Industria şi comerţul

Pe porţiunea de teren în suprafaţă de 767 m. p; prin stăruinţa primarului Leon Sinescu, s'au construit în anul 1900. două hale: una din piatră, pentru carne şi a doua, din scânduri pentru comerţul cu zarzavaturi.

La 22 Martie 1907, fostul primar Ioan Ştefănescu, în urma cererii sale, a obţinut din partea Ministerului de Agricultură şi Domenii, un hectar de pământ din moşia Burdujeni „necesar pentru piaţa iarmarocului de vite".

Terenul pe care, acest târg se face şi azi în fiecare Marţi, este situat între străzile Carol I şi Pictor Gh. Panaiteanu. In târgul săptămânal se desfac cerealele şi se cumpără sau se vând animale. A doua piaţă este aceia de zarzavaturi şi alimente situată pe str. Teodor Movilă şi lângă hala de carne a comunei.

Femeile aduc de vânzare diferitelor alimente păsări brânzeturi etc.

Locuitorii îşi mai distribuesc produsele lor agricole şi în oraşul Suceava, la târgul ce are loc odată pe săptămână, joia.

Aproape de fosta vamă, lângă gara Aron Pumnul (Iţcani), cu scopul de a se încuraja industria uleioaselor şi prin părţile de Nord ale ţării, în anul 1930 a luat fiinţă fabrica de ulei „*Olivia*" Societate Anonimă Română (S A R.), cu centrul în Bucureşti. Această fabrică a fost pusă în funcţiune abia la 1 Martie, 1931. Se prepară uleiuri din toate felurile de seminţe şi mai ales de floarea soarelui (răsărită). Capacitatea de producţie este de un vagon (adică zece mii chilograme) în 24 ore. In anul 1934 s'au fabricat 150 vagoane, iar în 1935, 180 vagoane de ulei. Totul se vinde pentru consumaţie şi la unsul maşinilor.

In apropierea fabricii „*Olivia*" şi a cantonului de linie ferată nr. 285 (fost 0) în anul 1935 s'au ridicat clădirile necesare unei noi fabrici menită pentru prepararea rachiului de drojdie. Tot în aceiaş direcţie, pe malul râului Suceava este un cuptor de ars cărămidă (cărămidărie) proprietatea d. Haralambie Ţurţu.

Din anul 1927, la Iţcani funcţionează o fabrică de zahăr şi tot de atunci, cultura şi industria sfeclei albe a luat mare avânt în Burdujeni şi împrejurimi.

Două mori de foc (cu motor) sistem ţărănesc, stau la dispoziţia locuitorilor burdujeneni şi acelora de prin satele apropiate.

Cea mai veche moară se găseşte situată pe strada Pictor Panaiteanu, în imediata apropiere de abatorul comunal şi piaţa „târgul vitelor", şi este proprietatea Ogrodnicu-Jelescu; a doua, instalată în anul 1929, pe „Calea Unirii" ce duce spre oraşul Suceava şi peste drum de gospodăria locuitorului Alexa Magazin, aparţine asociaţiei Pisem-Brandes-Neuschloss.

La aceste mori se poate măcina dela 7 până la 15.000 chilograme grăunţe în 24 ore.

După seceratul „pâinii albe" (grâu secară, orz) funcţionează două „chiraturi" (maşini de treier purtate de cai), singurele în comună, 8 morişti (vânturători) şi 21 şişti, maşini pentru tocat paie sau orice fel de furaje, care amestecate cu tărâţe şi sare dau un nutreţ plăcut şi hrănitor pentru vite.

In anul 1891, în Burdujeni erau „1 mòră de apă şi 1 de abur, 1 fabrică de rachiu drojdii, 1 fabrică de pâslărie, 1 fabrică de lumânări de seu şi o fabrică de lumânări de céră" [1]).

In prezent, se găsesc: o fabrică rudimentară de lumânări din ceară şi spermanţet (stearină), două fabrici de apă gazoasă situate în centrul comunei. Mai este o instalaţie de „dubălărie" (tăbăcărie) în marginea târgului pe strada Tăbăcăriei şi care actualmente nu lucrează, apoi o „scărmănătoare de lână (darac) purtată cu motor.

In Burdujeni există o singură instalaţie primitivă pentru făcut „oloi" (ulei) de seminţe (cânepă, dovleac, etc.). Acest teasc este proprietatea d-lui Eftimie Ungureanu. Clădirea cantonului comunal (ridicat în anul 1900 peste drum de şcoala mixtă nr. 1) serveşte ca depozit pentru distribuţia petrolului şi a derivatelor sale.

Pe stânga pârâiaşului Burdujeni, sub „Dealul Mânăstirii" se află un cuptor de ars cărămidă. La râpa numită „Holm" sub dealul cu acelaş nume şi care se găseşte în partea de Apus a comunei, între dealurile „Velniţa" şi „Viilor" a fost la răstimpuri o vărărie.

Comerţul se face în:

Şapte cârciumi unde se vând tot felul de băuturi spirtoase, 16 băcănii, şapte măcelării pentru carne de vită mare, 5 băraci unde se distribue carnea de porc, urmează două magazine depozite de făină la care se adaugă patru brutării, şi două covrigării; un depozit de ouă şi altul de păsări în vederea exportului, şase magazine cu manufactură, două cu sticlărie, două cofetării, două librării unde se vând cărţi didactice şi baletistice, ziare şi regie, un depozit de sare (S.A.M.) iar cu comerţul cerealelor se ocupă opt negustori.

*

Prundişul (pietrişul mare şi mic) adus primăvara şi toamna de apele râului Suceava, după ce se dă prin ciur este cărat în gară cu vagonetele „Decauville" şi de acolo distribuit în toată

1. Dicţionarul judeţului Botoşani, pag 67—69.

ţara, unde se cere. Prundiş s'a scos şi ciuruit multă vreme pe clina de Răsărit a „Dealului mânăstirii" şi din platoul de pe „Dealul Viilor" unde au rămas numeroase movilite, rezultate din nisipul trecut prin ciur (azi acoperite cu vegetaţie) pe care, bogata imaginaţie a locuitorilor le pun pe seama unui înfiorător război ce l-a avut Ştefan cel Mare cu Leşii, iar cu aceşti duşmani luaţi robi, Domnul ar fi arat şi semănat cu ghindă pădurea „Dumbrava".

Pentru ei, Codrul Cosminului ce legenda spune c'ar fi răsărit din acele împrejurări tragice, este acelaşi lucru cu „Dumbrava".

La Nord-Estul comunei sunt cariere de piatră, unele proprietatea sătenilor. De acolo se extrage materialul necesar pentru construcţii şi temelii la case, fântâni, poduri, canale, şosele, străzi, trotuoare etc.

*

Aproape tot comerţul se găseşte pe mâna evreilor. Cei doi cârciumari români d-nii Vasile Botez şi Alex. Gătej, luptă cu concurenţa celorlalţi mulţi la număr, care vând marfă proastă pe preţ mare.

O schimbare a directivelor comerciale în comuna Burdujeni ar fi o minune care nu se poate întâmpla aşa uşor, deoarece, elementul străin domină până şi administraţia, unii fiind membrii în consiliul comunal.

Duminică dimineaţa când preotul îşi face datoria în biserică, cârciumile sunt înţesate de lume venită la târg chiar din alte sate, cu toate că uşile dela stradă îs închise şi cu obloanele trase, iar jandarmii sunt pe stradă.

Această stare de nerespectare a sfintei Duminici se găseşte aproape în toate târguşoarele din Bucovina şi Nordul Moldovei.

„Cooperativa Viitorul" (între ai cărei organizatari şi conducători citâm pe Romulus Bârsan şi d-nii doctor D. Manoliu, V. Botez şi Gh. Maxim) luptă de aproape 30 de ani, cu foarte mari sacrificii numai să se poată menţine şi face faţă tuturor cerinţelor din comună.

Membrii ei sunt numai creştini, gospodari din sat şi târg, cari, nu se gândesc niciodată la dividente, ci neîntrerupt luptă cu fapta şi cu gândul, de a menţine această asociaţie măcar aşa cum se prezintă acum.

Abatorul comunal. Abatorul-export

Sub gospodăria primarului Grigore Mantacaş, în anul 1896 a fost menit de către comună un loc în suprafaţă de 1410 m. p. unde s'a construit abatorul de tăiat vite. Acest abator se găseşte situat pe malul drept al pârâului Burdujeni şi în apropiere de moara Ogrodnicu Jilescu.

Clădirea s'a făcut cu piatră scoasă din „Carierele Burdu-

jeni" după planul constructorului Cazaban. Lucrările şi instalaţiunile necesare au costat 6070 lei şi 70 bani.

In anul 1899, tot acolo s'a construit şi o gheţărie pentru păstrarea cărnii şi a costat atunci, 1428 lei şi 55 bani.

Tăierea animalelor se face numai de hahami (rabini). Carnea „cuşer" este consumată de evrei iar restul de creştini. Cei câţiva măcelari creştini veniţi în diferite epoce dela Botoşani ca să taie aci vite cornute, n'au reuşit din cauza concurenţei ce imediat a fost determinată de casapii evrei cartelaţi. Carnea de porc se găseşte la cinci măcelari români şi ea se vinde la fel cu cea de vită mare, poate pe preţul cel mai mic din România.

Afară de abatorul comunal, pe strada sau calea Unirii ce leagă Burdujenii cu Suceava, în apropiere de gară, zilnic fumegă coşul fabricei de mezeluri şi „bacon" (preparate din carne de porc) cu instalaţii şi maşinării moderne şi care poartă numele de „Abator—export".

„El a fost înfiinţat în anul 1911, odată cu cel dela Turnu-Severin, deoarece Austro-Ungaria arăta că în Ţara Românească bântue pesta bovină, boală care s'ar putea duce cu animalele vii în centrul Europei. Admitea însă importul de carne [1])". Ministerul de Agricultură şi Domenii, în vederea propăşirii comerţului cu animale, în faţa greutăţilor ce Austro-Ungaria punea comerţului nostru în acea vreme, a fost nevoit să expedieze pe pieţile din Viena, Lemberg, Varşovia şi Praga, animale sub formă de carne.

In acest scop s'a ridicat în Burdujeni cel mai frumos abator-export din România şi un altul mai mic, la celălalt punct de graniţă, Turnu-Severin.

Construirea şi inaugurarea celui din Burdujeni s'a făcut sub energica conducere a d. D. Manoliu, care, în calitate de director, a funcţionat vreme îndelungată, până după războiul mondial. In timpul războiului, exportul de carne încetase, dar s'au tăiat animale necesare pentru hrana trupelor, ce se aflau în Burdujeni şi satele vecine pentru rafacere,

Toate clădirile necesare acestei fabrici, unde se cuprind şi apartamentele trebuitoare personalului conducător şi auxiliar, s'au făcut din piatră şlefuită scoasă din „Carierele Burdujeni"(„Ţărinca") pe o mare întindere de teren (învecinată cu gara) ce aparţinuse locuitorilor din Burdujeni. In jurul abatorului este o suprafaţă de 17 hectare, teren de cultură, proprietatea Ministerului Agriculturii şi Domeniilor.

In schimbul acelei suprafeţe de teren, locuitorii au primit pământuri echivalente în alte părţi ale ţarinei.

O linie ferată pornind din apropierea cantonului nr. 283

1. Citiţi *„Privirii storice asupra evoluţiei zootehniei în România"* de *Dr. D. Manoliu.* Din publicaţiile Ministerului Agriculturii şi Domeniilor. Direcţiunea generală zootehnică şi sanitară-veterinară. Nr. 94. Bucureşti, 1929, pag. 22 sus.

(fost nr. 2) a fost trasată peste strada Unirii de azi, până'n mijlocul fabricei.

Până'n anul 1933, toate clădirile au servit Ministerului armatei pentru depozit de muniţiuni. Dela 13 Decembrie acelaşi an, abatorul a început să funcţioneze conform contractului încheiat între Ministerului de Agricultură şi „Uniunea Anglo-Română pentru industria baconului", în baza consiliului de miniştri nr. 1180 din 10/XI 1932 şi autentificat de Tribunalul Dorohoi sub. nr. 1559/1932.

Închirierea s'a făcut pe termen de 10 ani cu drept de prelungire pe trei perioade a câte 5 ani.

Firma sub care fabrica lucrează este „Uniunea Anglo-Română pentru industria baconului. S. A. R. Burdujeni-România. Abator de export al Statului".

Capitalul social al întreprinderii este de circa 12 milioane, „Banca Românească" fiind deasemenea interesată prin capitalul de rulment pe care-l pune la dispoziţia societăţii.

Acest din urmă, capital este de circa 6 milioane jumătate din care aproape un milion dă „Banca Românească" iar restul sunt acţionari.

Societatea şi-a luat obligaţiunea să facă toate transformările instalaţiunilor, în vederea perfecţionării în ceeia ce priveşte prepararea baconului (şuncă, jambon) din carne de porc.

Se rulează săptămânal circa un milion de lei.

In anul 1934 s'au tăiat 24 978 porci, din care s'au făcut 1 102.740 kgr. preparate de „filete şi bacon" şi s'au exportat în Anglia 112 vagoane — In luna Ianuarie 1935 s'au preparat 172, 416 kgr. bacon, iar cu începere din Februarie, acelaşi an, s'a impus de Minister cota de 80 000 kgr. lunar.

Pe întreg anual 1935 s'au tăiat 24.077 porci şi cantitatea preparatelor exportată a fost de 1.020.681 kgr. [1]).

După informaţiile luate la faţa locului, se constată că puterea de tăiere a abatorului este de 150 porci pe oră.

S'ar putea tăia deci zilnic 1200-1500 porci. Capacitatea de depozitare a frigoriferului este de 300.000 kgr. (adică circa 4500 porci). Se produc 500.000 frigori într'o singură oră.

In prezent se taie între 420—430 porci săptămânal şi numai într'o singură zi, Miercurea. Abatorul are ca anexă o fabrică de săpun.

Inspecţia sanitară a cărnei o are medicul veterinar al oraşului Suceava.

Societatea este reprezentată printr'un consiliu de administraţie, cu un preşedinte şi un administrator delegat.

Directorul are pe seamă întreaga conducere şi răspundere ajutat fiind şi de doi procurişti.

1. cifre de pe tablourile dela Direcţia Zootehnică din Ministerul de Domenii.

Cu partea tehnică a întreprinderii se ocupă un inginer, având diferiți maiștri, între care și un „bacon maistru" danez, specialist în prepararea baconului. Mâna de lucru se ridică la circa 100 de persoane.

Câștigul societății pe anul 1934 s'a soldat cu un deficit de 1.200 000 lei.

Scopul urmărit de Ministerul de Agricultură și Domenii, prin Abatorul-export Burdujeni, este punerea în valoare a bogăției de porci din Bucovina și Nordul Moldovei, înbunătățirea rasei și găsirea de la noi debușeuri.

Instituții administrative.

Primăria. Până 'n anul 1902 administrația comunei Burdujeni funcționa într'o casă țărănească, ce se află în mijlocul satului pe strada Carol I și în apropiere de pârâul Burdujeni. Clădirea fiind prea veche și șubredă a fost dărâmată, iar azi locul se găsește încă viran și desgrădit.

Primăria comunei Burdujeni.

Din cauza extinderii nevoilor sociale locale, și pentru o mai bună administrare a gospodăriei comunale, s'a făcut clădirea actualei primării situată pe strada principală I. G. Duca, lângă școala primară mixtă nr. 1.

Edificiul vast și frumos a fost construit în anul 1901—1902, după planul întocmit de arhitectul Mih. Brăilescu.

Pentru executarea clădirii, materialul de construcție, ca și țigla, de pe acoperiș, au fost furnizate dela fabrica „Ciurea".

Localul primăriei este împărțit în 23 de încăperi; începând cu aripa dreaptă, în zece camere (cu tot cu săli), sunt birourile jandarmăriei, cu un efectiv de 3 jandarmi, inclusiv șeful de secție care-și are locuința tot acolo. Tot în partea aceasta este și biuroul percepției. In aripa stângă și în partea din față a clădirei, 11 odăi servesc pentru birourile personalului administrativ al comunei. In aceiași parte, la extremitatea clădirii sunt două camere ocupate de agenția poștală Burdujeni-Târg și biblioteca „Mihail Eminescu", ambele despărțite printr'o sală.

In biroul secretariatului dela primărie, sus pe peretele dinspre Apus, se găsește o placă comemorativă de marmoră albă, pe care este săpată următoarea inscripție:

„Sub glorioasa domnie a Magestății sale Regele Carol I. Cu ajutorul lui Dumnezeu s'a ridicat în anul 1902 de către comuna târg-Burdujeni această clădire a localului primăriei și poștă fiind prefect a județului Botoșani Niculai Enășescu. Primar I. P. Climescu, secretar D. Ionescu, Casier D. Alexandrescu. Consilieri comunali: Carol Rang, N. Constantinovici, V. Botez, V. Călinescu, V. Luca Râșca, Al. Pricop.

Acest local s'a construit de inginerul Virgiliu Em. Hălăceanu din Iași, supraveghetor M. Simionescu.

Personalul actual al Primăriei este după cum urmează: d-nii Gh. I. Lahman, primar; N. Gh. Neagu, notar. D-nele Natalia Em. Ionescu, impegată; Sofia Dionisie Popescu idem; d-nii Victor Călinescu, casier, Dumitru Galin agent înmânător de acte, toți cu vechime de peste 10—30 ani de serviciu, afară de primar care este ales.

Pentru serviciul de pază comuna mai are un număr de 12 guarzi.

Bugetul comunei. Impozite. Cheltueli. Venituri.

In anul 1863, comuna Burdujeni avea în buget un venit de 1388 lei.

Pe anul bugetar 1870—1871, primăria a înregistrat la venituri 2612 lei, iar la cheltueli 2937 lei. Deficitul a fost de 563 lei.

In 1891, bugetul comunei avea „la venituri 8430 lei și 75 bani și la cheltueli 6506 lei".

In 1889/90 bugetul avea la venituri 24050 lei iar la cheltueli 23920 lei".

Bugetul pe 1931—1932 a fost de lei 1.037 000; în 1932—1933, 1.127 519; 1933—1934, 861.365 lei. In anul financiar 1934—1935, s'au făcut încasări de 885 000 lei; pentru diferite îmbunătățiri de primă necesitate în comună, s'au cheltuit din acești bani, 732.608, iar excedentul bugetar a fost de 72 281 lei. Pe anul în curs1935 — 1936, s'a fixat un buget de 900.960 lei.

In prezent comuna are 1100 contribuabili şi ea plăteşte pentru proprietăţile sale, impozite de circa 7000 lei anual, iar pentru imaşul comunal plăteşte aproape 10.000 lei.

Poşta.

Istoric. In anul 1739, din Burdujeni plecau două drumuri principale de poştă: unul spre Nord, care făcea legătura cu oraşul Cernăuţi şi altul către Sud, cu Hârlău (judeţul Botoşani) şi Iaşi, capitala de atunci a Moldovei.

„Ştafetarii" (poştaşii, astăzi zişi factori poştali) erau întrebuinţaţi la distribuirea corespondenţei oficiale şi particulare. Acest serviciu se făcea cu poştalioane de culoare uniformă, albastră şi trase de câte „şase cai de olac" (daţi cu împrumut de locuitorii satelor pe unde treceau). Caii se schimbau la toate staţiile de oprire, stabilite la distanţe de aproximativ o oră şi jumătate de mers la pas.

In anul 1792, fostul Domnitor al Moldovei Alexandru Constantin-Moruzzi, a luat serioase măsuri pentru îmbunătăţirea serviciului poştal şi telegrafic şi în acest scop l-a dat pe seama unei întreprinderi străine, care şi-a luat angajamentul ca în cea mai scurtă vreme să îndeplinească condiţiile propuse.

Pe măsura nevoilor economice generale şi locale, în urma extensiunii ce luase industria şi comerţul ţării, serviciul poştal fiind mai bine organizat, s'a putut recurge atunci la sistematizarea transportului de persoane şi corespondenţă cu aceleaşi posibilităţi de locomoţie.

Indeplinirea serviciului poştal, cât şi ducerea persoanelor cu diligenţe (poştalioane) dela un loc la altul, a durat până'n anul 1870, când, director general al poştelor, telefoanelor şi telegrafelor din ţară, era Al. Cociu, între anii 1868—1870.

In Moldova exista „o cursă de diligenţă zilnic, Iaşi-P. Iloaiei-Lătăi-Botoşani-Cucureni-Mihăileni-Simoutz (Bucovina) distanţă de 158 kilometri, ce se parcurgea în 34 ore. Din această linie se bifurcau: două curse pe săptămână cu călăreţi între Lătăi-Hârlău. Două curse pe săptămână cu călăreţi, Botoşani-Burdujeni" *1). (pag. 286).

Expediţiile poştale au putut să se facă mai bine şi mai lesnicios pe reţeaua c.f.r. Ele au început în anul 1869 pe linia Bucureşti-Giurgiu şi apoi au urmat pe liniile Roman-Paşcani-Burdujeni-Iţcani-Cernăuţi.

In anul 1870 s'au înfiinţat oficii poştale pe liniile de legătură şi unul din ele la vama românească (Iţcani), pentru schimbul cu străinătatea. Atunci, serviciul rural (de poştă) se înde-

*1. Extras din „Istoria poştelor române. Originea, desvoltarea şi legislaţia lor". de *Constantin N. Minescu*, inspectorul Regiunei III-a poştală, telegrafică şi telefonică. (Carte format mare cu 662 pag. Imprimeria Statului, Bucureşti, 1916).

plinea de dorobanţi şi vătăjăi, cari luau corespondenţa din gări şi o distribuiau la destinaţie, de trei ori pe săptămână.

După 16 ani când director general al poştelor era Cezianu, s'au înfiinţat şi următoarele „birouri poştale ambulante".

„Bucureşti-Burdujeni V.; Burdujeni-Bucureşti VI; Bucureşti-Vârciorova VII; Vârciorova-Bucureşti VIII" *1).

La 31 Decemvrie 1898, sub directoratul inginerului Chiru, s'a terminat aranjarea de fir direct, Bucureşti-Burdujeni.

Următorul conducător al instituţiei P. T. T., Victor Verzea (care a funcţionat timp de doi ani) a convenit cu administraţia poştelor austriace, să înfiinţeze şi în ţara noastră, o comunicaţie telefonică directă, Bucureşti-Viena. Această comunicaţie avea traseul de-a-lungul căii ferate „Bucureşti-Buzău-Bacău-Burdujeni" şi continua „Cernăuţi-Lemberg-Cracău-Viena" *2).

Până la realipirea Bucovinei de sânul patriei mume, în gara Burdujeni a existat şi un al doilea oficiu, unde se vămuiau coletele venite din străinătate (Austria, Polonia, Germania etc.), oficiu care depindea de Ministerul de Finanţe. Tot aci se făcea şi revizuirea pasagerilor.

Localitatea Burdujeni avea mare importanţă cât timp a servit de vamă, iar lucrările se făceau la cele 2 oficii poştale de Stat: Burdujeni-Gară şi Burdujeni-Târg *3).

Dela 1892 până la 1919 când s'a confirmat definitiv unirea tuturor românilor, la poşta din gară, după statele personale, găsim următorul personal:

In anul 1892 diriginte era Albert Cociu retribuit cu un salariu de 133 lei şi 35 bani, N. Mătăsaru, conductor, cu o leafă de 117 lei;

Vasile Milea, factor retribuit cu 65 lei. Constantin Toma, Cantonier cl. III, 45 lei.

Intre 1893—1899, luna Martie:

Merjoioschi Eduard, era diriginte oficiant cl. I. State de personal inferior nu s'au găsit.

Din Aprilie 1899, până'n Martie 1902, găsim pe Samsonovici Ion, diriginte oficiant cl. III.

Aprilie 1902—Martie 1904; diriginte era Zothe George oft. cl. I. 1904 Aprilie — 1909 Ianuarie, Negruţi Dimitrie, diriginte, oft. cl. II.

Pe anul 1912 găsim diriginte pe Codrescu, iar în 1913, Velciu.

Totuşi între Februarie 1909 şi Martie 1917 pentru o perioadă mai lungă de timp, dar cu scurte întreruperi, găsim ca diriginte oft. gr. III pe Lucinescu Ion, care la 1 Iunie 1921 a fost înaintat gr. II.

*1. Idem. op. cit. pag. 424.

*2. Idem. op. cit. pag. 644.

*3. Aceste două oficii: începând cu anul 1879, Burdujeni-gară şi 1892 Burdujeni-Tg, erau conduse, primul de un diriginte, al doilea de un şef de agenţie, după cum se constată din arhiva Poştei Centrale Bucureşti, date de când se păstrează state personale.

Intre Aprilie 1917 şi Octomvrie 1918, diriginte oft. gr. III era Panaitescu Alex. Pentru răstimpul din Noemvrie 1918 — Martie 1919, revine iarăşi Lucinescu Ion.

In anul 1923, poşta Burdujeni avea în raza sa 4894 locuitori, iar personalul de conducere se compunea: din cinci factori locali şi cinci rurali.

In prezent cele două oficii funcţionează cu următorul personal: *[1])

Oficiul Burdujeni-gară este condus de d-na Nicuţă Eufrosina, impiegată cl. II, dirigintă; Ion Gh. Găinariu, conductor; Galan Vasile, factor poştal cl. I; Ciornei Teodor, factor cl. IV; Magazân Teodor, lucrător de linie, cl. II; Ciornei Dumitru factor rural, cl. IV.

In Burdujeni-târg nu există oficiu propriu zis, ci o agenţie specială condusă de d. Mihai P. Neagu, cu gradul de agent special, principal cl. III; Hasnaş Aurel, factor rural şi Palaghianu Dumitru, factor rural cl. IV.

Vama Burdujeni.

Istoric. La început, biroul vamal dintre Bucovina şi Moldova era pe stânga râului Suceava, în dreptul comunelor Tişăuţi (de dincolo) şi Plopeni (de dincoace) într'o clădire, care în forma ei primitivă avea aparenţa unui „bechet".

„Vama *Burdujeni* (comuna Burdujeni, judeţul Botoşani) s'a înfiinţat la 1 Ianuarie 1860.

„Dela gară la vamă erau circa doi chilometri.

„Vama austriacă din Bucovina, din faţa vămii Burdujeni, se numea *Iţcani* şi era situată la o distanţă de cinci sute metri de sosea şi calea ferată.

„Vama Burdujeni avea două sucursale: Una *Burdujeni-Poteca*, pendinte de comuna Adâncata, judeţul Dorohoi, înfiinţata la 1 Ianuarie 1860 şi era situată la distanţă de 180 metri de sosea.

„A doua sucursala *Buneşti*, era în comuna Buneşti, judeţul Suceava. A fost înfiinţată la 14 Decembrie 1886, prin Decretul Nr. 4655 şi era situată la distanţă de 250 metri de sosea".

(Notiţe luate, Luni 15 Aprilie 1935, după o listă veche, foaie volantă dintr'un dosar aflat în sertarul din dreapta, mijloc, dela biroul d-lui Octav Vasilescu, şeful serviciului administrativ din Direcţia Vămilor, Ministerul Finanţelor, (aripa clădirei din dreapta, etajul al 2-lea).

„Partea oficială. Aplicarea provisoriă a acestui Proiect s'a sancţionat de M. S. Domnitoriul prin Decret Domnesc de la 16 Decemvrie 1859".

---

*1. Informaţiile date de Direcţia personalului inferior, camera 59, Palatul poştelor din Bucureşti, etajul I, după tabloul statelor personale.

PROIECT

pentru Administraţia Vămilor Principatelor-Unite Moldavia şi Ţéra-Românească.

PARTEA I

Despre organisaţia serviciului vamal.

Art. 1. Vămile se vor administra de o Direcţiă generală statornicită la Bucuresci.

Art. 2. Pe lângă acéstă Direcţiă se va înfiinţa (dela 1 Ianuarie 1860.) o Direcţiă sucursală statornicită la Iaşi.

Art. 3. Principatele Unite, avênd 51 de punturi de vămuire, acestea s'au clasificat în patru categorii şi anume:

d. Islas, Cetatea, Gura-Ialomiţii, Gruiul-Negru, Florile-Albe, Sălătrucu, Nucşóra, Petroşita, Predeluşu, Tabla-Buţilor, Bisca-Rosili, precum şi tóte potecile provisorii ce există astăzi cunoscute şi anume: Curmătura-Olteţiului, Cornetu-Galbin, Cloşani, Pétrile-Fântânile, Ludişorul, Lopătaru, Radilu şi Chiojdu din Bisca, Reni, Rădăuţiu, Cărpuneni, Volcovu, Chilia, Comănesci, Prisăcani, *Burduşeni*, Mamorniţa şi Sobega.

Aşa dar la fiecare din aceste punturi se va înfiinţa câte un birou de vamă.

(Publicat în „*Monitorul*“, ziar oficial al Ţerei Românesci, Principatele-Unite, Bucuresci, Nr. 2 din 4 Ianuarie, *1860.* pagina 5-a, coloana întâia, sus).

Partea I-a acestui Proiect cuprinde 74 articole, (paginele 5—8 din „Monitorul“, ziar oficial al Ţerei Românesci Nr. 2 din 4 Ianuarie 1860), iar Partea II-a a acestui Proiect cuprinde dela art. 75 inclusiv până la sfârşit (art. 111), publicat în „Monitorul“ Nr. 3 din 5 Ianuarie 1860, pag. 9—10.

Proiectul pentru Administraţia Vămilor Principatelor-Unite Moldavia şi Ţéra-Românéscă, publicat în „Monitorul“ ziar oficial al Ţerei-Românesci Nr. 2 şi 3 din 4 şi 5 Ianuarie 1860 este semnat de:

Ministru secretar de Stat la departamentul finanţelor Moldaviei şi Preşedintele Consiliului miniştrilor,

(ss) M. Kostake

Ministru secretar de Stat la departamentul finanţelor Ţerei Românesci, (ss) C.Steriad.

(„Monitorul“, ziar oficial al Ţerei Românesci Nr. 2 şi 3 din 4 şi 5 Ianuarie 1860 este tipărit la Tipografia Romanov et Comp. strada German, No. 27. Bucuresci).

Dela poalele dealului Rusciori (lângă comuna Iţcani) şi până la locul numit „Cotul Dobei“, au existat pe vremuri mai mult

de 15 pichete, iar graniţa era păzită de dorobanţi cu schimbul, cari făceau serviciul militar, o săptămână pe frontieră şi două acasă.

In schimbul acestui serviciu, fiecare dorobanţ era plătit cu 2 lei argint şi 70 bani pe săptămână.

Cu 70 de ani în urmă, compania 3-a din Regimentul 16 Dorobanţi îşi avea reşedinţa în Burdujeni şi era comandată de căpitanul Petru Negoescu. (Din amintirile bătrânilor Pintilie Ungureanu, veteran şi preot Alex. V. Râşca).

Punctul principal de trecere avea 7 metri lăţime şi îl forma podul dela Iţcani, de peste pârâul Dragomirna. La mijlocul acestui pod era semnul de oprire. Trei metri şi jumătate de partea comunei Burdujeni, constituia drept românesc, trei metri şi jumătate de partea vadului austriac. La cele două capete opuse ale podului, erau rampele : românească şi austriacă, vopsite în culorile naţionale respective.

Cordonul tras de-a-lungul nedreptei frontiere, a făcut pe locuitorii de dincoace să spună celor de peste apă (Bucovina) că sunt din cordon (apoi cordun) şi li s'au zis multă vreme corduneni.

Hotarul tras pe nedrept între cele două provincii, unde cu nenumărate veacuri înainte se plămădise sufletul românesc, a sădit totdeauna durere în inimile fraţilor de o parte şi de alta a graniţei.

Totuşi, niciodată, ei nu s'au simţit străini şi despărţiţi, ci la orice ocazie şi în viaţa lor de toate zilele, au manifestat sinceră şi nehărmurită dragoste pentru tot ce este al neamului nostru, sfântă moştenire dela strămoşi.

In anul 1906, când s'a făcut cea dintâi, frumoasă şi mare expoziţie din Bucureşti şi care a durat dela 1 Aprilie până la 1 Octomvrie, s'a permis şi românilor bucovineni, s'o viziteze. In gara Burdujeni înţesată de lume ce aştepta să zică bun venit fraţilor, la apariţia lor. (bărbaţii în cămăşi albe ca spuma laptelui şi râuri de cusături naţionale cu gust lucrate, femeile în catrinţe şi ii grele de bogăţia altiţelor şi a buchetelor, cusute numai în mărgele şi fluturi), a fost un neuitat moment de puternică emoţie între unii şi alţii.

Steagurile triculor înveseleau peronul frumoasei gări şi-i dădeau o înfăţişare de măreţie, iar bucovinenii înlăcrămaţi de bucuria entuzirstiei primiri, pe pământ liber, în largul lor, şi-au fixat pe marginile bondiţelor, cocarde naţionale româneşti.

Clipa de mare emoţie a fost atunci când şeful gării Burdujeni cu glasul domol şi prietenos a dat ordin „poftiţi în vagoane, domnilor" în contrast cu peruncа rece şi stridentă a stăpânitorilor „Einsteigen Abfahrt".

Intre anii 1880—1881, vama Burdujeni, funcţiona într'o casă ţărănească cu trei odăi, ce se găsea pe partea stângă a şoselii ce leagă comuna Bnrdujeni cu Iţcani (azi B-dul Ferdinand I) şi în

imediată apropiere de pârâiaşul Dragomirna. Dela vama românească şi cea nemţească, până la vărsarea sa în râul Suceava, pârâul Dragomirna forma scurtă graniţă naturală, iar de acolo, hotarul era conturat în parte de apa Seceavei.

Uneori, în urma ploilor abondente şi a afluenţilor repezi, se mărea debitul de apă al râului Suceava, care, ieşind apoi din albia sa, a surpat în mare parte, teren din malul său stâng. Astfel, din cauza deselor retrageri a apelor pe vreme de secetă, între vechea frontieră şi cursul actual s'a format „suhatul" (loc de păşune) unde burdujenenii îşi duceau primăvara acolo, vitele sterpe, pe care le luau înapoi toamna la iernat.

Locuitorul Gheorghe Paiu, în vârstă de 69 ani, azi pensionar ceferist, povesteşte că pe la anul 1894, luna Iunie, în urma ploilor abondente care au durat mai multe zile, într'o seară pe la orele zece, apele râului Suceava fiind crescute peste maluri, şuvoaele au distrus podul de lemn, care povestea spune, că era opera lui Ştefan cel Mare.

Peste un an, în locul acestui pod din lemn, sub domnia împăratului Austro-Ungariei, Franz Iosif, s'au făcut peste râul Suceava (la Iţcani), două poduri apropiate: unul, pentru vehicole şi public, amintit mai sus şi al doilea pentru linia ferată Iţcani-Suceava, linie care ducea până'n centrul oraşului cu acelaşi nume, la gara Suceava, pe locul unde în prezent se face târg săptămânal.

Toate mărfurile străine (de import şi export) care soseau la vamă, urmau a fi controlate şi taxate după tariful întocmit de Direcţia generală a vămilor din Ministerul Finanţelor. Tot în localul gării Iţcani Statul nostru avea închiriat un oficiu de vămuire şi birourile de poştă românească. care s'au menţinut aşa până'n anul 1902 când sa terminat de clădit actualul local al gării Burdujeni. Atunci, o parte din personalul administrativ, a fost transferat în gara Burdujeni unde se creiase un nou birou ce îndeplinea serviciul vamal şi un altul pentru poştă şi telegraf.

la Iţcani, pe dreapta şoselei, dincoace de pârâul Dragomirna s'a format o sucursală a vămii Burdujeni, numită „bariera" care a fost desfiinţată în anul 1918, după realipirea Bucovinei.

Biroul vamal românesc din Iţcani, era condus de următorul personal. Un inspector şi un şef de vamă, patru taxatori, zece impiegaţi, şase supraveghetori şi doi odagii (oameni de serviciu) un bărbat şi o femeie. Personalul oficiului poştal îl forma; un dirigente, doi telegrafişti, o aspirantă de telegraf, doi conductori şi doi factori poştali.

Peste drum de vama românească a existat o căsuţă mică unde funcţiona serviciul de poliţie vamală cu jandarmi.

Pichetul românesc de grăniceri era situat între clădirea vamă şi linia frontierei. Actualmente, în edificiul fostei vămi româneşti, se găseşte un depozit de efecte şi muniţiuni al Regimentului 3, Grăniceri.

Ca loc de trecere, localitatea Burdujeni a avut o mare importanţă din punct de vedere economic şi financiar.

La încheierea păcii marelui război, în ziua de 28 Noemvrie 1918, reprezentanţii poporului român din Bucovina, au votat la Cernăuţi unirea necondiţionată cu patria-mumă, act de înaltă demnitate din partea fraţilor, şi care a fost întărit la 29 Decemvrie 1919, în Bucureşti de Parlamentul Român.

De atunci, graniţa etnică şi politică a României unificată şi întregită, s'a fixat pe vechile-i hotare la Nord, la Grigore-Ghica-Vodă (Nepolocăuţi) unde este staţie de linie ferată şi punct vamă românească.

Gara Burdujeni.

Istoric. La început gara exista numai ca o simplă haltă pe locul unde astăzi se găseşte cantonul c. f. r. nr. 283 (fost nr. 2) şi ea servea pentru debarcarea călătorilor în comuna Burdujeni.

Mai apoi, din nevoia unei bariere c. f. r. a fost transferată pe terenul şi în apropierea actualei gări, unde exista pe atunci un pichet român de frontieră. Acolo s'a ridicat o clădire mai spaţioasă şi încăpătoare pentru gară, iar astăzi serveşte de ateliere c. f. r.

Primul şef de staţie a fost Creţăr.

In Dicţionarul judeţului Botoşani la pag. 67-68, citim:

„Burdujenii, staţie de dr. d f, jud. Botoşani, pl. Siretul, Burdujeni-Sat, pe linia Paşcani-Burdujeni.

Se află între staţiile Vereşti (14,8 Kil.) şi Iţcani (1, 6 kil.). Înălţimea deasupra nivelului mării de 268 m, 40. Venitul acestei staţii pe anul 1896 a ost de 1.311.928 lei 58 bani".

f

Datorită legăturilor noastre cu străinătatea, în anul 1881, Statul român, a închiriat şi jumătate din staţia Iţcani (azi Aron Pumnul) pe teritoriul austriac, pentru gară şi vamă românească la frontieră.

Această situaţie a dăinuit până'n anul 1902, când s'a terminat de construit actuala clădire. Afirmăm această dată, bazaţi, fiind pe raportul adresat Ministerului de Domenii în anul 1901 de inginerul Vernescu, cu ocazia revizuirei planului parcelar şi a tabloului de embaticari din târgul Burdujeni: „Am predat Direcţiei C. F. R. terenul expropriat din moşia Statului Burdujeni, pentru construirea gării Burdujeni" [1]).

Pe locul unde s'a ridicat noua gară, au fost numai mlaştini şi stufărişuri. Dovadă este că şi acum, împrejurul ei, dincolo de şirul de salcâmi ce-i hotărniceşte partea de proprietate, în marginea ţarinelor „După gară" şi „Săliştea" din cauza depresiunei terenului au rămas încă bălţi şi mlaştini, acoperite cu rogozuri şi păpuriş (vegetaţie de baltă) deasupra cărora sbor

1. Dosar nr. 429. E.|88 fila 179. Direcţia Bunurilor Statului.

păsări sălbatice acvatice. Numeroasele izvoare ce făceau ca pământul să mustească de apă, au fost concentrate într'un singur punct, cazul cu „avuzul" ce se găseşte în al doilea pavilion c. f. r. (ce servea de locuinţă şefului de staţie), de pe stânga aleei Romulus Bersan.

Terenul mlăştinos a fost secat întâi cu pompe şi canale de scurgere pe dedesubt, apoi, împreună cu întreg terasamentul de manevră a maşinilor a fost denivelat cu pământ şi prundiş adus. Apa a fost centralizată în iazul amintit, prin canale subterane care se uneau într'unul singur, scurgându-se apoi în râul Suceava.

Pentru asigurarea unui fundament mai solid, s'au aşezat una lângă alta grinzi mari de stejar de mărimea copacului. Astfel s'a format o rezistentă pardoseală, deasupra căreia, a fost ridicată apoi marea gară, ce se află la 447 chilometri de Bucureşti, distanţă socotită pe linia ferată.

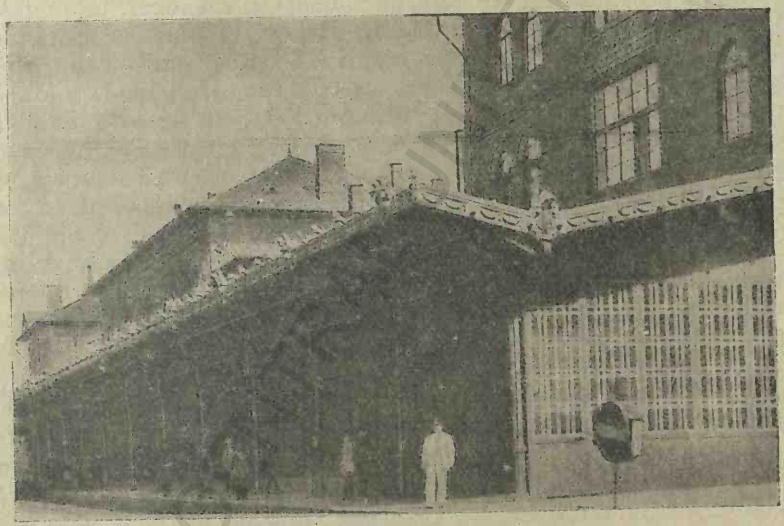

Gara Burdujeni-Suceava (peronul .

Ea a fost construită după modelul gării din Frieburg (capitala cantonului Frieburg-Elveţia) şi cu scopul de a servi ca important punct de graniţă aşa cum se cerea în partea de Nord a ţării.

Această gară, (la fel cu pavilioanele c. f. r. şi primăria, care s'au proectat şi executat în acelaşi timp), a fost construită din cărămidă roşie lustruită. Edificiul se compune din parter şi două etaje, unde, toate încăperile prevăzute în plan, au fost distribuite conform cerinţelor imediate, vizate de şeful staţiei Romulus Bârsan, care şi-a pus toată sârguinţa, prevăzând ca nimic să nu lipsească impunătoarei staţii. Ea este cea mai frumoasă gară din ţara

noastră, comparată cu toate celelalte din provincie. Zece perechi de linii formează reţeaua din staţie. Tot acolo se găsesc şi magaziile de depozitare, etc.

Încăperile gării Burdujeni sunt repartizate astfel:

La parter sunt birourile necesare serviciurilor c. f. r. şi de poştă.

Numerotând dela Răsărit spre Apus (începând cu aripa dreaptă a gării, când mergi pe linie în sus către Iţcani), patru încăperi sunt ocupate de oficiul poştal. In spatele oficiului se află o cameră mică, despărţită printr'o sală din care porneşte o scară sus la orfelinatul „Regina Maria" şi şcoala profesională. Tot lângă poştă există alte trei camere mai mici, unde se face serviciul de revizie al aparatelor de telefoane şi telegraf. Toate încăperile au legătură între ele. Continuând spre Apus, în lungul clădirii, urmează sala de bibliotecă a personalului ceferist, apoi birourile: de mişcare şi telegraf, tranzit, secretariat şi personal, al şefului de gară care este d. G. Gorăscu, casieria, sălile de aşteptare clasa I-a inglobată cu a II-a apoi a III, unde sunt cele două restaurante, (cl. I şi a III-a) şi sala de recepţie care până la mutarea frontierei servea ca oficiu de vămuire. Tot în această sală în fundul ei, sunt scena cu cortină şi diferite frumoase decoruri, amenajate de fostul şef de gară R. Bârsan pentru trupele de artişti ce plecau în turneu şi se oprea să reprezinte piese româneşti şi pentru publicul din aceste părţi. Sala de recepţie se mărgineşte pe două părţi cu alte şase despărţituri, unde sunt: biroul de poliţie a gării, casieria societăţii „Expresul", diferite magazii şi sala de mâncare a Orfelinatului C. F. R. La capătul acestei săli se găsesc instalate bucătăria şi pivniţele orfelinatului. Tot în gară la o distanţă de câţiva metri spre Apus este atelierul c. f. r. cu tot felul de instalaţii necesare şi material tehnic, pentru repararea maşinilor şi vagoanelor.

Cele două etaje sunt ocupate proporţional de Orfelinatul c. f. r. „Regina Maria", şi de şcoalele: profesională şi primară, ambele pendinte de numita instituţie de binefacere şi educaţie culturală a cefereului.

In faţa gării opusă peronului, pe Aleia R. Bersan care se termină în B-dul Ferdinand I pe ambele părţi şi pe stânga aleei ce apucă spre „Calea Unirii", odată cu gara s'au făcut şi 49 pavilioane (cu câte două apartamente fiecare) pentru a servi de locuinţe bune şi convenabile funcţionarilor ceferişti. Pe această din urmă alee se găseşte şi pavilionul pentru depozit de sare (C. A. M.).

Importanţa ce o aveau Burdujenii ca loc de trecere şi prin care se făcea legătura directă cu străinătatea, se constată cu mult înainte de înfiinţarea nouii gări.

„La conferinţele din Ratibor (Germania), din 8 Martie 1882 şi Salzburg, 24 Mai, acelaşi an, s'a hotărât înfiinţarea unui trafic

român-nord-german, care să fie deservit de câteşi trele rute: Vârciorova, Predeal şi Burdujeni [1])".

S'au făcut atunci şi unele uşurări de plată la trasportul de lemne scânduri şi care s'au menţinut multă vreme.

„Inainte de 1907, se acorda pe cale de cartare pentru transporturile de lemne de construcţie şi de lucru" o mare reducere. „Pentru scânduri de brad (date la rândea) care tranzitează via Palanca pentru Burdujeni — trz. acordăm taxa redusă de 4 bani de tonă şi chilometru (prin restituţiune)" [2]).

In „*Dare de seamă statistică asupra exploatărei Căilor Ferate Române pe exerciţiul anului bugetar 1913|1914.* Direcţiunea generală a căilor ferate ale Statului român. Institutul de arte grafice C. Sfetea, Bucureşti 1915, la pag, 338-341, extragem în rezumat:

Mărfuri de unica iuţeală, indicând tonele expediate şi sosite în staţia Burdujeni.

Expediate 90.922 tone (produse alimentare, material de construcţie, combustibile, materii prime, fabricate diverse articole animale şi vehicule.

Sosite 81.611 tone, idem. Trafic de călători (bilete vândute) total 76955. Bagaje, 144. 1 tone. *Mărfuri:* mare iuţeală 206, 4 tone: mică iuţeală 135.663 tone. *Călători:* venit lei 338.302; *bagaje* venit lei 7359. *Mărfuri*: mare iuţeală lei 9. 888; mica iuţeală, lei 1.270.078. Totalul veniturilor 1.625.627 lei.

In „*Statistica comercială a transporturilor pe anul 1924.* Direcţiunea generală a Căilor Ferate-Române. Imprimeria Căilor Ferate Române, Bucureşti, 1926, la capitolul „Regionala Cernăuţi", pag. 36—37, se arată pentru staţia Burdujeni: *Călători* (bilete vândute) *civili* cl. I: 1264. cl 2-a, 15678: cl 3-a: 59667. Total 76609. Militari cl 1-a: 69; cl 2-a şi cl 3-a: 1682. Total 2080. *Bagaje* civile: 75,40 tone; militare: 4,94 tone. *Mărfuri*, mare iuţeală. Civile: 102, 00 tone expediate şi 336 tone sosite: militare, 6,9 tone expediate şi 2,2 tone sosite. *Regie*: 54 tone expediate şi 13,4 tone sosite.

Mica iuţeală. Civile: 28.169 tone expediate şi 12754 tone sosite. Militare: 861 tone expediate şi 717 tone sosite. Regie: 44.148 tone expediate şi 57.921 tone sosite.

In „*Statistica comercială a transporturilor pe anul 1925*". Imprimeria Căilor Ferate Române, Bucureşti 1927, la pag, 60-61 se menţionează: *Călători* (bilete vândute) civili cl I-a: 37; cl 2-a: 396 şi cl 3-a: 1638. Total 2071.

Bagaje civile: 138,74 tone, iar militare: 3,42 tone. *Mărfuri.* Mare iuţeală; civile: 77 tone expediate şi 275 tone sosite Militare: o tonă expediată, 13 tone, sosite. *Regie*: 142 tone expediate şi 23 tone sosite. Mica iuţeală: civile: 38.918 tone expediate şi 14221 tone sosite Militare: 1020 tone expediate şi 1110 tone, sosite. Regie: 32172 tone expediate; 19.381 tone sosite.

In „*Anuarul statistic C. F. R. pe exerciţiul anilor 1927-1928.* Regia autonomă a C. F. R. Direcţiunea financiară. Serviciul statisticei generale. Tip. Ion C. Văcărescu. Bucureşti 1930. In anexa II-a dela sfârşitul acestui anuar, pag. 54-55, se cuprind următoarele date, referitoare la traficul de călători, bagaje şi mărfuri în anul 1927", pentru gara Burdujeni:

Călători civili: (bilete vândute) cl I-a: 311; cl 2-a: 6791; cl 3-a: 30515: cl IV: 17.401. Total 55018.

Militari; cl I-a: 112: cl 2-a: 438: cl 3-a: 3030. Total 3580.

Bagaje. Civile: 26,73 tone; militare 6,74 tone. *Mărfuri.* Mare iuţeală;

1. Din „Istoricul tarifelor dela punerea în exploatare a căilor ferate şi modificările introduse până la finele lui Februarie 1908 st. n. pag. 55

2. Idem. op. cit. cap. nr. XXI. Tariful special, pag. 46—47.

civile; 20 tone expediate şi 160 tone sosite. Militare. 19 tone expediate. *Regie* (traficul pentru uzul c. f. r., cărbuni, păcură. lemne. etc.) 19 tone expediate, 49 tone sosite. *Mica iuţeală*. Civile: 30.480 tone expediate şi 14.145 tone sosite. Militare: expediate 311 tone; sosite, 1259 tone. *Regie*: 41.741 tone expediate : 72.535 tone sosite.

Tot în acelaşi „Anuar" şi anexă, la pag. 138-139, sub titlul „*Traficul de călători, bagaje şi mărfuri în anul 1928*, pentru staţia Burdujeni, sunt următoarele date:

Călători. Bilete vândute: civili : cl 1-a, 366: cl. 2-a, 8831 şi cl 3-a, 51.126. Total 60323. *Militari*: cl I-a, 52: cl. 2-a, 281 şi cl. 3-a : 1.350: total 1683. *Bagaje*. Civile: 87,67 tone: militare, 4.32 tone. Mare iuţeală. Civile: expediate, 12 tone, sosite 141 tone. Militare: expediate 12 tone; soslte 5 tone. *Regie*: 12 tone expediate şi 39 tone sosite.

Mica iuţeală. Civile: 16.612 tone expediate şi 14.743 tone sosite. Militare: 856 tone expediate şi 254 tone, sosite. *Regie:* expediate 3080 tone; sosite 9550 tone.

Cât timp în gara Burdujeni, pe lângă serviciul c. f. r. a fost anexat şi oficiul vamal, în cartierul ei şi târguşor, locuiau peste 200 de suflete, toţi funcţionari vamali, ceferişti, de poliţie, 3 medici veterinari, de gară şi unul al circumscripţiei de punct de frontieră.

Până'n anul 1918, în staţia Burdujeni a existat un oficiu poştal şi altul vamal, unde se taxau coletele şi se făcea revizia pasagerilor. Funcţionarii numiţi „declaranzi vamali" aveau atribuţiunea de a controla şi vămui mărfurile destinate la import şi export.

Fiind gară principală, cu zece perechi de linii în raionul ei, şi două mari cabine pentru schimbatul acelor la o extremitate şi alta, trenurile se încrucişau pe fiecare oră şi totdeauna peronul era animat de lume multă. Există şi acum cele zece linii pe care se face regulat manevră, iar pornind din gară spre Vereşti mai este o linie în plus numită *balastieri* şi o alta la fel spre staţia Aron Pumnul (Iţcani) zisă *linia scurtă*.

In partea dinspre Apus a gării sunt instalaţiile atelierelor c. f. r. într'o clădire separată; (cea care întrecut fusese îndeplinea rolul de staţie). Primul şef de atelier în Burdujeni a fost d. Mihail Ignătescu, azi controlor c. f. r. clasa I-a.

La 5 Octomvrie 1934, cu gând ca oraşul Suceava să capete un mai mare avânt comercial şi industrial, prefectura judeţului, prin ordinul nr. 13103, a hotărât alipirea la numitul oraş, a părţii din raionul comunei Burdujeni, pe care se cuprinde gara şi Abatorul-export.

Nemulţumiţi de această, în urma şedinţei ţinute la 10 Oct. 1934, când s'a încheiat şi cuvenitul proces verbal înregistrat la nr. 27, membrii consiliului comunal în frunte cu d. căpitan Teodor Bâzgă, primarul localităţii şi de comun acord cu „obştea burdujeneană" au protestat „în contra cedării oricărei porţiuni de pe terenul comunei Burdujeni, pe motivul că: Abatorul, Gara, raionul gării, gospodăriile din strada Unirii şi Bulevardul Ferdinand înspre Iţcani, propuse pentru alipire de oraşul Suceava, sunt o continuitate a comunei Burdujeni, deasemeni şi restul terenului

înspre oraşul Suceava, pe o distanţă de peste un kilometru"... apoi o parte din populaţiunea comunei, în scopul înfiinţării acestui Abator-export, „au cedat din proprietăţile lor, Ministerului Agriculturii şi Domeniilor, pentru a se putea înfiinţa această industrie, precum şi gara, în jurul căreia, se găsesc proprietăţile lor".

Pe data de 15 Mai 1935, primăria comunei Burdujeni, a fost chemată la Comitetul local de revizuire, secţia II, Cernăuţi, „pentru judecarea contestaţiei contra hotărârei consiliului judeţean-Suceava, din 2 Aprilie 1935, punct 4, prin care a hotărât modificarea teritoriului Burdujeni".

După câteva înfăţişeri, la 16/VIII 1935, comuna şi „obştea burdujeneană" au câştigat procesul.

Starea morală, culturală şi socială. Instituţii culturale.

Şcoli. In comuna Burdujeni, primele noţiuni de educaţie socială se dau copiilor din epoca preşcolară, la „*Grădiniţa de copii*" (şcoala de copii mici) condusă de activa directoare, d-na Maria M. Ignătescu.

Bazele şcoalei s'au pus la 1 Aprilie 1923, din iniţiativa şi cu stăruinţa d-nei şi d. D. Manoliu, doctor veterinar, înfiinţătorii şi conducătorii *Dispensarului de copii sugari* al Cercului de gospodine „*Principele Mihai din Burdujeni*". In anul 1934, nemaiputându-se menţine din lipsă de fonduri, Dispensarul a fost transferat în comuna Dumbrăveni (jud. Botoşani), iar „Grădiniţa" a trecut pe seama comitetului şcolar local.

„Şcoala de copii mici" funcţionează într'o casă închiriată pe strada Jean Bart. Ea o fost vizitată pe rând, de doamna de onoare Simona Lahohari, d-nii inspectori Sachelarescu, Dumitrescu, P. Cocea şi de toţi revizorii şcolari ce s'au perindat dela 1923 încoace. Totdeauna s'a semnalat bunul mers şi foloasele aduse de această instituţie. Părinţii şi-au trimis bucuroşi copiii la „Grădiniţă". E de remarcat progresul făcut în latura educativă a micuţilor, prea puţini la început, pe când azi numărul lor s'a dublat.

In „Anuarul învăţământului primar pe anul 1933", întocmit de Ministerul instrucţiunii publice, la pag. 592, cap. „Şcoalele de copii mici rurale" din judeţul Suceava, pentru Burdujeni.-Târg citim:

„Recenzaţi 97; înscrişi să urmeze regulat 41 elevi. Conducătoare este d-na Maria Ignătescu, în vârstă de 39 ani, absolventă al Şcoalei Normale, promoţia 1914, este căsătorită, are toate gradaţiile cerute de lege; salariul brut 4300 lei"..

Pe anii: 1933-1934 au fost recenzaţi 92 copii; în 1934-1935, 78 copii; iar pe anul în curs 1935-1936, 97 copii.

Datorită atenţiei deosebite şi străduinţei pe care d-na Ignătescu o depune în conducerea şi bunul mers al şcoalei, în fiecare an d-sa isbuteşte să pregătească destoinice elemente pentru clasele primare.

Şcoala primară mixtă nr. 1 din târgul Burdujeni, are o vechime de aproape 80 de ani. Inainte de existenţa ei oficială, copiii locuitorilor fruntaşi mai ales cei din partea târgului, foarte putini la număr îşi pregăteau oarecum sufletul şi educau mintea, învăţând bucovna (abecedarul) şi ceaslovul pe dinafară cu vreun preot sau diac, apoi scrisul care se prindea greu din cauza lipsei de metodă a învăţătorilor şi a închiselor şi ciudateloe caractere slavone.

Creierea primei şcoli, a fost un adevărat bine pentru locuitori. Ea „a fost înfiinţată în anul 1856, în localul hărăzit de românul transilvănean Ilie Morariu [1])".

In urma legii agrare de 1879, când s'a făcut împroprietărirea însurăţeilor, s'a hotărât a se da şi pentru construcţia şcoalei, 60 de prăjini, din „locul fostului embaticar Mătăsaru", şi 6 falci, loc arabil în ţarina Burdujeni.

Din lipsă de fonduri, şcoala nu s'a putut ridica atunci, ci abia în anul 1902, când fostul director C. Călinescu, împreună cu reprezentantul Ministerului de Agricultură şi Domenii, au determinat poziţia şi locul, în suprafaţă numai de *1224* metri patraţi, alături de primărie, pe strada principală, I. G. Duca, unde se găseşte astăzi.

Pentru ridicarea şcoalei din târg, ca şi a celei din sat, s'a obţinut şi sprijinul material dat de d-nii Avel Crudu, directorul prefecturii Botoşani, şi Bogdan Şt. Manea, fost administrator al plăşii Bucecea.

Construcţia împreună cu dependinţele, ei au costat 28.974 lei. Acolo, elevii dela grădiniţă, trec să-şi desvolte mai departe caracterele, primind noţiunile elementare de cultură generală şi educaţie patriotică.

Şcoala se compune din parter şi etaj, iar încăperile sunt distribuite în felul următor: la parter: două săli, pentru cl I-a şi a II-a, despărţite una de altă prin sala de intrare. Tot aci mai sunt două camere ce servesc de locuinţă dirigintelui, care este d. Calangea Eugen. La mijlocul sălii pe dreapta cum intri lângă perete, o scară fixă cu grilaj de fier şi balustradă duce la etaj, unde se găsesc alte patru încăperi şi anume: două săli faţă în faţă, pentru cl III-a şi a IV-a, cancelaria şcolii şi sala de bibliotecă unde există şi un dulap ce serveşte de muzeu şcolar.

Clasele sunt spaţioase,, bine îngrijite şi au pereţii împodobiţi cu tablouri intuitive, negre şi colorate, hărţi ca: plasa şi judeţul, România întregită şi Continentele.

La început, pentru întreaga comună Burdujeni n'a existat decât o singură şcoală, care funcţiona cu şase clase de băeţi,

1. Dicţionarul jud. Botoşani.

având de educat şi copiii din partea satului. Fetele au fost repartizate într'o sală din localul primăriei.

Această situaţie a dăinuit până'n anul 1912, când satul şi-a terminat de construit local de şcoală propriu, pe teren dăruit de comună.

Şcoala nr. 1 din târg, în anul 1912, a revenit la 4 clase şi la starea ei mixtă din trecut. Acum ea are şase posturi cu cinci învăţători titulari şi unul detaşat. Se ţin în acelaşi timp şi cursurile complimentare.

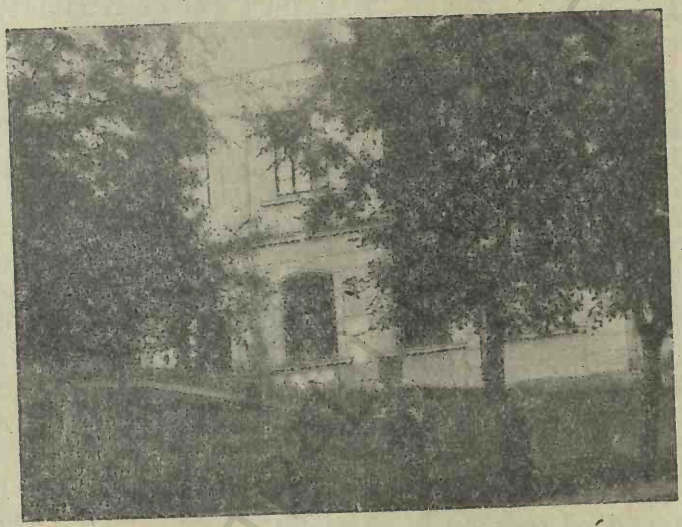

Şcoala primară mixtă No. 1 din Burdujeni-Târg.

In „Anuarul învăţământului primar pe anul 1933", la cap. „Şcoalele primare rurale" p. 588, pentru Burdujeni-Târg, spicuim:

„Populaţia şcolară recenzată (între 5—16 ani) este în număr de 472 elevi, din cari au fost înscrişi să urmeze regulat numai 285 (fete şi băeţi). Învăţători titulari erau:

D-rele *Filip Elena*, de 30 ani, absolventă a şcoalei normale, promoţia 1923, are o gradaţie, iar salariul brut de 3050 lei, *Rotopanu Silvia*, în etate de 29 ani, aceiaşi promoţie (1923). definitivă, cu salariul brut de 3050 lei.

D-na *Spiru Codrescu-Hareta*, în vârstă de 43 ani, văduvă, a absolvit şcoala normală în anul 1912, înaintată gradul II, salariul brut, 3250 lei; director *Manoliu Grigore*, 39 ani, căsătorit, 15 ani de activitate didactică, cu două gradaţii, salariul brut 4300 lei.

In prezent la postul I se găseşte d. *Calancea Eugen*, numit director în locul răposatului Manoliu Grigore. Dintre învăţători noi veniţi la această şcoală, titular în postul V este d. *Popovici Vasile*, iar d. *Ionescu Emanoil* se găseşte detaşat în postul VI nou

înființat. Restul de luminători ai tineretului, sunt aceiași indicați în „Anuar".

Pe fiecare an, la școala primară Nr. 1 se promovează serii de absolvenți, iar unii dintre ei cu posibilități materiale se înscriu în instituții de cultură superioară sau cu caracter profesional, dorind să-și desăvârșească cunoștințele și să-și perfecționeze aptitudinile.

Spre a ne convinge de progresul învățământului public în Burdujeni-Târg, e destul să facem o comparație între statistica din 1891 și cele pe patru ani consecutivi (1932—1935. In anul 1891, în clasa I-a erau înscriși 26 copii, dintre cari 5 (doi români și trei străini) se pregăteau în particular, 21 elevi urmau regulat, însă erau de vârste diferite.

Pentru toate cele patru clase primare, erau atunci 156 copii (82 băeți, 74 fete). Acum, sporul elevelor și elevilor ce urmează regulat, pe fiecare an este aproape împătrit.

In anii 1931—32 s'au înscris să urmeze regulat 535 copii între 7 și 18 ani. 1932—1933, 570 (fete și băeți) între 7 și 18 ani; în 1933—1934 au fost 520 școlari, dintre cari, 291 erau de naționalitate română, restul evrei și alte nații; pe anul 1934—1935, s'au înscris 540. Școala posedă material didactic complet și în bună stare. Are o bibliotecă populară compusă din 434 volume, de literatură, știință și în mare parte cărți didactice.

La cursurile complementare, pe lângă îndrumarea intelectuală ce se dă adulților, se face și lucru manual. Pentru fete, școala are un atelier cu trei secții: croitorie, lingerie, broderie, și două mașini de cusut în bună stare.

In țarina Burdujeni, școala are 3 hectare și 50 ari, teren arabil și 1 hectar de luncă pe stânga râului Suceava. Pământul de muncă fiind prea departe, nu se poate face probe practice de grădinărie cu tinerii ce urmează cursurile de adulți. Educația religioasă la elevii din toate clasele, o face părintele Ioan Popovici.

Activitatea corpului didactic este lăudabilă. Invățătorii și elevii dela școala primară mixtă Nr. 1 în unire cu cei ai școalei Nr. 2 din partea satului, organizează în fiecare an șezătorl și serbări culturale instructive la care totdeauna ia parte numeros public. In felul acesta și în limita posibilităților se dă tineretului școlar și extra-școlar, o aleasă educație sufletească și intelectuală.

Tot în acest local există o cooperativă școlară și o cantină; aceasta din urmă funcționa și înainte de război, sprijinită fiind și atunci ca și acum de venerabila d-nă Olimpia C. Călinescu, institutoare pensionară, o ființă demnă de multă dragoste și respect din partea locuitorilor char mai în etate, fiindcă pe mulți din ei i-a avut elevi.

Deși de vârstă înaintată, nu încetează o clipă de a contribui material și moral la ajutorarea celor săraci și micuți, pe care-i iubește și le înțelege păsul. La această operă de binefacere, mai contribue câte odată și părinții avuți, dar totdeauna este rezervat și un fond special de către comitetul școlar, în scopul menționat.

Iarna, în fiecare zi, regulat, iau masa un număr de peste 40 elevi săraci din acei care-şi au locuinţele departe de şcoală.

Şcoala primară mixtă Nr. 2 din satul Burdujeni, situată pe şoseaua principală (Ştefan cel Mare) lângă biserica „Sfânta Treime" a fost clădită în anul 1912 pe loc dăruit de comună. Tot atunci, lângă şcoală, în curtea ei, s'a ridicat o frumoasă şi încăpătoare clădire care să servească de locuinţă dirigintelui (directorului).

Localul şcoalei frumos şi impunător are patru mari săli de clasă, apoi cancelaria şi atelierul de lucru, toate despărţite printr'o sală lungă şi destul de încăpătoare pentru a servi copiilor de repaos şi joc în timpul iernii sau pe vreme rea.

Şcoala primară mixtă nr. 2 din Burdujeni-sat

Acest aşezământ cultural funcţionează cu şapte clase: patru sunt destinate învăţământului primar care se ţine dimineaţa, iar trei pentru cursurile complimentare de după amiază.

Pe anul în curs 1935—1936, s'a indicat o nouă clasă pentru „*Grădiniţa de copii*" care s'a proectat să se facă, pentrucă, cea din târg nu poate cuprinde sub oblăduirea ei pe toţi micuţii ce trebuesc educaţi.

Statistica elevilor pe clase în anii:

1931—1932.

Români: cl. I-a, 18 băeţi şi 29 fete; cl. II-a 22 băeţi, 18 fete; cl. III-a 25 băeţi, 19 fete; cl IV-a, 19 băeţi, 17 fete; cl. V-a 16 băeţi, 12 fete; cl. VI-a 8 băeţi, nici o fată; în cl. VII-a numai 2 băeţi Total general *207*.

Evrei: cl. I-a, un băiat, cl. II-a 3 băeţi şi trei fete; cl. III-a 4 băeţi şi 2 fete; cl. IV-a 2 băeţi şi o fată. La cursurile complimentare nu urma nici un şcolar evreu.

Situaţia pe clase la finele anului şcolar 1932—1933.

Elevii şi elevele cari au urmat regulat tot anul: cl. I-a 16 băeţi, 19 fete; cl. II-a 24 băeţi, 18 fete; cl. III-a 27 băeţi, 18 fete; cl. IV-a 16 băeţi, 18 fete; cl. V-a 4 băeţi şi o fată; cl. VI-a 3 băeţi; cl. VII-a un singur băiat. Total 158.

Promovaţi pe clase: cl. I-a 13 băeţi, 14 fete; cl. II-a 21 băeţi, 16 fete; cl. III-a 25 băeţi, 17 fete; cl IV-a 13 băeţi, 11 fete; cl. V-a 4 băeţi şi o fată; cl. VI-a trei băeţi, nici o fată; cl. VII-a un singur băiat. Total *139*.

Repetenţi pe clase: cl. I-a 6 băeţi, 15 fete; cl. II-a 4 băeţi, 4 fete; cl. III-a 4 băeţi, 4 fete; cl. IV-a 8 băeţi, 7 fete; cl. V-a 12 băeţi, 11 fete; cl. VI-a 5 băeţi şi 2 fete; cl. VII-a un băiat; în total 83. *Total general 222*.

1933—1934.

Şcolari între 7—12 ani, pentru a urmă la cursul primar, s'au recenzat 190: (99 băeţi şi 91 fete) şi 14 peste vârsta de 12 ani; (13 băeţi şi o fată). In ultimele clase ale cursurilor complimentare au urmat regulat 27 băeţi şi 2 fete.

In cursul aceluiaşi an s'au retras 4 băeţi şi 2 fete pentru a urma la şcoala secundară şi alte profesii tehnice, 15 băeţi şi 2 fete. La cursurile complimentare au rămas pentru a-şi complecta cunoştinţele 30 băeţişi 36 fete; total *66*.

Neştiutori de carte erau în sat, 7 băeţi şi 11 fete; apoi 3 întârziaţi la minte, iar debili, un băiat şi 3 fete.

Numărul copiilor ce conform recensământului, trebuiau să se înscrie pentru prima oară în clasa I-a, au fost 30 băeţi şi 18 fete; total *48*. Tot în acelaşi an, cursurile de adulţi nu s'au putut ţine.

Pe anul în curs 1935—1936.

S'au recenzat 43 băeţi şi 36 fete între 5—7 ani, pentru „Grădiniţa de copii mici". Copii între 7—12 ani, nevoiţi a urma cursul primar s'au recenzat 105 băeţi şi 99 fete, iar cei de peste 12 ani ce trebuia să-şi completeze cunoştinţele din şcoala primară, au fost 6, (5 băeţi şi o fată). La cursurile complimentare s'au înscris să urmeze 29 băeţi şi 39 fete.

In general, numărul şcolarilor după vârste era:

183 băeţi şi 174 fete între 7 şi 16 ani, iar 25 băeţi şi 18 fete între 16—18 ani. Total 479, (251 băeţi şi 228 fete).

Tot în numărul acesta se cuprind şi adulţii cari mai ştiu puţină carte. Aşa sunt: 29 băeţi şi 36 fete, iar dintre analfabeţii obligaţi să vină la şcoală amintim 6 băeţi şi 14 fete.

După „*Anuarul învăţământului primar pe 1933*" (pag. 592, Burdujeni-sat) unde se cuprind elevii între 5 şi 16 ani, (ţinându-se seamă şi de acei indicaţi pentru „Grădiniţa de copii") constatăm că erau recenzaţi 290 (băeţi şi fete) dintre cari, numai 221 au fost înscrişi să urmeze regulat.

Corpul didactic al şcoalei respective îl formează: *d. Stoleriu Ioan*, în vârstă de 52 ani, necăsătorit, înaintat toate gradele şi care la 1 Sept. 1933 avea 32 ani de activitate dăscălească; salariul brut 7000 lei; d-rele: *Dumitrescu I. Cornelia*, în etate de 27 ani, necăsătorită, funcţionează de 7 ani, este definitivă şi retribuită cu 2000 lei. *Bobescu Elena*, în vârstă de 55 ani, are 18 ani în învăţământ, este înaintată gradul II, salariul brut 3250 lei; *Bârzu Petru*, în vârstă de 28 ani, căsătorit, are examenul de definitivat şi e trecut în stat cu salariul brut de 2550 lei; d-na *Ana P. Bârzu*, în vârstă de 27 ani, cu 8 ani de activitate didactică, definitivă, salariul brut 3050 lei.

In prezent, aceiaşi învăţători în frunte cu dirigintele *Ioan*

Stoleriu îşi fac datoria la posturile încredinţate de Departamentul Instrucţiunii publice, cu deosebire că la postul VI a fost numită suplinitoare d-ra Eugenia Păcuraru.

Materialul didactic se cere a fi îmbunătăţit şi completat.

Educaţia religioasă a elevilor se face de către preotul satului *Dumitru Berariu*, parohul bisericii „Sfânta Treime".

In urma inspecţiilor făcute la şcoală, pe anii 1934 şi 1935, s'au întocmit procese verbale favorabile.

Pentru instruirea elevilor şi a locuitorilor, şcoala are o bibliotecă cu un redus număr de volume, dar printre ele sunt cărţi de unde se pot extrage preţioase îndrumări şi sfaturi elementare, practice.

Şcoala posedă în ţarina Burdujeni 4 hectare pământ pentru agricultură, teren ce i-a fost dat cu ocazia împroprietărirei din 7 Martie 1881, conform legii agrare din anul 1879. Acest pământ arabil situat în ţarina comunei, este cultivat şi folosit de directorul şcoalei d. Ioan Stoleriu.

Aşezământul de îndrumare intelectuală şi profesională pentru orfanii personalului ceferist. Orfelinatul C. F. R. „Regina Maria". Şcoala primară de fete şi Şcoala profesională.

Istoric. După încheierea păcii (în urma războiului din 1916—1918), simţindu-se nevoia unui cămin, unde să se poată adăposti şi orfanii slujbaşilor ceferişti, la 1 Aprilie 1920, conducătorii Casei Muncii au înfiinţat în vastul local al gării Burdujeni, un orfelinat mixt, cu numele „Regina Maria". Dar pe lângă îngrijirea părintească ce se da copiilor acolo, mai trebuia şi o educaţie sistematică.

Deaceia, tot atunci, în 2 săli din aceiaşi clădire, s'au pus bazele unei „Grădiniţe de copii" şi a unei „Şcoli primare", ambele mixte, cari au funcţionat aşa timp de un an, până când, băeţii au fost transferaţi la „Orfelinatul C. F. R." dela Predeal.

La conducerea orfelinatului din Burdujeni dela început a fost numită d-na Vicenţa Sigmireanu, ajutată fiind de d-na Elena Popescu-Ricman, subdirectoare.

Fetele, după isprăvirea celor patru clase primare, trebuia să primească şi o îndrumare profesională, care să le asigure existenţa pentru mai târziu.

Din iniţiativa d-nei Vicenţa Sigmireanu în deplină înţelegere cu reprezentanţii Casei Muncii şi cu aprobarea Ministerului Instrucţiunii publice, dată cu nr. 5299 din 1923, s'au pus bazele şcoalei profesionale din Burdujeni. Infiinţarea ei a avut de scop ca elevele să-şi desvolte şi perfecţioneze aptitudinile, alegându-şi după plăcere. una din cele trei secţiuni: rufărie, croitorie sau ţesătorie.

La început, şcoala a activat cu o singură clasă, având de profesoare pe d-na Vicenţa Sigmireanu şi învăţătoarele şcoalei primare din orfelinat. Peste un an (1922), ea a început să funcţioneze normal, personalul didactic, completându-se treptat cu elemente destoinice, pregătite pe specialităţi.

Aceste două instituţiii, şcoala primară şi cea profesională pendinte de „Orfelinatul Regina Maria“ (şi cari completează marea operă de binefacere a C. F. R.-ului), ocupă proporţional, încăperile frumoase şi spaţioase dela cele două etaje ale gării Burdujeni.

Etajul I. Şase dormitoare bine amenajate cu tot strictul necesar; apoi o mare sală, plăcută şi luminoasă serveşte de atelier unde se confecţionează albituri şi veşmintele necesare pentru tinerele orfane.

La acelaşi etaj, se găsesc şi locuinţele personalului didactic şi administrativ al Orfelinatului.

Etajul II (aripa din stânga cum priveşti spre gară): două săli de aceiaşi mărime (aproximativ 12 metri lungime şi 8 lăţime) ce corespund între ele printr'o uşă, servesc în timpul iernii de repaos elevelor.

Două mari săli de clasă, amenajate cu bogat şi instructiv material didactic (cărţi, hărţi, tablouri intuitive etc.) servesc pentru învăţământul celor patru clase primare, care se face prin rotaţie, două clase dimineaţa şi două după masă. Afară de acestea mai sunt cinci săli de clasă pentru şcoala profesională, unde dimineaţa se face instrucţia intelectuală şi teorie, iar după amiază lucru.

Alături de clase, în una din odăi este cancelaria şcoalei profesionale, alta serveşte drept „cameră de încercat“ (de probă) pentru confecţiunile de damă.

Pe lângă cele 235 orfeline interne din cari, 104 urmează şcoala primară, şi 131, cea profesională, pentru completarea locurilor, se primesc în fiecare an externe şi numai copile ale funcţionarilor ceferişti din Burdujeni.

Afară de salarizarea personalului conducător, orfelinatul mai primeşte din partea „Casei Muncii“, câte 20 lei alocaţie pe zi, de fiecare elevă internă. Buget n'are.

Pe anul 1933 la şcoala primară a „Orfelinatului C. F. R.“ s'au recenzat 135 eleve între 5 şi 16 ani, dintre care au fost înscrise să urmeze regulat, 134. Personalul didactic este acelaşi trecut în anuar, cu deosebirea că mai funcţionează în plus d-na Olga Gh. Maxim, detaşată.

„D-rele: *Popovici Cleopatra*, directoare, este în vârstă de 47 ani, de 25 ani în învăţământ, are toate gradaţiile şi salariul brut de 5400 lei; *Dumitriu Natalia*, 34 ani, de 11 ani încorpul didactic, înaintată gr. II şi este retribuită cu 3050 salariu brut; *Davidescu Magdalena*, absolventă al şc. normale „Azilul Elena Doamna“ în etate de 36 ani, are 14 ani de funcţionare şi toate gradaţiile cerute, iar salariul brut de 3250 lei; *Popovici Corina*, în vârstă de 29 ani, fostă elevă al şcoalei normale „Azilul Elena Doamna“. definitivă, funcţionează de 8 ani în învăţământ, cu salariul brut de 2600 lei“ [1]).

1. extras în rezumat din „Anuarul învăţământului primar pe anul 1933“ pag. 589.

Statistica pe anul şcolar 1932—1933

Clasa	Inscrise	Retrase	Promov.	Corig.	Repet.	Elimin.
I	41	2	15	7	18	—
II	19	—	10	8	1	—
III	18	1	9	7	—	1
IV	15	1	10	3	1	—
V	12	1	11	—	—	—
Total..	105	5	55	25	20	1

1933—1934

Clasa	Inscrise	Retrase	Promov.	Corig.	Repet.	Elimin.
I	57	2	28	12	15	
II	25	—	—	6	6	
III	18	—	10	4	4	
IV	15	—	9	6	—	
V	12	1	11	—	—	
Total..	127	3	58	28	25	

1934—1935

Clasa	Inscrise	Retrase	Promov.	Corig.	Repet.	Elimin.
I	52	5	23	9	15	
II	40	—	18	16	6	
III	20	1	10	8	1	
IV	12	—	9	2	1	
V	13	1	12	—	—	
Total..	137	7	72	35	23	

La şcoala profesională activează următorul personal didactic: D-rele: *Virginia Genoi*, directoare şi profesoară de limba franceză; *Călin Coralia*, predă româna; *Rădoi Teodora*, matematica;

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

preot *I. Popovici*, religia; *Ionescu-Milano Lucreţia*, maestră de muzică; *Pavel Sofia*, de gospodărie; *Munteanu Valentina*, educaţia fizică; *Vlad Maria*, rufărie; *Simon Elvira*, croitorie; *Craiu Elvira*, ţesătorie.

Pentru a se constata dela început aplicaţiile elevelor, s'a înfiinţat şi un curs preparator, cu două clase. La fiecare clasă sunt câte două maestre de specialitate. Clasa I-a este dirijată de d-na *Aldea Aurelia* şi d-ra *Stănescu Georgeta*, iar cl. II-a de către d-rele *Caba Eugenia* şi *Iordănescu Maria*.

Dela înfiinţarea şcoalei şi până'n prezent, d-na Vicenţa Sigmureanu şi d-ra Virginia Genoi, cu un deosebit devotament şi în colaborare cu celelalte profesoare şi maestre, au desfăşurat o rodnică activitate, făcând din instituţie un adevărat laborator de energie şi manifestare artistică, exemplu de cinste şi sinceră admiraţie pentru toţi vizitatorii. Seriilor de eleve, ce se perindă la această şcoală, li-se dă o educaţie completă şi aleasă şi totdeauna fetele sunt ajutate şi încurajate în desvoltarea înclinărilor speciale, spre a deveni bune elemente, folositoare societăţii.

In fiecare ajun al Crăciunului parte din elevele dela toate clasele, fac şezători unde se prezintă scene din frumoasele noastre obiceiuri tradiţionale.

La sfârşitul fiecărui an şcolar se face serbare şi expoziţie de lucru manual, unde se poate remarca sârguinţa şi dexteritatea profesională a şcolăriţelor.

Serbările şi şezătorile se ţin totdeauna în marea sală de recepţie din gara Burdujeni.

In fiecare an, elevelor cari termină această şcoală, li se eliberează cuvenita diplomă, a cărei valabilitate este recunoscută de Ministerul Instrucţiunii cu ordinul nr, 47752/926.

Din prima serie de absolvente ieşite în anul 1927, unele au trecut la gradul II, pentru specializare, altele au devenit bune soţii, gospodine şi mame.

Activitatea şcoalei profesionale s'a remarcat şi în afară de Burdujeni, prin participarea efectivă, cu diferite şi frumoase lucrări manuale. Prima expoziţie s'a ţinut în anul 1932 la Bucureşti, la şcoala primară de băeţi nr. 17 „Marele Voevod Mihai", din Calea Griviţei nr. 56, (alături de biserica Sf. Voevozi) unde a fost vizitată şi admirată de cele mai distinse personalităţi din capitală.

In Iunie 1934, modele româneşti şi broderii artistic executate de eleve, au fost expuse într'o sală a liceului Aron Pumnul din Cernăuţi. In anul următor, (1935), şcoala profesională a luat parte împreună cu alte şcoli din Bucovina, la „Expoziţia-Târg, Sfântul Petru", Cernăuţi. Atunci s'a primit din partea Ministerului Instrucţiunii, o adresă specială de laude.

Bunul mers al acestei instituţii profesionale, se poate constata şi din procesul verbal nr. 7, încheiat la 26 Aprilie 1933, şi care se găseşte scris în „Cartea de aur" a şcoalei, în urma ins-

pecţiilor făcute de către d-nii N. D. Petrescu-Zoiţa şi Zamfiropol-Dall.

„Am vizitat toate atelierele, rămânând cu desăvârşire mulţumiţi de ordinea şi buna rânduială ce domnesc peste tot. Lucrările elevelor sunt într'adevăr artistic executate.

Internatul ca şi întreg localul se găsesc în cea mai perfectă stare de curăţenie... „Găsim de a noastră datorie să aducem meritate mulţumiri D-nelor Sigmireanu Vicenţa directoarea orfelinatului, Virginia Genoi, directoarea şcoalei profesionale; Cleopatra Popovici, directoarea şcoalei primare şi D nei Elena Popescu-Ricman, subdirectoarea orfelinatului. Putem spune că am vizitat o şcoală model!".

Edificii eclesiastice.

Mănăstirea Teodoreni, azi biserică parohială.

A fost întemeiată în anul 1597, de către Teodor (Toader) Movilă zis Cârnul, unchiul Domnilor Moldovei: Ieremia (1595-1606) şi Simion Movilă (1606 1607), pe locul unde legenda spune că a existat o bisericuţă din lemn, ctitoria lui Ştefan cel Mare [1]), iar după altă versiune, ea ar fi opera boerului Bunea [2]), fost mare sfetnic al voevodului Ştefan.

Locul unde bătrânul Bunea a făcut bisericuţa, îl primise dela marele Domnitor, în dar, ca răzăşie pentru serviciile aduse.

După războiul ce Ştefan cel Mare l-a purtat cu Radu cel Frumos [3]) Domnul Ţării Româneşti, ieşind biruitor, a dus cu el în Moldova, ostatice, pe Doamna Maria, soţia învinsului şi pe fiica ei Vochiţa, pe care a luat-o apoi în căsătorie.

Poveştile bătrânilor înlănţuesc ştiri îndepărtate şi care totdeauna au avut înrâurire asupra prezentului şi viitorului.

Unele se pot adeveri pentrucă sunt atestate în hrisoave, iar altele durează în timp numai prin tăria credinţei..

Aceste ştiri, compilcate uneori de vasta imaginaţie a poporului se menţin fără nici o dovadă scrisă şi devin astfel un bun comun şi veşnic. Aşa se înţelege, că prin multele sale fapte bune, măreaţa figură a lui Ştefan cel Sfânt, luminează pioasa amintire şi a locuitorilor din Burdujeni.

Inainte de a se pune bazele mânăstirii Teodoreni, se zice că pe locul unde astăzi este comuna Burdujeni, au fost în trecut întinse şi nestrăbătute păduri bătrâne şi că, Ştefan cel Mare şi-a ascuns acolo Domniţele ce le-a luat pradă de război.

---

1. *„Botoşanii care se duc"*, planşa XXXII jos.
2. *„Legende Burdujenene"* (legenda III-a) publicate de iconomul *stavrofor Ioan Popovici* în „Crainicul Cetăţii", revistă culturală, anul I nr. 5-7 pe Oct.-Dec. 1933, pag. 89, col. II, jos.
3. Radu III zis şi Radu cel Frumos, a ocupat tronul Munteniei 1462-1472, după fuga fratelui său, Vlad Ţepeş.

Din porunca lui, sfetnicul Bunea a durat (construit) din lemn de stejar, mai întâi un frumos palat pentru acele Domniţe şi apoi, a clădit bisericuţa, căreia i-a pus de hram pe:

„Maica Domnului
După voia Doamnei
Şi'n cinstea icoanei,
Adusă cu ea
Din Valahia" [1])

Cât au stat acolo tăinuite Domniţele, nu se ştie. Dela moartea lui Ştefan cel Mare (1504) şi până la domnia membrilor din familia Movileştilor (nume dat lor tot de Ştefan) [2]) trecuse aproape un secol.

Pe locurile unde au fost stânele boereşti, bordeile ciobanilor şi muncitorilor din apropierea bisericuţii de lemn şi curţile părăduite de vrăşmaşi, s'a înălţat ctitoria Movileştilor, care a înfruntat veacurile până azi.

Biserica Teodoreni este situată la margine şi în partea de Răsărit a târgului Burdujeni. Grădina acestui aşezământ eclesiastic se hotărniceşte în partea aceia cu pârâul Burdujeni.

Este posibil că, mânăstirea Teodoreni a fost fundată de Simion Movilă în anul 1587 şi numai terminată sau restaurată peste zece ani (1597) de unchiul său Toader (Teodor) al cărui nume îl poartă acum.

In „Dicţionarul geografic al judeţului Botoşani" pe anul 1891, de *C. V. Nădejde* şi *I. Ţiţu*, Bucuresci, 1895, pag. 217, col. II-a jos citim: „Teodoreni, mânăstire în comuna Burdujeni, este fundată în anul *1587* de *Simion Movilă*. La partea de Est a mânăstirii, pe zidul turnului se află o inscripţie cu literile *C. W. 1587* [3]) şi marca ţărei cu capul de zimbru săpat în pétră".

---

1. „Legende Burdujenene", pag. 90, col. I-a, sus.

2. Ion Niculce (1672-1775) a fost cel mai de seamă dintre cronicarii moldoveni. Om cu o largă experienţă diplomatică, avea pe lângă aceasta şi marea însuşire de a reda în forma scrisului, evenimente şi stări sociale, toate exprimate sincer şi în limba vie a poporului. Neculce este considerat astfel inauguratorul prozei literare româneşti. In fruntea cronicei el pune o serie de 42 legende intitulate „O seamă de cuvinte auzite din om în om, din oameni vechi şi bătrâni şi cari în letopişet n'au fost scrise". La pag. 13 citim legenda a 5-a despre Aprodul Purice.

In războiul ce la avut Ştefan cu Hroiot Ungurul la Şkee pe Siret, „a fost căzut calul cu Ştefan în război, iar un Purice Aprod, i-a dat calul lui şi nu putea în grabă încăleca Ştefan Vodă, fiind om mic. Şi a zis Purice aprodul: „Doamne, eu mă voi face moviliţă, şi vin-o de te sue pe mine şi încalecă"! Şi s'a suit pe dânsul Ştefan Vodă şi a încălecat pe cal şi a zis atuncea Ştefan Vodă „sărace Purice, de voiu scăpa eu, şi tu, atuncea ţi-oi schimba numele, din Purice, Movilă". Şi a dat Dumnezeu şi a scăpat amândoi; şi l-a şi făcut boer, armaş mare, pe Purice, şi din acel Purice aprodul s'a tras neamul Movileştilor, de au ajuns de au fost şi Domni din acel neam".

3. *C. W.* a reprezentat în iniţiale slavone (cu *M* întors) numele lui *Simion Movilă*.

In prezent această inscripţie nu se mai poate ceti, iar din stema Moldovei n'a mai rămas decât două părţi, uşor despărţite prin şanţul diagonal (provenit din cauza intemperiilor atmosferice), care a făcut să dispară cornul stâng, parte din frunte şi ochiul drept al zimbrului.

Pentru data de 1597, din vol. „Bisericile moldoveneşti din veacurile XVII şi al XVIII-lea" de d. *G. 'Balş* (publicaţia „Buletinul comisiei monumentelor istorice) pag. 37, extragem:

„Pe copertina micului contrafort dela altar se citesc următoarele slove: *Kos 1597 Bt.* După o ipoteză a d-lui profesor universitar *N. Iorga*, (preşedintele comisiei monumentelor istorice, în cartea d-sale „Sate şi mânăstiri din România", ediţia II Bucureşti, 1916, pag. 16)—menţionatele prescurtări—„ar putea însemna numele lui Constantin Batişte Vevelli, care ar fi fost ispravnic al clădirii, ctitorie a lui Toader Movilă, unchi al lui Ieremia Movilă".

Mânăstirea Teodoreni (Todireni) din Burdujeni-Târg devenită in 1864 biserică de mir.

Din cauza vechimii şi a focului ivit de câteva ori în târgul Burdujeni (1780, 1871 etc.) mânăstirea Teodoreni a trebuit să fie reparată la răstimpuri, iar în anul 1864 a devenit biserică de mir.

Ea a fost declarată monument istoric şi este o capodoperă pentru frumuseţea picturilor religioase din ansamblul împodobirilor interioare. Pentru ultima oară biserica a fost reparată radical în anul 1785 şi'n forma de atunci se găseşte şi astăzi.

Inscripţia făcută în limba slavonă pe catapiteazma bisericii, sus, în dreptul dverelor (uşilor împărăteşti), arată că:

Сїà катапетазма іздѣлана бла гословенїемъ иждивенїемъ преосвѧщеннагѡ архїепископа ї мйтрополита Ананїй нит Севастійского у помѧнóвенїе своє и родителей, 1785 Іюна 25.

Traducerea: Această catapeteazmă s'a făcut cu blagoslovenia şi cheltuiala Preasfinţiei Sale Arhiepiscopul şi Mitropolitul Ananie al Sevastiei pentru pomenirea sa şi a soborului 1875, Iulie 25.

Picturile religioase murale au fost executate (la înfiinţarea ei) de către acelaşi zugrav, care lucra alternativ şi la mânăstirea Suceviţa, din satul Suceviţa [1]), jud. Rădăuţi, tot ctitorie a familiei Movileştilor. Legenda spune, că acel zugrav nu şi-a putut termina lucrările nici într'o parte, deoarece, atunci când zugrăvea Suceviţa pe dinafară şi se găsea la fresca peretelui dinspre Apus, a căzut de pe schele şi a murit.

La 10 Ianuarie 1768, episcopul Hotinului, Amfilohie [2]), în corespondenţa [3]) în limba rusă, ce a avut-o cu Zozima, Arhimandritul Lavrei Pecersca din Chiev, se vede că pe lângă altele îl ruga cu multă smerenie, să aibă în vedere ca „Veniamin fratele său după trup" să fie încurajat şi ajutat la studiile ce le făcea în arta picturii religioase, „la şcoala mânăstirii" de acolo.

Hirotonia lui Amfilohie (cum mai probează aceiaşi scrisoare) s'a săvârşit „prin mâinile a trei sfinţi arhierei", printe care a fost şi „prea sfinţitul mitropolit al Sevastiei, Kirio, Kir Ananie" [4]) stareţul mânăstirii Teodoreni.

Şi cum tocmai în acea vreme, Ananie se pregătea să repare locaşul ce a fost distrus de foc (în anul 1780), Amfilohie care-i purta recunoştintă fiindcă-l hirotonisise, l-a rugat să angajeze pe fratele său Veniamin la executarea picturilor murale din biserică [5]). Ananie acceptă cu condiţiunea ca zugravul Veniamin să facă întâi o icoană de probă. Mulţumit de felul executării, l-a invitat să-l însoţească de a vizita împreună locaşurile de închinăciune dela Sfântul Munte Athos. Acolo Veniamin a fost plăcut impresionat de arta bizantină religioasă, remarcabilă

1. Intr'o formă mai mică, a fost zidită din piară, în anul 1574 de către Gheorghe Movilă episcopul Rădăuţului, iar la 1586-1600, fratele său Ieremia Movilă a mărit-o şi înfrumuseţat-o cu noi zugrăveli. Înăuntrul bisericii se află gropniţa familiei Movileştilor, acoperită cu lespezi de piatră împodobite cu chenare, inscripţii funerare şi stema Moldovei.

2. român originar din Iaşi, a fost un învăţat prelat şi autor de cărţi didactice; se constată aceasta dintr'o scrisoare a arhimandritului Vartolomeu Măzăreanu, adresată preotului Gh. Vasilievici Baloşereul care se interesa de fiul său Ioan, cum o duce cu învăţătura la şcoala mânăstirii din Putna. Din ea se vede că pe lângă materiile ce se predau acolo, era şi „Geografia tâlmăcită de episcopul Amfilohie după Buffier". Scrisoarea a fost publicată de d. Ştefan Berechet în „Biserica Ortodoxă Română" Ianuarie 1925, pag. 39.

3. în traducere românească cuprinsă în articolul „Episcopia Hotinului" de d. Ştefan Berechet şi tipărit în „Biserica Ortodoxă Română", revistă lunară, seria II-a, anul 43, din Ianuarie 1925, pag. 37.

4. grec românizat, rudă de aproape cu membrii din familia Calimach, domnii Moldovei: (Ioan 1758-1761; Grigore 1761-1764; Scarlat 1812-1819). Ananie a venit în ţară pe vremea mitropolitului Gavril Calimach, şi împreună cu încă alţi doi arhierei.

5. numeroase scrisori şi acte vechi au fost distruse de foc în anul 1917, (împreună cu locuinţa parohială, foste chilii mânăstireşti şi acoperişul clopotniţei) de cuprinsul cărora îşi mai aminteşte numai părintele I. Popovici, parohul bisericii şi care mi-a comunicat verbal.

prin bogate ornamentații de aur și care în evul mediu a avut o mare influență asupra școalelor bisericești din întreaga Europă.

Cât a stat la Sfântul Munte' Veniamin a făcut câteva reproduceri după cele mai frumoase icoane pe care le-a admirat acolo și apoi le-a zugrăvit în biserica mânăstirii Teodoreni. Stareţul Ananie de Sivas a confirmat autenticitatea lro ca imagine și colorit și prin aceasta s'a dovedit talentul lui Veniamin în arta picturii religioase.

Intâmplându-se ca episcopul Amfilohie să se îmbolnăvească, a plecat spre a-și căuta sănătatea în Italia, unde a luat și pe fratele său Veniamin. Acesta, în „Patria artelor frumoase", a studiat pictura italiană, o minune a secolelor și care s'a relevat prin desăvârșita armonie a culorilor de nuanțe deschise, gingășia și expresia de viață a figurilor, rămase și până azi, variate și neîntrecute modele de divină inspirație creatoare. Astfel în urma studiilor făcute, Veniamin a progresat în pictura religioasă și a devenit specialist în această direcție.

Toate frescele și icoanele din biserica Teodoreni (din cari multe erau aproape șterse sau stricate de focul din 1780) sunt opera artistică a ieromonahului Veniamin, care, în modestia lui, a iscălit numai două imagini din măreața epopee biblică, făcute pe catapiteazmă, cu datele 1783 și 1785, iar după numele său a adăogat „zugrav".

Ele reprezintă genul picturii italiene, executat în tempera („détrampe" [1]) culoare preparată cu albuș de ou, cocă și apă) în genul picturii bizantine efectuată în ulei și poleială de aur și care se aplică uneori și în arta decorativă.

Intre aceste două genuri s'a înbinat pictura religioasă rusească ce-și are obârșia în arta bizantină și repetă aceleași motive de inspirație, înfrumusețate însă cu mai multă poleială, pentru a impresiona sufletul credincioșilor.

In interiorul bisericii, pe peretele din dreapta ușii, cum intri, se află pictate, în mărime naturală, portretele evlavioșilor boeri: Teodor Movilă, ctitorul acestui așezământ și al marelui cărturar Miron Costin, care ține în mâna stângă miniatura aceluiași locaș, în forma lui mai veche, adică fără pronaos, (tindă). Aceasta face să se presupună că vestitul cronicar și învățat Miron Costin, a contribuit poate cândva la restaurarea ei, pentrucă Burdujenii au fost moșia lui. Tot el în anul 1664 a închinat mânăstirea Sfântului Munte Athos.

Ograda bisericii Teodoreni și chiliile mânăstirești (așezate în partea de Nord al locașului) sunt împrejmuite cu zid gros de piatră, înalt de peste doi metri și care acum a început să se deteorizeze.

Ieșirea ce este spre Apus, se face pe sub bolta clopotniței.

1. P. Larouse: „Le grand dictionaire universel" Litera P. (peinture), pag. 507, col. 4-a jos și pag. 508 col. I-a.

In vechime, acest turn-clopotniță prevăzut cu creneluri a servit și ca punct de observație și pază a împrejurimilor. El este foarte înalt și pentru urcarea sus la clopote, are o scară în spirală.

Inainte de a ieși din curtea mânăstirii, deasupra primei porți arcuite se găsește stema Moldovei (capul de zimbru), făcut în relief pe zid într'un mare medalion și pe care se vede un șanț în diagonală (dela dreapta spre stânga cum se privește) ce arată partea distrusă din frumoasa emblemă.

După ce ai ieșit de sub turnul-clopotniță, la o departare de aproximativ 50 metri, pe aleia ce duce spre târg, în dreapta și în stânga, față în față la o distanță de trei metri jumătate unul de altul, sunt două ruini a două turnulețe, cari, formau altădată, sprijinul primei porți principale. Dincolo de zidurile înconjurătoare a locașului și dependințelor se întind patru hectare și 5676 m. p. în cea mai mare parte loc de arătură, care în fiecare an este semănat de parohul bisericii în folosul său. Tot în aceeași suprafață de teren se cuprinde și livada bisericii. In această grădină există o veche fântână împrejmuită cu'n zid rotund de ciment și acoperită cu obloane. Apa aflată la o mare adâncime se scoate cu ajutorul unei roți fixată la capătul valului pe care se „învălătucește" lanțul la extremitatea căruia atârnă ciutura (găleata).

Chiliile mânăstirești, cu multele lor tainițe și beciuri, „încă de pe timpul fanarioților [1]) erau locuite de monahii greci ce dețineau mânăstirea în stăpânire.

In curtea bisericii a fost pe vremuri cimitir unde se îngropau călugării greci.

O singură cruce de piatră fixată pe postament, mai amintește aceasta și lângă ea, se face în noaptea paștelui serviciul Invierii Domnului.

In amintirile bătrânilor se mai păstrează câteva nume de egumeni ai mânăstirii din Burdujeni. Așa au fost: Teodosie, Timotei [2]), Ananie, Sofronie, Corneliu etc., pe lângă cari trăiau și vre-o cincizeci de „băitănași" (frați). Toți afară de Corneliu și Teodosie se constată documentar.

Mânăstirea Teodoreni era una dintre cele mai bogate din Moldova. Ea a fost înzestrată cu întinse moșii și sate, de către fundatorii ei Simion și Teodor Movilă, de marele nostru istoriograf moldovean Miron Costin și de alți boieri pioși și darnici.

Fără a putea fixa pentru fiecare boer averile donate, amintim doar unele din fostele moșii, așa cum se păstrează în amin-

1. Care în Moldova a început la anul 1711, în urma fugei lui Dim. Cantemir în Rusia, iar în Muntenia la 1716, după domnia lui Ștefan Cantacuzino, și s'a pus capătul lor, prin revoluția lui Tudor Vladimirescu, 1821.

2. „igumenul Timotei" este amintit într'un document din anul 1766, privitor la mânăstire, și care se află în „Uricarul de *Theodor Codrescu* vol. 16, pag. 340. Ananie de Sivas care la 1785 a restaurat biserica Teodoreni. Sofronie îl găsim la anul 1843 încheind actul de învoială între târgoveți și mânăstire".

tirea bătrânilor: Satul Drislea şi comuna Truşeşti (plasa Ştefăneşti) satul Hulubul-Nou, pendinte de comuna Dânjeni; comuna Gorbăneşti; satele Viforăni şi Socrujeni, ambele aparţinând comunei Storoşilţa (plasa Mănăstireni); comuna Todireni (zisă aşa după numele lui Toader sau Teodor Movilă) plasa Suliţa şi altele din judeţul Botoşani; apoi satul Mitoc (pendinte de com. Adâncata, plasa Siret, jud. Dorohoi) este numit aşa, fiindcă a fost cândva metohul acestei mânăstiri.

Alte moşii sunt dovedite din diferite ispisoace:

„7231 (1623) Iulie 8. O carte gospod dela Domnul Mihail Racoviţă Voevod, întru care scrie către boierul Domniei Sale Şerban Cantacuzino Postelnic, cum că igumenul dela *Burdujeni*, ar fi jeluit pentru împresurarea moşiei *Mirenei* ot Suceava, despre moşia *Plopenii*, un loc a mânăstirei ce se chiamă *„Rătundile“*, şi se poronceşte numitului boier ca să meargă să hotărască“.

(Din „Uricarul“ de *Theodor Codrescu*, Vol. 16, pag. 340).

„1766 Septemvrie 8. Un zapis cu pecetea monastirei dela Grigorie Arhimandritul şi Skiofilaxe a sfintei monastiri dela S-ta Gura, unde este hramul S-tului Gheorghie, şi dela Timotei igumenul de monastirea *Todirenii*, întru care scrie că au făcut schimb reposatul Lupu Baluş vel Vornic, cu o moşie a sa *Vâlcăneştii*, şi în locul acestei moşii a dat S-tei monastiri moşia *Mirenii*, care se hotăreşte pe din sus cu moşia *Plopenii*. Au mai arătat vechilul dumisale Hatmanului şi alte scrisori pe moşia *Fiteştii*, care iarăşi se arată mai jos“.

(Din „Uricarul“ de *Theodor Codrescu*, Vol. 16, pag. 340—341).

„1803 August 20. O mărturie hotarnică dela Constantin Ureche Slugeriul, i Niculai Calmuţchii Pitariul, întru care scrie că din porunca prea înălţatului domnului nostru Alexandru Constantin Moruzi Voevod, fiind rânduiţi ca să hotărască moşiele d-sale Hatmanului Răducanu Roset, anume: *Plopenii* i *Mirenii* şi *Feteştii*, de la ţinutul Sucevei, care moşii hotărându-le de pe poroncă, au dat mărturie hotarnică dumisale Hatmanului, după cum prea larg arată în hotarnica numiţilor boeri hotarnici, în ce chip au hotărât moşiele de mai sus arătate“...

Cele cinci moşii megieşe, (Teodorenii) Todirenii, Iacuşenii, Mirenii, Plopenii şi Salcea, au fost hotărnicite din nou „după obiceiul pământului... ca să lipsească toate pricinele şi gâlcevile dintre stăpânitorii moşiilor acestora“, gâlcevi ivite din cauză că apa Suceavei (în urma ploilor torenţiale) prin revărsările şi coturile ce le făcea, mărea sau rupea din terenul moşiilor.

După această măsurătoare, moşia „Todirenii“ (sau Burdujeni), avea în total o suprafaţă de 953 fălci şi 41 prăjini.

Mărginile socotite în stânjeni, erau:

„*Stânjeni 1022* Curmezişul Todirenilor, adică din hotarul din sus a Mirenilor, şi în sus până în hotarul Vâlcăneştilor.

Stânjeni 2560, Marginea de jos a Todirenilor, de către Mireni, din apa Sucevei spre Răsărit, până în hotarul Feteştilor.

Stânjeni 2972 Marginea din sus a Todirenilor, de către Vâlcăneşti, din apa Sucevei, spre răsărit până'n colţul de sus a Feteştilor, i Adâncăţenii, ce se chiamă şi Siliştea.

Stânjeni 992, Capul moşiei Todirenii, despre Feteşti, din colţul din sus a Mirenilor şi în sus, până în colţul Feteştilor şi a Siliştei.

7476 stânjeni peste tot“.

(Din „Uricarul“ de *Theodor Codrescu* Vol. 16 pag. 342—347).

Afară de numitele moşii, mânăstirea avea şi alte bunuri funciare. Aşa era „*prisaca*" sau cum i-se mai zicea „*La Ghedeon*" mare şi bogată întindere cu diferiţi pomi fructiferi şi numeroase „stiubee de albine". Această livadă se găsea la Apusul comunei Burdujeni, în mijlocul unei frumoase văi împădurite, unde astăzi se spune „La Rusciori".

Grădina există încă, dar fără crescătorie de albine.

Un alt bun era „*Velniţa*" ce se găsea sub dealul cu acelaşi nume şi care a fost înfiinţată şi întreţinută multă vreme de călugării greci.

Acolo erau instalaţii primitive, unde se fabricau rachiuri de prune sau din cereale, cari apoi se distribuiau pe la „crâşmele" din târg, pendinte de mânăstire şi prin alte părţi. Bătrânii spun că această velinţă a durat mai mult de 45 ani, iar unul dintre conducătorii ei era armean şi se numea Cocur.

Pe „Dealul Viilor", a existat pe la anul 1845 o moară în formă primitivă cu motorul purtat de cai şi mai multe mori de vânt. Sus pe platoul numitului deal, au fost în trecut „coşările boereşti", unde, călugării greci depozitau toate produsele strânse de pe moşiile mânăstirii.

Un şir de mori de vânt se aflau de-alungul pârâului Burdujeni, în partea ţarinei, prin apropierea abatorului-export de astăzi.

Şase mori româneşti şi şase austriace, funcţionu pe ambele maluri ale râului Suceava. Măcinatul grâului sau porumbului se făcea numai în baza unui bilet de voie liberat dela „bechetul" (pichetul) românesc.

După ce, în anul 1864, călugării greci au fost înlăturaţi, iar mânăstirea a devenit biserică de mir, moşiile ei au trecut pe seama „Epitropiei Sfântului Spiridon din Iaşi", deasemenea şi prisaca „La Ghedeon".

Chiliile mânăstireşti au servit un timp de cazarmă militară, şi amintim că le-au locuit compăniile a 7-a şi a 8 a *Dorobanţi* cu schimbul [1]).

Apoi, chiliile au servit de locuinţă parohială până'n anul 1917 când, focul isbucnit în târg, le-a distrus şi pe ele, totdeodată şi acoperişul clopotniţei, care a fost reparată în 1920 prin colecţie publică şi cu bani strânşi din vânzarea tablei donată de

1. In ceace priveşte „miliţia" felul cum ea se făcea pe vremea Domnitorului Alex. I. Cuza, d. *Gh. Maţuc*, în vârstă de 79 ani, ne informează, că fiecare sat, după mărimea lui, era obligat să dea câte un „rădăvoi" (soldat) sau doi, trei, pentru armată. Erau luaţi la miliţie numai cei necăsătoriţi.

„Vătăjăii" (străjerii) pândeau pe cel prepus, mai voinic din sat, îl prindeau cu „arcanul" şi-l duceau la regimentul unde era obligat să-şi facă datoria de oştean 7–8 ani. Când rădăvoiul se întorcea înapoi, gospodarii satului erau obligaţi să-l răsplatească cu o anumită sumă de bani în galbeni, după „răfuiala" (invoiala) vornicului (primarului) cu „stărostia" adică membrii consiliului comunal şi câţiva fruntaşi chiaburi.

Pe lângă bani, i-se mai dăruia „rădăvoiului" un plug şi un car cu boi pentru noua gospodărie ce urma să şi-o înjghebeze.

Stat de pe acoperişurile pichetelor de frontieră. Chiliile sunt şi azi în ruine.

Acest locaş de reculegere sufletească, ca toate acelea ridicate până'n anul 1834, a fost declarat monument istoric potrivit „Legii pentru conservarea şi restaurarea monumentelor istorice", publicată în „Monitorul Oficial" nr. 82, din 29 Iulie 1919".

In anul 1935 primăria comunei Burdujeni a prevăzut în bugetul ei suma de 50.000 mii lei pentru repararea chiliilor şi bisericii.

Pe lângă această sumă s'a mai strâns din ofrande 23.310 lei, bani destinaţi tot pentru reparaţie, iar 2500 lei pentru diverse cheltueli neprevăzute.

O serie de vrednici preoţi români al căror nume sunt trecute în scriptele bisericii, au slujit la acest vechiu locaş de închinăciune, începând cu cea de a doua jumătate a secolului XVIII. Aşa au fost: Popa Gheorghe din Săliştea mânăstirei, pe care-l găsim la anul 1762; preotul Ignat este amintit după anul 1800; protopopul Ioniţă Scriban (tatăl lui Filaret şi Neofit Scriban, ctitorii bisericii „Troiţa" din satul Burdujeni) a slujit altarul Domnului timp de 43 ani (1805—1848).

In anul 1848, erau doi preoţi, care îndeplineau serviciul divin, alternativ: Gavriil Bogatul şi Mihai Galin zis şi Butnaru; urmează Panait Neagu şi Iordache (ginerele lui Mihai Galin şi căruia lumea i-a zis tot Galin-Butnaru), ambii, au funcţionat până la 1851. Ceva mai târziu, găsim pe Niculai Galin, feciorul lui Mihai, preot cu seminarul terminat pe atunci şi care în anul 1870 a fost transferat la o parohie din oraşul Iaşi.

Din anul 1864, când s'a pus capăt stăpânirii greceşti cu superiorii trimişi dela Sfântul Munte, găsim la mânăstirea Teodoreni pe arhimandritul Iosif Georgian care a administrat-o şi păstorit-o dela Aprilie 1864, până la 25 Septemvrie, acelaş an, ajutat fiind de doi preoţi pentru popor, Iordache Galin şi Arghir Artimescu. Iosif Georgian a părăsit locaşul fiind ales episcop de Huşi şi în locu-i a rămas până la 22 Aprilie 1868, economul Arghir Artimescu. Dela această dată şi până la 8 Septemvrie 1899 găsim preot al bisericii pe economul Ioan Siriteanu. Incă din anul 1894 s'a rânduit şi la Burdujeni titlul de paroh. Atunci au fost învestiţi doi preoţi: unul pentru enoriaşii din sat şi altul pentru cei din târg. In intervalul dintre 1894 şi 1899, au mai fost numiţi cu titlul de preoţi ai doilea (unii titulari, alţii detaşaţi), următorii: Manolachi Zaharia, din comuna megieşă Plopeni, care a slujit la biserica Sf. Treime (Troiţa) dela 18 Mai 1868 şi până la 25 August, 1869. Alţi doi, preoţi Gheorghe Berja şi Manoil Mardare îi găsim în anul 1881, iar titulari la „Sfânta Treime", în sat, au fost preoţii: Gavril Neagu, între anii 1870—1886 şi Alexandru Râşca până'n 1934.

In prezent, serviciu, divin la biserica Teodoreni se face de către economul stavrofor *Ioan Popovici*, care o păstoreşte cu multă pricepere şi dragoste duhovnicească, dela 23 Dec. 1899 în

locul preotului I. Siriteanu, decedat la 7 Sept. acelaş an. Intervalul dela 7 Sept. şi până la 23 Dec. 1899, a fost suplinit de Alex. V. Râşca, parohul bisericii „Troiţa" din Burdujeni-sat.

La îndeplinirea slujbei religioase, care se face în fiecare Duminică şi sărbătoare, preotul este ajutat de un dascăl şi un pălimar (paracliser).

Biserica este luminată cu curent electric.

Multe din podoabele ei sunt donate de către pioşii enoriaşi localnici, sau de cei cari au fost stabiliţi vremelnic în comună. Aşa sunt: şase strane de stejar dăruite de gospodarii Petre Burlacu şi Mihai Iroaie; câte două strane făcute din acelaşi material au donat bisericii, familiile V. Botez, Alex. Gătej şi T. Brânză. O masă demontabilă pentru sfintele daruri şi trei acoperitori (feţe de masă) din mătase de atlaz roşu-închis, apoi un rând de vesminte negre preoţeşti, două perechi de cununii, un policandru de alamă cu şase lumini şi o cristelniţă de tablă formează zestrea dată de către părintele paroh Ioan Popovici. Un rând de odăjdii confecţionate din atlaz albastru şi cusute cu fir, au fost oferite de Olimpia şi Const. Călinescu, învăţători. La fel, alt rând de vestminte le-a dăruit locuitorul Gh. Paiu. Câte un rând de odăjdii sfinte de culoare roşie s'a dat de către Maria Constantinovici şi Grigore Iliescu. Clopotul a fost donat de N. Joroveanu iar o cruce pentru serviciul divin, de Const Ţară.

Trei feţe de masă: una de olandă cusută cu flori naţionale româneşti şi alta care serveşte la acoperirea tetrapodlui (pupitrul pentru cântăreţ), au fost dăruite de Coralia Călin, profesoară la „Orfelinatul C. F. R". din localitate, iar ultima ţesută din bumbac şi cusută cu flori s'a dat de tinerile Valeria Stanciu şi Chiriac Sultana. O linguriţă de argint pentru sfânta împărtăşanie şi o candelă de argint au fost dăruite bisericii, prima de El. Ionescu profesoară, iar a doua de Rada Popescu. O perdea din pânză albă ţesută cu fir de beteală, şi pusă la icoana ce reprezintă chipul Maicii Domnului, este dată de învăţătoarea Maria Gh. Călinescu.

Pentru „analogul" (scaunul sau jeţul predicatorului) Polixemia Doboş a dat un acoperemânt lucrat frumos, iar Petrache Dăscălescu un covoraş pentru aşternut în faţa altrului.

Trei „prapure" pentru înmormântări au fost dăruite de către Gr. Iliescu, Ion Parasca şi Petre Bârgoveanu.

Un rând de odăjdii artistic lucrate cu fir, precum şi perdelile dela uşile împărăteşti, s'au dat bisericii de către d-na Constanţa şi d. dr. Dim. Manoliu. Pentru această preţioasă danie în valoare totală de 12.000 lei, fostul Mitropolit al Bucovinei, Nectarie, a trimis prin parohul bisericii, două diplome de binecuvântare, care poartă numerele: prima nr. 6602 din 6 Iunie 1927, iar a doua, nr. 6074, din 4 Iunie, 1929.

Când în anul 1927, în noaptea Invierii Domnului, seninătatea frunţilor transfigurate de adânca cucernicie şi evlavie a sufletelor credincioşilor, mărea frumuseţea bisericii luminată feeric

de candelabre şi numeroase făclii, aparţia din altar al preotului învestmântat cu noile odăjdii, a fost o adevărată revelaţie pentru cei de faţă.

La sfârşitul slujbei şi înainte de a sfinţi „blidurile", părintele Popovici a ţinut să amintească tuturor în cuvinte de mare laudă şi exemplu, fapta generoşilor donatori.

Aceste odăjdii pentru frumuseţea şi calitatea lor, nu sunt îmbrăcate decât în ziua de Ispas (Înălţarea Domnului) când este hramul bisericii, de sfinţii împăraţi Constantin şi Elena şi sfântul Dumitru, (zilele onomastice ale donatorilor) şi la toate sărbătorile mari de peste an.

Biserica Sfânta Treime (Troiţa)

A fost ridicată în anul *1851* din iniţiativa şi cu cheltuiala arhimandritului Filaret[1]) Scriban. La această nobilă înfăptuire s'a asociat şi arhiereul Neofit de Edessa Scriban. Ambii fraţi au înzestrat lăcaşul cu podoabele necesare şi l-au dăruit cu averi din a căror venituri perpetue să se poată menţine aşa cum trebue.

Biserica Troiţa se află în partea satului Burdujeni, pe strada Ştefan cel Mare, lângă şcoala primară mixtă nr. 2.

Economul Ioniţă Scriban[2]) (tatăl arhiereilor Neofit şi Filaret), murind de holeră în timpul revoluţiei dela 1848 şi fiindcă atunci, curentul de răsvrătire contra străinilor era în toi, călugării dela mânăstirea Teodoreni n'au primit să i-se tragă clopotele celui dus, cu toate că el fusese preot acolo. Din altă versiune aflăm că numai

1. „Numele de mirean al lui Filaret Scriban era Vasile Popescu-Scriban (cetiţi: „Viaţa lui Filaret Scriban" de C. Erbiceanu, Bucureşti, anul 1892 pag. 9).

2. „Arhiereul Neofit Scriban s'a născut la anul 1803 şi a murit la 1884 în Burdujeni. Arhiereul Filaret Scriban, născut în 1811 în Burdujeni, mort la 1872. Amândoi au fost fraţi.—Mai aveau un frate, pe Gavril Scriban care a fost preot în Burdujeni, iar mai târziu profesor la seminarul „Veniamin" din Iaşi. Acesta a avut 5 băeţi: Temistocle, August, Romulus, Ioan, Nicolae şi o fiică, Iulia.

Temistocle a murit de tânăr. August a lăsat fii pe Teodor (mort), Ana (văduvă), Sofia (moartă), Zenobia (sinucisă) şi Ioan profesor de ştiinţe naturale la Universitatea din Cluj.

Romulus a avut fii pe: Ştefan advocat în Dorohoi, August profesor secundar în Iaşi, Ecaterina (moartă), Iuliu arhimandritul de azi, profesor la Facultatea de teologie din Chişinău; Traian, prezident la tribunalul din Iaşi; Elena (moartă); Florica fostă profesoară secundară la liceul de fete „Doamna Maria" din oraşul Suceava, (moartă în Sept. 1934) şi Laura, profesoară secundară la Turnu-Măgurele.

Ioan a avut fii pe Cecilia (moartă) şi Nicolae inginer în Ploeşti. Iulia, măritată cu Gheorghe C. Erbiceanu, fost profesor la Seminarul Socola din Iaşi. Acesta a avut fii pe: Veturia (moartă); Octav (mort); Agricola (mort); Emil (mort); Lucia (sinucisă).

Trăieşte numai Vespasian Erbiceanu consilier la Curtea de Casaţie din Bucureşti. Nicolae necăsătorit, fost magistrat, mort la Tulcea în anul 1913. (Toate aceste informaţiuni din notă mi s'au dat de către P. C. Sa Arhimandritul Iuliu Scriban).

de frica ciumei, egumenii s'au ferit mult timp de contactul cu lumea din afară. Atunci ţăranii români, indignaţi de necinstirea ritului creştin, s'au dus în comunele vecine, Plopeni şi Adâncata, de au tras clopotele pentru cel mort. Timp de 3 ani a dăinuit trista situaţie.

După această dureroasă împrejurare, fraţii Scriban s'au hotărât să facă ei în cimitir, locaş de închinăciune, pentru locuitorii din Burdujeni. Sătenii au contribuit la ridicarea bisericii, oferind munca lor, cărând unii şi cu braţele, materialul necesar de construcţie.

Atât de credincioşi şi de naţionalişti erau vlădicii Scriban, încât, bătrânii povestesc cu evlavie, interesante amănunte despre viaţa lor şi-şi amintesc cu groază de vremea când prigoana credinţei ajunsese şi în părţile acelea.

Suflete alese, martiri ai gândurilor înalte, arhiereii Scriban au colindat satele, purtând pe spate cruci grele de lemn, propovăduind credinţa, morala şi înţelepciunea religiei ortodoxe şi au făcut totdeodată şi intensă propagandă culturală — naţională.

Leagănul copilăriei lor şi l-au sfinţit cu darnice jertfe spirituale şi materiale, închinate „*Sfintei Troiţe*", biserica ridicată de ei.

Filaret Scriban i-a dăruit 20 hectare de vie în comuna Bucium (judeţul Iaşi), din a cărei venit să se poată întreţine. Cu îndeplinirea formalităţilor, el însărcinează pe nepotul său, Iosif Bobulescu, aşa după cum se constată din următorul testament lăsat comunei Burdujeni.

Testament.

In numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfintului Duhu Amin.

Conform Constituţiunei ţărei, din 1866 care glăseşte că toţi Românii sunt egali înaintea legilor, şi eu subscrisul Arhiereul Filaret Scriban Stavropoleos, ca Romîn, punîndu-mi înainte cum că toţi oamenii sunt muritori şi fiecare trebue a dispoza de puţinul său avut spre a nu se face confuzie după trecerea sa din această viaţă:

In virtutea deci a acestei Constituţiuni dispozez cele următoare şi anume:

Averea mea mişcătoare şi nemişcătoare care se cuprinde în o vie şi o bibliotecă ce o am pe moşia Socola alături de via fostului Domn Mihail Sturza cu toată gospodăria şi pojijia aflătoare pe ea, o las pe viaţă nepotului meu prea Sfinţitul Arhiereu *Iosif Bobulescu Sevastiasi,* care totdeauna a avut bunătatea a mă ajuta la toate greutăţile şi boalele mele, spre a-mi plăti datoriile care sunt în dos însemnate sub a mea iscălitură, a mă înmormânta la biserica mea din satul Burdujeni jud. Botoşani, districtul Botoşani, în gropniţa lângă oasele părinţilor mei şi a face grijile trebuincioase conform religiunei ortodoxe până la 7 ani când are a-mă disgropa.

Iar întâmplându-se că şi Prea Sfinţia Sa să se treacă în viaţă mai înainte de a putea plăti din venitul acelei vii, datoriile în dos însemnate; atunci fac apel călduros la oricare din nepoţii mei, ca să eie asupră-şi această danie, cu condiţie de a-se plăti în totul cele cuprinse în această danie. ca după achitarea tuturor datoriilor şi a trecerii şi aceluia din viaţă *să rămână această vie pentru întreţinerea bisericei mele.*

Biblioteca ce o am la vie în patru dulapuri o las bibliotecii Seminariei Centrale din monastirea Socola, căreia Prea Sfinţia Sa o va da cu anume Iventaru.

In cazul când guvernul ar voi a-se amesteca în această danie, sub pretenţii că sunt călugăr, atuncea declar că metania mea este la Chiev în

Biblioteca de Geologie-Geografie

Lavra Pecerska, care sperez că va respecta voința mea cea mai de pe urmă. Asemenea cred că în privința îndelungatelor mele servicii făcute bisericei și Patriei, atât autoritățile Ecleziastice cît și civile precum și rudele mele, la un asemenea mic lucru numai, nu vor pune piedică la realizarea lor, ci mai vârtos vor da tot concursul cuvenit moștenitorului și executorului acestui testament, Prea *Sf.* Sa Arhiereul Iosif Bobulescu, fiind făcut acest testament în toate simțirile mele.

Totodată, rog pe toate rudele și cunoscuții mei ca să mă ierte și eu din parte-mi le las Arhiereasca bine-cuvântare și Dumnezeu să-i ierte pe toți.

(ss) *Arhiereul* Filaret Scriban 1873 Martie 19.

După trei ani, (fratele testatorului) arhiereul Neofit Scriban, care și el contribuise la înzestrarea și înfrumusețarea bisericii, și mai dăruise comunei un fond bănesc de *1200 napoleoni aur*, cu nobilul scop de a se face „un mic ospiciu" în casele și pe locul părinților săi (preotul Ioniță Scriban și presbitera sa Pelaghia), prin următoarea scrisoare adresată primăriei, cerea cu insistență să i-se răspundă ce s'a făcut cu bunurile lăsate.

Onorabilă primărie de satul Burdujeni (Suceava).

In anul 1876 am venit aci ca și acuma aducând pentru biserica Sfânta Treime mai multe obiecte de valoare pe care, cu un anumit eventariu le-am încredințat onorabilei primării de atunci pentru a le depune în toată regula la biserica „S-fta Treime" de aici. Pe lângă acestea văzând că această biserică are nevoe de oarecare fond bănesc cu a căruia procente să se poată ține pe totdeauna și fiindcă, răposatul fratele meu Filaret, la moarteă sa dăruise bisericei în chestiune toată averea sa mișcătoare și nemișcătoare, am depus și eu un fond perpetuu în sumă de *1200*, adică una mie două sute napoleoni în valoare de 20 de franci unul, în Onorabilul Rosinesc Consulat general din București, pentruca procentele acestui fond în tot anul după încetarea mea din această viață să le ia această primărie a comunei Burdujeni spre a le întrebuința împreună cu suma ce va prinde împreună cu venitul averei rapausatului fratelui meu, spre susținerea acestei biserici și a unui mic ospiciu care va fi în casele tatălui meu de aice din Burdujeni, fiind aceasta voința sa cea mai de pe urmă, și iată 30 ani trecuți și ea încă nu este îndeplinită.

Eu dar, spre ajungerea acestui scop filantrop, am venit aice la locul nașterii mele în 1876 și am încredințat onorabilei primării de atunci pe lângă lista de care am vorbit mai sus și oarecare scrisori, documente originale, făcute între mine și Onorabilul Consulat general al Rosiei din București, privitoare pe mai sus amintita sumă, alăturând și testamentul meu sub sigiliul meu, spre a se ști cum să se urmeze, după încetarea mea din această viață —

Aceste documente sub propriul meu sigil episcopal le-am încredințat amintitei primării, precum și mai multe copii legalizate și depuse în arhiva bisericei S-fta Treime, cu condiție că ele nu pot fi publicate nici divulgate decât după moartea mea.

Acum însă văd că primăria cu care am lucrat eu atuncia, nu mai există. Căci satul are altă primărie și cea din oraș văduvește de mai multe luni.

Unde este deci și unde stă oare siguranța originalelor ce le-am încredințat eu pe totdeauna în acea primărie, în interesul bolnavilor comunei voastre și al bisericei acestei comuni?

Vă rog răspundeți-mi spre liniștea mea și spre interesul bolnavilor comunei D-voastre, căci eu sunt foarte neliniștit din cauza atâtor turburări și nestatornicii ce văd că se petrec în această comună lipsită în tot felul și săracă.

Păcat D-le primar pentru această biserică a lui Dumnezeu şi pentru neputincioşii viitori ai comunei voastre! Iată cinci ani aproape trecuţi dela înmormântarea repausatului meu frate episcop şi autoritatea comunei Dv. au şezut şi şade încă indiferentă şi în cel mai absolut cinism şi nepăsare la dania ce au făcut fratele meu prin testamentul său, fără să se intereseze această primărie de a face măcar un eventariu exact de averea repausatului frate, mişcătoare şi nemişcătoare şi acum mie mi se pare că e prea târziu.

Faceţi bine mă rog ca măcar cu fondul arătat mai sus, depus de mine în Onorabilul Consulat Rosinesc, să nu să urmeze aşa când va veni timpul acela şi asiguraţi-mă pentru originalele documente de care am vorbit, luaţi toate măsurile necesare ca să nu se piardă ele, ori prin ră credinţă, ori prin furt, ori prin foc (de care D-zeu ferească) că veţi răspunde greu înaintea Prea Sfintei şi adorabilei Treime Dumnezeul nostru şi chiar înaintea unei întregi viitorime a neauului nostru.

Domnule Primar! Scriindu-vă acestea, eu nu vă permit a face uz de dânsele pe la autorităţi ori guverne în cât timp eu sunt în această viaţă, ci numai spre ştiinţă şi spre regula generală a D-tale şi a comunei D-tale ca să nu se zică cândva că n'ai ştiut nimica despre acestea precum şi despre adresa mea către primărie de aice în 1876, Iunie în 23 cu marturi, cu pecetea sa şi cu No. 743 acei primării.

In finit, eu şi acuma ca şi în anii trecuţi am adus la această Sfântă biserică a comunei, câteva obiecte de valoare pe care vi-le notez mai jos şi anume:

1. Două sfeşnice mari de alamă în greutate aproape de 200 (două sute) oca, cu şase lumânări de ceară albă în greutate de aproape zece oca.

Două portrete artistice mari în natura omului, unul a reposatului şi unul al meu cu privazuri aurite.

Una icoană mare iară şi cu privazuri aurite întitulată „Acatistul Bunei Vestiri".

Cinsprezece icoane praznicare întocmite spre a şidé într'o cutie a lor, cu epigrama (inscripţia) sa, scrisă pe dânsa, deasupra.

Un vultur cusut cu mătasă pe o prapură roşie arhierească, pentru a se pune în strana arhierească din biserica Sfânta Treime.

Treizeci exemplare broşura întitulată „Plângerile unui Sihastru pentru România", operă a mea pentru a se depune în biblioteca bisericei împreună cu alte opere a mele ci li-am depus în 1876.

Broşura mea întitulată „Unirea şi Neunirea Principatelor" publicată în 1856, a se păstra în arhiva bisericei Sfânta Treime.

Drept carele Domnule primar poftesc a-mi răspunde la cele ce vă invit precum şi de primirea obiectelor şi întocmai urmare.

Fiind al D-voastră călduros părinte sufletesc,

(ss) Neofit de Edessa Scriban [1]).

Curând, după stingerea din viaţă a arhiereului Neofit de Edessa Scriban, prin adresa nr. 275, Legaţiunea imperială a Rusiei în România, anunţă comuna Burdujeni despre „testamentul sigilat al repausatului Arhiereu Neofit de Edeesa Scriban", împreună cu petiţiunea sa, dela *26 Aprilie 1878*, prin care, cere a se primi actul şi „a se deschide în de faţă cu reprezentantele comunei Burdujeni (Suceava) care este unicul său moştenitor". Primarul numitei comuni este rugat să se prezinte la cancelaria Legaţiei, pentru „disigilarea şi citirea testamentului".

(ss) Insărcinat de afaceri, *G. Willanow*.

1. Această scrisoare se găseşte în dosarul nr. 65 din 1878 Iunie 4, împreună cu testamentul lui Filaret şi toate celelalte acte ce privesc biserica Sfânta Treime (legate în acelaşi dosar).

La anul 1885, Iunie 1, Iosif Bobulescu, (nepotul fraţilor Scriban) conform dorinţei lui Filaret, după ce a îndeplinit toate dispoziţiile menţionate în testamentul lăsat, dărueşte localităţii Burdujeni cu acte în regulă, via din com. Bucium.

Domnule Primar,

Subsemnatul Iosif Bobulescu, Arhiereu şi Episcop eparhiot de Rîmnic, declar că o vie situată la Iaşi lăsată mie pe timpul vieţei de către întru Hristosu defunctul Arhiereu Filaret Scriban, voiesc astăzi că acea vie se o dau în stăpânirea comunei de administraţie, după cum s'au regulat prin testamentul defunctului Arhereu Filaret Scriban din timpul cînd iara în viaţă, care venit urmează a se întrebuinţa după cum este hotărât prin testament.

In care caz, cu onoare vă poftesc să vă preparaţi procura în regulă din partea epitropiei bisericei din Satul Burdujeni pe care după o telegramă a mea ce am a vă onoratu, se veniţi în oraşul Iaşi unde se primiţi pe seamă via, documentele şi formalităţile ce au a se face prin tribunal.

Primiţi binecuvântarea arhierească *1885 Mai 25*

(ss) *Arhiereu Iosif Bobulescu Episcop Rîmnicului-Vîlcea.*

Actu de Donaţiune.

In puterea testamentului repausatului Arhiereu Filaret Stavropolios Scriban, autentificat de Tribunalul Iaşi secţia III-a sub Nr. 3200 din anul 1873, subsemnatul Arhimandrit Arhiereu Iosef Bobulescu, Episcopul Eparhiei Rîmnicului Noul-Severin, posed în deplină proprietate o vie situată în Com. Bucium jud. Iaşi, alăturea cu via fostului Domnu Mihail Sturza.

Pe această vie o dăruesc actualmente şi irevocabil Bisericei Comuni zidită de defunctul Arhiereu Filaret Scriban cu acaretele şi toată pojijia aflătoare în ea, am predat-o chiar de pe acum D-lui primar al Comunii Satului Burdujeni cu testamentul repausatului Arhireu Filaret Stavropolios Scriban, cu documentile vechi precum şi posesiunea acelei vii, pe această vie cu acaretele şi pojijia exstentă o evaluéză la suma de 5000 lei şi spre credinţă am iscălitu. *1885 Iunie 1.*

(ss) *Arhiereul Iosif Bobulescu* Episcop Eparhiel Râmnicul Noul-Severin

Via lăsată bisericii, fiind prea departe, nu putea fi lucrată de enoriaşi sau paroh, deaceea era închiriată în fiecare an. Arendaşii au exploatat terenul atâta vreme cât el a putut produce mult cu cheltuială puţină.

Cu timpul, majoritatea butaşilor de viţă au fost distruşi de filoxeră.

In prezent nu mai este decât un foarte mic petec de vie, restul fâneaţă şi teren arabil.

Biserica „Sfânta Treime" este mai mică şi mai joasă decât biserica Teodoreni.

In interiorul ei, lângă uşă în dreapta, se află cripta familiei Scriban, cu deosebire, că economul Ioniţă Scriban este îngropat în curtea bisericii, unde înainte a fost cimitir.

*. Aceste 2 acte se găsesc în original în arhiva primăriei Burdujeni, legate în dosarul nr. 1302 din anul 1885.

Pe lespedea care acoperă mormântul împrejmuit cu grilaj de fier, este săpată inscripţia:

„Aici odihneşte Iconomul Ioniţă Scriban, mortu la 1848, Iulie 6, de Holeră".

„Gropniţa" din biserică este acoperită cu o placă de marmoră albă, pe care sunt încrustate numele ctitorilor şi înzestrătorilor bisericii, părinţii, fraţii, şi surorile acestora, toate menţionate în versuri făcute de *Romulus Scriban* [1]).

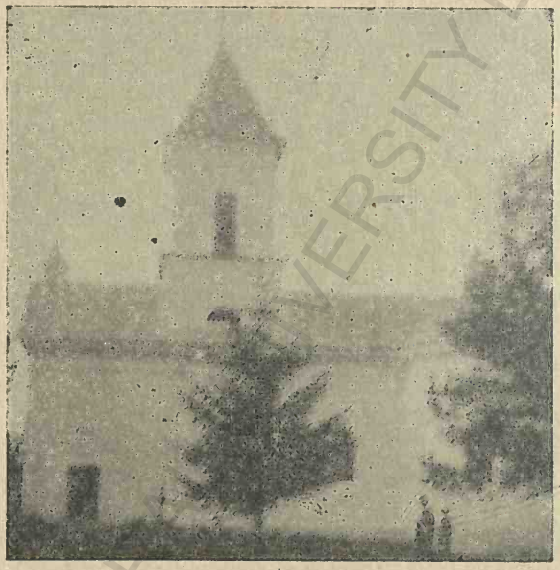

Biserica Sfânta Treime (Troiţa) din Burdujeni-sat.

„Astă piatră aminteşte
Că aice odihneşte
Neamul adormit Scriban
Care cere prestre an
Pomenire şi iertare
Spre eterna reposare.
Episcopul Neofit
O au pusu şi o au sântit
Vărsând lacrime ferbirţi
Pentru scumpii săi părinţi
Pentru fraţii săi mai mici.
Carii odihnesc aici
Tatăl său de neam romîn
Presbiter Ioan Scriban
Muma sa fu Pelagia
Fraţii săi, Gavril, Sofia
Şi cu Filaret Scriban
Episcopul Moldovan
Carele au restaurat
Psevdo-Sinodul Ingratu
Romînia au iubitu
Unirea ei eu urditu.
Ii se roagă la Nălţime
Ca să nu-i desgroape nime
Piatra lor se nu o iee
Ci pe al lor mormînt se stee
In biserica lor unde
La Burdujeni se ascunde.
Nici se turbure a lor urnă
Până la ziua de pe urmă".

După aceste versuri urmează jos, la mijloc, marca ţării, săpată în marmoră.

1. P.C.S. arhimandritul *Iuliu Scriban*, actualmente profesor la Facultatea de teologie din Chişinău şi preot la biserica Kalinderu din Bucureşti, m'a informat că Romulus, tatăl Sfinţiei Sale, este autorul acestor versuri.

Peste lespeda funerară, înconjurată de grilaj, este aşternut în permanenţă un covoraş plușat.

In urma reparaţiei care s'a făcut din cauza trăsnetului ce căzuse asupra bisericii Sfânta Treime, ea a fost sfinţită a doua oară, la 25 Mai 1892. Un sobor de preoţi, în frunte cu economul I. Lăzărescu, protoereul jud. Botoşani şi preotul Alex. V. Râşca, parohul bisericii, au îndeplinit slujba religioasă necesară.

Sus, deasupra uşii dela intrarea în biserică, într'un cadru pătrat adâncit în perete, este indicat anul zidirii: *1851.*

In naos, aproape de uşă, cum intri, în dreapta şi stânga sus, pe pereţi, la o înălţime de peste un stat de om, sunt două inscripţii făcute cu ocazia restaurării.

In dreapta:

„Această sf. biserică s'au reparat din anul 1890 până la 1892, cu cheltuiala locuitorilor din satul Burdujeni prin străduinţele Episcopilor pr. Alexandru Râşca. Ilie Gh. Nistiriuc, Costea Balan pe lângă cari a stăruit Vasile I. Lahman, Ioan Duţuc, Ion C. Daniliuc, Ion Maxim, Ion Lahman, D. Nistiriuc, Gh. Drăgoi, Costachi Manoliu, Niculai Siriteanu, Gh. Nistiriuc".

In stânga:

„Această sfântă biserică cu patronul Sfânta Treime, din cotuna Burdujeni, com. sat Burdujeni, s'au reparat cu cheltuiala ce au contribuit buni creştini şi iubitori de sf. locaşi Dumnezeescu, poporăni din sat şi tg. Burdujeni.

Începută în anul 1890 şi terminată astăzi 25 Mai a. c. 1892.

Ilie Lupei Intrepinorul acestei biserici şi Anton Orobec, zugravi".

Afară de imaginile sfinţilor, nici un chip omenesc nu este zugrăvit pe pereţi.

Două mari potrete încadrate (pictate mărime naturală, bust şi cari reprezintă figurile arhimandriţilor Filaret şi Neofit Scriban) sunt aşezate pe pereţi faţă în faţă, în interiorul bisericii, dreapta şi stânga.

Afară de obiectele sfinte necesare întregei orânduieli în slujba bisericească şi cari sunt menţionate în testamentul arhiereului Filaret şi scrisoarea fratelui său Neofit, episcopul Iosif Bobulescu a dăruit încă două icoane mari: una reprezentând pe Maica Domnului şi a doua Incoronarea Maicei Domnului.

Sfânta Evanghelie frumos legată cu „catfon" şi suflată cu aur, a fost donată de Temistocle Tarnoveschi, iar sfeşnicul de pe masa din altar este dat de săteanul Costea Sferlic.

Două frumoase perechi perdele de borangic, (cu draperiile lor), lucrate în cusături naţionale, sunt aranjate de o parte şi de alta a uşilor împărăteşti. Ele au fost dăruite de familiile Ilie Lahman, George şi Virginia Lahman, ale căror nume sunt ţesute în culori, pe draperii.

Un covor artistic lucrat cu buchete de trandafiri pe fondul negru, este manopera harnicei gospodine din sat, d-na Maria Niculai Th. V. Râşca, covor pe care d-sa l-a dăruit, pentru a fi totdeauna aşternut în altar.

Biserica are 3 clopote de 100 kgr, 80 şi 25 kgr., dăruite de către săteanul Ion Lahman. Clopotele au fost turnate din nou, în urma dispoziţiei epitropiei acestei biserici.

Din anul 1851, slujba religioasă la biserica „Sfânta Treime" s'a îndeplinit de următorii preoţi: Gavril Scriban (fratele ctitorilor), Panaite Neagu, Iordache Galin [1]), Arghir Artimescu, Ioan Siriteanu şi Gavril Neagu, tatăl actualului preot Dim. Neagu din comuna Plopeni (jud. Botoşani). Dela 1886, biserica a fost păstorită de preotul Alex. V. Râşca, care la 4 Oct. 1934 a decedat. Locul rămas vacant a fost ocupat curând de preotul Vasile Jupânu, care a slujit altarul până la 15 Mai 1935, iar dela această dată a fost numit paroh titular, preotul Dumitru Beraru.

Aproape toţi duhovnicii ce s'au succedat la această biserică a Scribăneştilor, până 'n anul 1894, făceau rotaţie câte o săptămână cu acei dela biserica Teodoreni.

Dela 1894 s'au stabilit definitiv cele două parohii, cu doi parohi titulari: Ioan Siriteanu în târg, iar Alex V. Râşca în sat.

In prezent, preotul D. Beraru, îndeplineşte serviciul divin la biserica Sfânta Treime, ajutat fiind de un dascăl (cântăreţ).

Un cor format din elevii de liceu care se găsesc în comună, şi condus de unul mai priceput dintre ei, dă răspunsurile la sfânta leturghie în fiecare Duminică şi sărbătoare, făcând cu rândul la cele două biserici.

In jurul bisericii „*Troiţa*", curtea împreună cu ţintirimul vechi, (în suprafaţă totală de un hectar), sunt împrejmuite cu zaplaz înalt de scânduri.

Până acum 10-15 ani în urmă, în jurul bisericii existau brazi şi tot felul de pomi fructiferi mari şi frumoşi, unii sădiţi în linie dreaptă pe lângă gard, alţii umbriau crucile celor adormiţi. Locuitorii, mai ales cei din partea satului, deseori se duceau să culeagă poame din grădina bisericii, fiindcă, li era învoit acest lucru. Pe atunci, locaşul sfânt se găsea împodobit şi adăpostit ca într'o fermecătoare poiană, creiată de însăşi artistica mână a naturii; acum, numai bătrânii brazi, ici colo, stingheri dar impunători, mai umbresc zidurile albe, dogorite de soare.

---

1. Informatorul „Moş Niţucă" (Pintilie Ungureanu) veteran din războiul pentru independenţă (1877-78), îşi aminteşte că: „Popa Iordache era şi judecătorul satului. Când se întâmpla vre-o pricină mare, el punea pe cel vinovat cu picioarele „la butuc" şi-l bătea. Judecata în felul acesta era foarte crudă şi varia după fapta comisă, de unde şi versurile ivite în popor, opera vreunui ţăran mai isteţ:

Te-a luat naiba Costache — Nu ştiu de vedea-vei soari.
Mergi pi mâna lui Iordache — „Las' părinte, de-oi scăpa
Şi'n butuc strâns di chicioari, — Iţi voi faci ieu samă
Ai să treci prin foc, răcoari, — Că vâri în spărieţi lumeă".

Aceleaşi versuri dar într'o formă mai stângace şi lipsită de muzicalitate, le-am auzit şi dela Marghioala Iacob Idicliu în vârstă de 107 ani, cunoscută în localitate cu numele de *Iacoboaia*.

Toţi pomii roditori au fost scoşi, datorită ideei, că rădăcinile lor absorb hrana din pământul amestecat cu rămăşiţe omeneşti. Pe locul rămas gol, creşte iarba deasă şi înaltă până atinge braţele scundelor cruci şi ea este cosită apoi şi strânsă pentru iernatec (nutreţ) la vite.

Cimitirul vechi a dăinuit până'n anul 1882, când s'a făcut un altul în afara satului, la Sud-Vest de biserică.

Locul ţintirimului nou s'a însemnat la început printr'un şanţ înprejur; mai târziu a fost închis cu gard de uluci, iar deasupra porţii dela intrare, pe o placardă dreptunghiulară s'a scris *„Cimitirul ortodox Pacea"*.

In anul 1879, Gr. Mantacaş, primarul comunei, cu bani luaţi din fondurile de rezervă, a pus să se clădească o casă mortuară în cimitir. Ea se găseşte în apropierea porţii, la dreapta, cum intri, şi atunci, materialul de construcţie a costat în total, 891 lei şi 76 bani.

Pentru îngropările locuitorilor israeliţi, în comuna Burdujeni sunt două cimitire [1]): cel vechi, (pe o suprafaţă de 4720 metri pătraţi) împrejmuit cu zid de piatră, se găseşte situat la Nord-Vest de târg, lângă „Dealul Viilor", iar cel nou, mai la Nord de primul, aproape de drumul vecinal, care duce spre satul Mitoc. Acest din urmă ţintirim, în întindere de 2 hectare şi 48 metri pătraţi, este închis cu stâlpi de stejar distanţaţi şi legaţi între ei cu sârmă ghimpată. Lângă poarta principală există o căsuţă în care locueşte paznicul.

Pentru ritul mozaic, în târgul Burdujeni se găsesc şase sinagogi sau „şcoale" cum li-se mai spune în vorbirea obişnuită a evreilor.

Templul principal se află pe strada Mitoc, în apropiere şi peste drum de gospodăria d. Ioan Râşca. Pe aceiaşi uliţă mai sunt încă trei: „Marcovici", „Vişniţa" şi „Catz"; aceasta din urmă, unde începe str. Mitoc şi face colţ cu I. G. Duca; a cincia sinagogă este pe str. V. Alexandri şi ultima, a „Meseriaşilor", pe strada Carol I, colţ cu V. Alexandri.

Monumente istorice dispărute

Afară de biserica Teodoreni cu chiliile şi turnul de la intrare, singure dovezi ce mai păstrează între vechile ziduri, pioasa amintire a vremurilor de adâncă curăţie sufletească, în regiunea Burdujeniului au existat în trecut şi trei zămci [2]) (întărituri) pe care

1. In tabloul de embaticari alcătuit de ing. F. Grimm—tablou care se găseşte legat în dosarul nr. 429 E. 88 dela Direcţia bunurilor din Ministerul de Domenii, la nr. 47 şi 67 sunt menţionate suprafeţele celor două cimitire evreieşti.

2. Cetiţi şi *„Zămcile Sucevii"* contribuţiuni istorico-arheologice, de Pr. I. Popovici, în revista „Crainicul Cetăţii", anul I nr. 5-7 din Oct.-Dec. 1933, pag. 82-82.

le făcuse Ştefan cel Mare, pentru a servi de apărare la încercate clipe de bejenie.

Acele zămci, construite din piatră şi var amestecat cu ciment, erau repartizate astfel: una, pe locul unde acum este ograda bisericii Teodoreni; alta, unde a fost „Velniţa" mânăstirii, iar ultima lângă prisca zisă „la Ghedeon". Ele au fost făcute în scop de a apăra cetatea de scaun domnesc al Moldovei şi podul de peste apa Suceavei, (la Iţcani), cari există şi în vremurile noastre, dar nu în aceiaşi formă din trecut.

Din acele întărituri nu se mai păstrează decât urme, (unde se vede câte o parte de zidărie măcinată una cu pământul) şi în vagi amintiri întreţesute în poveşti rămase dela strămoşi.

In anul 1920, în curtea bisericii Teodoreni s'a prăbuşit o porţiune de teren, unde au căzut câţiva copii ce se jucau acolo, în momentul acela. După zidurile şi bolţile dinăuntru s'a dedus, că acolo, a fost cândva o puternică întăritură subterană, care în trecut ar fi servit lui Ştefan cel Mare de legătură directă cu cetatea domnească, de peste râul Suceava.

Mişcarea culturală.

In urma războiului (1916—1918), situaţia neamului nostru s'a limpezit. Prin marile şi sângeroasele jertfe ce s'au făcut atunci, s'a realizat România întregită—şi astfel a început o nouă eră, în care energiile tinere urmau să fie valorificate.

Din anul 1920, când şcoalele secundare [1]) şi profesionale din oraşul Suceava au putut fi frecventate şi de tineretul burdujenean, acesta dornic de lumină şi cultură, s'a inspirat din bunele exemple date de înaintaşi şi după puteri s'a străduit să contribue la ridicarea localităţii din punct de vedere spiritual.

Dar, paralel cu începuturile de manifestare ale tineretului, cel care a lucrat într'o largă măsură la ridicarea economică, morală şi culturală a localităţii, bărbat influent, cu multă experienţă şi afirmare în orice acţiune, a fost d. dr. Dimitrie Manoliu. Călăuzit de nobile sentimente şi ajutat de celelalte frunţi luminate din comună, vreme îndelungă (1911—1927) d-sa a luptat pentru ridicarea şi promovarea elementului românesc.

In sala de recepţie a gării Burdujeni a înfiinţat un „ateneu popular", unde s'au ţinut numeroase conferinţe ocazionale cu fond instructiv. După cuvântări, se făceau şezători şi serate literale populare, urmate de dans şi care aveau loc de obicei sâmbăta seara. Ele se dădeau sub patronajul asociaţiei creştine „Dacia română" a cărei preşedinte era d. dr. Manoliu. Petrecerile de acest fel, (bine organizate cu tombole şi loterii), făcute între anii 1924-1925-1926-1927, au dat rezultate frumoase. S'a strâns

1. Liceul de fete „Doamna Maria" şi liceul de băieţi „Ştefan cel Mare".

în acel răstimp un fond de 30.000 lei, căruia, i s'a hotărât o destinaţie lăudabilă.

După multe stăruinţi, d. dr. D. Manoliu a obţinut din partea primăriei Burdujeni (şi cu aprobarea prefecturei Botoşani), suma de 12.000 lei, bani cu care a cumpărat imediat o suprafaţă de 700 m. p. loc de poziţie, situat îndărătul „Monumentului eroilor" şi a grădinii publice. Atunci s'a hotărât ca pe acel teren să se construiască: 1. „Ateneul Burdujeni" cu o mare sală de conferinţe, unde să existe scenă, decoruri de teatru şi instalaţie de cinematograf; 2. Grădiniţă de copii şi 3. Dispensarul.

In anul 1927, când d. dr. D. Manoliu a trebuit să plece la Bucureşti, (fiind numit inspector general în regiunea I sanitară veterinară), cei 30.000 lei i-a depus la „Banca Suceveană" din oraşul Suceava, sub controlul unui comitet din cari amintim pe d-nii Mihail Ignătescu controlor C.F.R.Iancu Dumitrescu, N.G.Neagu, etc. Infăptuirea frumoasei idei a lăsat-o pe seama comunei, cu specificarea că la ridicarea eventuală a clădirilor proectate, să se poată beneficia şi de aceşti bani, iar în corpul „Ateneului Burdujeni" să se cuprindă o cameră şi o săliţă pentru a-şi avea sediul societatea „Dacia Română".

Afară de acestea, totdeauna d. dr. D. Manoliu a participat la reuniunile învăţătoreşti cari se făceau odată pe lună (alternativ în localurile celor două şcoli primare mixte din târgul şi satul Burdujeni) şi la toate cercurile culturale (învăţătoreşti) din comunele apropiate: Plopeni, Salcea, Dumbrăveni, Siminicea, Fântânele, etc.

Acolo a ţinut cavântări de interes obştesc şi a dat bune îndrumări pentru a forma sufletul populaţiei dela sate în sensul nevoilor ei imediate şi totdeauna a expus chestiuni adaptate mediului şi împrejurărilor.

In anul 1921 a înfiinţat biblioteca societăţii „*Dacia Română*" cu 220 de volume. Cea mai mare parte din cărţi au fost trimise de d. profesor universitar *N. Iorga* (unde se cuprindeau şi cărţile d-sale de cultură a poporului) restul s'au donat de Casa şcoalelor şi de către iniţiator, din biblioteca d-sale.

Peste un an (1922) învăţătorii din comuna Burdujeni, în frunte cu directorii şcoalelor primare, Gr. Manoliu şi d. Ioan Stoleriu, preoţii Alex. V. Râşca şi Ioan Popovici au sprijinit pe d. profesor Gh. Maxim (pe atunci student) la înfiinţarea bibliotecii populare „*Mihail Eminescu*" cu un număr limitat de cărţi, dar cu bune tendinţe de progres. Prin serbări organizate cu concursul elevelor şi elevilor de liceu (unii ajunşi în prezent intelectuali de seamă), fetele: Botezatu, Chincovici, Coian, Cazmovici, Găinariu, Maxim, Negruş, Niculescu, şi tinerii: Burlacu, Coian, Constantinovici, Manciu, fraţii Joroveanu, Magazin, Ogrodnicu, Popovici, Râşca, Rujancoschi, Siminiceanu, Vasilescu, etc. s'a contribuit la îmbunătăţirea acestei biblioteci, laborator generator de energie, stimulare, înzestrare a minţii şi înnobilare a sufletului.

Odată cu înfiinţarea bibliotecii „*Mihail Eminescu*“ s'a format şi o asociaţie culturală, purtând acelaşi nume şi care îşi are sediul într'o sală din aripa stângă a primăriei, lângă oficiul poştal. In prezent, biblioteca are 1850 volume (majoritatea format mic) cărţi cu fond beletistic (literatură) şi foarte puţine de specialităţi ştiinţifice. Numărul volumelor se îmulţeşte pe fiecare an, cumpărându-se cu modestele fonduri ce se strâng prin serbări şi petreceri ocazionale (totdeauna cu intrare „benevolă“), ca şi din daniile ce se fac de către cei râvnitori de lumină şi cultură.

Cetitori se perindă cam 100-150 pe an şi sunt în majoritate eleve şi elevi de liceu.

In August 1932, biblioteca şi asociaţia „*Mihail Eminescu*“ şi-au serbat zece ani de existenţă, printr'o memorabilă serbare şi tot atunci, s'a sfinţit şi drapelul ei. Această asociaţie condusă de d. profesor secundar Gh. Maxim, (şi ajutat de intelectualii din Burdujeni care-l secundează), a fost recunoscută persoană juridică de către Tribunalul Suceava, prin sentinţa nr. 4 din 29 Aprilie 1933 şi i s'a dat numele de „*Casa naţională de cetire şi sfat, Mihail Eminescu*“.

Odată cu imboldul pornit din Bucureşti, (centrul culturii româneşti) de a se sărbători şi o zi a cărţii, d. Gh Maxim împreună cu învăţătoarele şi învăţătorii din localitate, au aranjat până acum în sala bibliotecii „*Mih. Eminescu*“, trei expoziţii a cărţii româneşti în genere şi produse ale inteligenţii creatoare, ale celor care au văzut lumina zilei în Burdujeni şi şi-au petrecut copilăria pe frumoasele lui plaiuri : Arhiereii Filaret şi Neofit Scriban, Ion Polescu, Jean Bart, etc... Bucurându-se de sprijinul dat de către corpul didactic şi tinerii studenţi şi elevi, din comună prin serbările şi seratele organizate în timp de trei ani (1930-1933) d. Gh. Maxim a realizat un fond de 30 000 lei, primii bani pentru a se începe clădirea „*Casei Naţionale*“ în locul ateneului, pe care intenţiona să-l realizeze d. dr. D. Manoliu. Pentru înfăptuirea acestei dorinţi, preşedintele comisiei interimare i-a pus la dispoziţie acel loc de 700 m. p. de care se vorbeşte mai sus.

La şcoala primară mixtă nr. 2 s'au dat serbări în limita posibilităţilor. In anii 1932-1933 s'au organizat o serie de şezători, la cari s'au înscris să activeze 25 fete şi 23 băeţi. In acelaşi an, biblioteca şcoalei avea 27 volume româneşti şi 4 traduceri, din cari au fost citite 12.

In anul următor (1933-1934) numărul exemplarelor şi al cetitorilor s'a înmulţit. Bibliotca a sporit cu 35 volume româneşti şi 38 traduceri, deci avea un totat de 114 cărţi, şi s'au cetit numai 24.

Invăţătoarea *Elena Bobescu*, ce făcuse din profesiunea sa un apostolat, a organizat cu clasele IV, V, VI şi a VII-a o serie de cinci şezători religioase pentru cari, în urma inspecţiei făcută de părintele Orestie Tarango, drept satisfacţie morală, a primit o „Binecuvântare“ scrisă din partea Mitropoliei Bucovinei. Tot

în localul şcoalei nr. 2, îşi are sediul cercul cultural „*Nicolae Iorga*", iar la 29 Aprilie 1934, membrii au dat o frumoasă şezătoare, care s'a început printr'o cuvântare ţinută de către d. doctor Dim. Cudla, medicul primar al oraşului Suceava.

Infăţişarea, firea locuitorilor şi conştiinţa lor naţională.

Populaţia comunei Burdujeni, formată din ţărani băştinaşi, şi ruteni românizaţi, negustori şi funcţionari veniţi de prin diferite părţi ale ţării, (exceptând străinii), îndelunga vreme de trai în comun i-a înrudit pe unii, s'au contopit sufleteşte pe alţii, aşa că trăiesc cu toţii în armonie.

Ca înfăţişare exterioară, majoritatea sunt de statură potrivită, fizicul bine desvoltat, obrajii netezi şi înbujoraţi de sănătate, ochii căprui şi părul castaniu.

Burdujenenii sunt oameni buni la suflet, paşnici, modeşti, sinceri, comunicativi şi foarte primitori. Sunt elemente active, destoinice şi oricând ştiu să-şi ascundă neajunsurile sau durerile personale, printr'un rar optimism.

Toţi sunt buni români şi manifestă totdeauna sentimente de patriotism.

Deşi obosiţi de greul lucru al ţarinei de care sunt îndrăgiţi, cântecele celor din sat, încep totdeauna pe o melodie duioasă dar isbucnesc şi într'o notă de veselie caracteristică. Nu ştii ce să crezi: durerea strivită sau uitarea de sine. Iubitori ai pământului pe care-l cultivă cu aceleaşi unelte primitive, istovitoarea lor muncă deavalma cu aceea a animalelor de care se ajută, numai iarna stăvileşte.

Târgul este locuit de negustori, funcţionari c. f. r. intelectuali şi meseriaşi. Parte dintre ei se îndelecnicesc între timp şi cu agricultura şi creşterea animalelor, acestea din urmă mai mult pentru strictul necesar gospodăriei lor.

Negustorii şi meseriaşii evrei au comunitatea lor de trai aparte, menţinută prin tradiţia bazată pe conceptele religiei mozaice, care-i leagă astfel strâns unul de altul.

In felul acesta duc o viaţă habotnică, proprie lor, îngrădită de rit şi numai unii dintre cei intelectuali (puţini la număr) s'au lăsat de unele obiceiuri şi apucături din răsbătrâni, pe care însă civilizaţiea şi cultura le înlătură; superstiţiile au rămas să mai domine clasa de jos.

Politica. Eruditul nostru sociolog, d. *Dimitrie Gusti*, profesor universitar. în „Sociologia militans. Introducere în sociologia politică I. Bucureşti, 1934, la pag. 126, scrie: „*Viaţa politică se sprijină totdeauna şi în mod necesar pe categoriile economice şi sufleteşti ale unei societăţi*", iar la pag. 127 cetim: „*Partidul politic reprezintă interese şi idei generale....*

„Un partid politic are deci totdeauna rădăcini adânci, necesare în viața socială și anume, atât în substratul ei economic, concentrate sub forma de interese, cât și în cel sufletesc, cristalizate în idei.

„Partidul politic este un îndoit product ideologic și economic al unei stări sociale într'un moment istoric dat, fie că atârnă de ea, ori ea atitudine împotriva ei. Așa dar, antagonismul partidelor, despre care se vorbește atât de mult, își are rațiunea socială în antagonismul intereselor și ideilor contradictorii ori opuse sociale".

In comuna Burdujeni grupările politice distincte și cu organizații proprii, împart pe locuitori în:

Liberali-ducişti, Liberali-georgişti, Național-țărăniști, Național-creștini și Averescani.

Cei mai mulți cetățeni sunt desamăgiți de promisiunile făcute de diverși politiciani (cari au solicitat votul), pentrucă dintre aceștia, foarte puțini veniți la putere, au realizat câte ceva pentru binele obștesc.

Și pe locuitorii din Burdujeni, la fel cu toți ceilalți din restul țării, îi frământă aceleași veleități și gânduri spre mai bine.

Păsurile și nădejdile lor sunt de a avea cât mai mult pământ productiv. Cei cari au fost împroprietăriți nu li s'au dat destul teren arabil, alții n'au defel sau foarte puțin și deaceia sunt siliți să lucreze cu ziua „în parte", pe la cei avuți, pentru a-și câștiga hrana.

Impărțirea de pământ rămâne pentre Burdujeni o problemă a cărei rezolvare este așteptată cu viu interes. O altă nevoie ce apasă pe locuitori, este aceia a creditului, care, în toată țara s'a restrâns în urma legii conversiunii.

Asistența socială.

Spital. Dispensar. Farmacie.

Primul așezământ de binefacere, care a fost creiat pentru îngrijirea bolnavilor din Burdujeni și localitățile apropiate, este „bolnița" *(spitalul) „Arhiereul Scriban".*

In scrisoarea din 4 Iunie 1878, adresată primăriei Burdujeni, arhiereul Neofit de Edessa Scriban, menționează că, din procentele fondului de *1200 galbeni*, ce i-a depus la „Onorabilul Rosinesc Consulat general din București", după încetarea sa din viață să se întrebuințeze „împreună cu veniturile repausatului fratelui meu, spre susținerea acestei biserici și a unui mic ospiciu, care va fi în casele tatălui meu de aice din Burdujeni, fiind aceasta voința sa cea de pe urmă".

Spitalul s'a înființat și a funcționat în casa bătrânului preot Ioniță Scriban, tatăl vlădicilor Filaret și Neofit. Lumea înmulțin-

du-se, iar cerinţele fiind mari, s'au adăogat treptat pavilioanele necesare mult mai spaţioase şi confortabile. — Ultimul s'a clădit pe la anul 1900 şi numai zidăria a costat în vremea aceea 5000 lei. Locul pe care s'a făcut spitalul cu toate dependinţele lui, este în suprafaţă de peste trei hectare, unde se cupinde livada şi pământul pentru cultura legumelor. Printre pavilioanele despărţite cu un frumos gard viu, sunt brazi înalţi şi ronduri pe cari s'au sădit flori şi plante decorative, unele exotice.

Intregul teren ce aparţine spitalului, se mărgineşte la Răsărit cu pârâul Burdujeni, la Miză-zi cu grădina bisericii Teodoreni şi halele: de zarzavaturi şi carne, iar spre Apus şi Miazănoapte, cu târgul săptămânal de cereale, care se întinde între străzile Carol I şi pictor Gh. Panaiteanu.

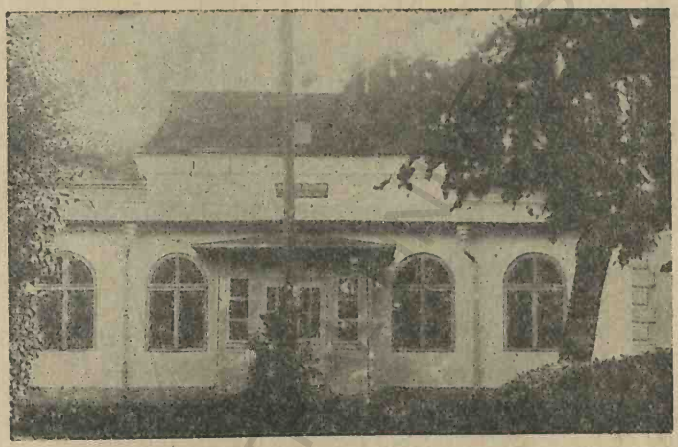

Pavilionul „Arhiereul Iosif Bobulescu", una dintre frumoasele clădiri ale spitalului „Arhiereul Scriban", din Burdujeni-târg.

Spitalul este mixt şi întreţinut de Ministerul Sănătăţii. Are trei saloane principale în cari sunt distribuite proporţional 25 paturi; apoi o sală de operaţie chirurgicală şi un pavilion de izolare a bolilor infecţioase. La acest spital se perindă în medie 60-70 bolnavi pe an, unde sunt internaţi şi li se dau îngrijirile necesare. Cea mai mare parte a bolnavilor (50-60%) o formează cei atinşi de epidemii: scarlatină, tifos, dezinterie, etc.

Tot acolo sunt şi locuinţele pentru medicul spitalului şi personalul sanitar inferior.

Dintre doctorii cari arătau interes medical pentru cei bolnavi şi nevoiaşi, un bun român şi excelent chirurg a fost *Veniamin Gheorghiu*, şef al acestui spital timp de şapte ani (1904—1911) şi căruia drept recunoştinţă, comuna i-a consacrat amintirea numelui, dat unei străzi. După el a urmat doctorul *Alex. Zambilovici* deasemenea bun operator, apoi, me-

dicul *Perieţeanu* până în anul 1930, iar dela această dată, spitalul este condus de d-l doctor *I. Margine*, ajutat fiind de un agent sanitar, un econom şi două infirmiere.

Spitalul *„Arhiereul Scriban"*, funcţionează de aproape 60 de ani. La mărirea şi îmbunătăţirea lui a contribuit şi episcopul de Râmnicul-Vâlcea, Iosif Bobulescu, nepot al fraţilor Scriban şi despre care Filaret pomeneşte în partea finală a testamentului său, datat din 19 Martie, 1873. Pe frontispiciul pavilionului, din faţa aleei principale (cum intri în curtea spitalului), este scris cu litere mari negre, numele arhiereului Iosif Bobulescu.

Dela înfiinţarea spitalului şi până la războiul de întregire, bolnavii se bucurau de o bună îngrijire şi asistenţă socială, cari li se oferea în mod gratuit. Aceasta, fiindcă existau fonduri băneşti şi venituri din daniile făcute de generoşii membrii ai familiilor Scriban şi Bobulescu.

După război, spitalul a trecut pe seama Statului şi de atunci gratuitatea a încetat. Totuşi, vlăstare rămase din familia Scriban, sunt legate încă de sfintele locuri natale ale străbunilor, cari au înfăptuit mari opere culturale şi sociale pentru neamul românesc.

In anul 1930, d-na *Elena Scriban* (mama d-lui prof. univ. dela Cluj, *Ioan Scriban*), în amintirea soţului său *August Scriban* fost profesor, a donat spitalului din Burdujeni suma de 30.000 lei, cu acelaşi scop umanitar, cum au făcut strămoşii la înfiinţarea localului, ca să „constitue un fond veşnic şi inalienabil, ale cărui procente se vor elibera simestreal, pentru a servi la cumpărarea medicamentelor necesare căutărei bolnavilor".

„Act de donaţiune".

Subsemnata Elena Scriban, văduvă pensionară, domiciliată în Bucureşti Str. Traian 74, declar prin prezentul act că, în amintirea scumpului meu soţ decedat, prof. *August Scriban*, donez suma de lei 30.000, Ministerului Sănătăţii publice şi Ocrotirilor Sociale, cu destinaţie pentru spitalul Burdujeni, întemeiat de către defuncţii săi unchi de fericită memorie arhierei Filaret şi Neofit Scriban. Această sumă donată este în scrisuri ale Primei Soc. Civile de credit funciar rural, sub No. 97, 711; 103, 416: 103, 417: 103, 418; 103, 419; 103, 420, cu cuponul de 1 Ianuarie 1930, şi va constitui un fond veşnic şi inaliebil ale cărui procente se vor elibera simestreal, prin îngrijirea Ministerului, Epitropiei Spitalului menţionat, pentru a servi la cumpărarea medicamentelor necesare căutărei bolnavilor.

Efectele ce alcătuesc donaţia vor rămâne depuse pe numele Ministerului la Cassa de Depuneri, iar recipisa respectivă sub No. 46.203|930, se va păstra de Minister, care în caz de eşire la sorţi a înscrisurilor, va căuta a le înlocui prin alte efecte de Stat, de aceeaşi valoare, iar suma ce va prisosi din preschimbare se va remite Epitropiei Spitalului, în acelaşi scop.

p. Minist. Muncei, Sănătăţii şi Ocrot. Sociale,
(ss) Avocat prin delegaţie No. 8.603|930

Urmează autentificarea Trib. Ilfov Secţia Notariat Proc.-Verbal No. 4978|930

p. Ministru,
(ss) *Isaia Gh. Ionescu*

p. Avocat şef al contenciosului,
(ss) *M. Demetrescu*

Spitalul a avut şi o circumscripţie rurală cu un dispensar.

Pentru amintirea vremurilor când oamenii dispreţuiau deşertăciunea bunurilor pământeşti, năzuind spre cele cereşti, ar fi necesar ca tocmai casa (ce acum serveşte de bucătărie. etc. şi unde bătrânul loniţă Scriban cu presbitera sa şi-au crescut nobilele odrasle, cari cu multă însufleţire au luptat pentru ideia credinţei strămoşeşti şi au contribuit la înfăptuirea unirii din 1859), să fie păstrată cu sfinţenie, deoarece acolo, trăeşte în mic, frântură din sbuciumatul trecut al poporului românesc. Pe unul din pereţii exteriori, ar trebui să se facă o inscripţie cu numele, date şi fapte mai însemnate din viaţa acestor mari prelaţi ai neamului. Ar fi o înfăptuire de mare recunoştinţă faţă de ei şi un demn exemplu pentru prezent şi viitorime.

Pe vremea războiului (1916—1918), în Burdujeni au fiinţat patru spitale, (în şcolile primare şi sinagogi) unde, la început, erau trataţi răniţii aduşi de pe front şi mai apoi, au servit pentru diviziile ce s'au refăcut în satele din vecinătatea localităţii.

Cu toată buna pază şi îngrijire, în aceste spitale au murit atunci, de tifos exantematic, 800 de ostaşi, cari au fost îngropaţi în colţul de Vest al cimitirului din comună, unde în anul 1924 s'a aranjat ţintirimul eroilor.

*

Dispensarul.

In anul 1923, după îndemnul asociaţiei „*Cercurilor de gospodine din Bucureşti*“ s'a înfiinţat în Burdujeni un dispensar pentru copii sugaci. Atunci s'a alăcătuit un comitet sub preşedinţia d-nei *Amalia Carol Rang*. Ca organ de conducere şi sprijin, comitetul desemnează pe d-na *Constanţa dr. Dim. Manoliu*, care, printr'o activitate lăudabilă a izbutit ca în timp de doi ani să se poată realiza un dispensar model.

Dispensarul şi-a avut sediul totdeauna pe strada Jean Bart (Eugeniu Botez) şi întâmplarea a făcut să funcţioneze chiar în casa unde se născuse „cântăreţul mării“ (azi proprietatea d-nei Vasilescu), care a dat şi ideia primei legi de asistenţă socială în România.

La inaugurarea dispensarului din Burdujeni, a luat parte şi Jean Bart, care pe atunci era inspector general al „Ocrotirilor sociale“.

Gospodinele înscrise spre a putea benificia de ajutorul dispensarului, contribuiau cu o cotizaţie de 40 lei lunar şi în schimb, la nevoie, primeau medicamente.

Membrii comitetului plăteau câte 60 lei pe lună, iar când puteau, făceau donaţii şi mai mari.

După doi ani de funcţionare, din statistica alcătuită şi precizată printr'un tablou sinoptic de către d-l dr. Dim. Manoliu

(iniţiatorul dispensarului) s'a constatat că mortalitatea copiilor sugaci din Burdujeni se redusese dela 50% la 4%.

Pentru bunul mers al acestei opere sociale, persoanele conducătoare au organizat în localitate 14 serbări. Fondurile realizate astfel, mărite cu cele din cotizaţii şi o sumă trimisă de d-na de onoare *Simona Lahovary*, prezidenta asociaţiei „Cercului de góspodine" din capitală şi o altă contribuţie băneasca din partea Ministerului Sănătăţii, au servit la întreţinerea dispensarului.

Prin plecarea d-nei *Constanţa dr. D. Manoliu* la Bucureşti, a fost numită directoare d-na *Natalia N. Siriteanu* şi d-sa a rămas în această calitate până'n anul 1934, când din lipsă de fonduri, dispensarul a trecut la comuna Dumbrăveni, plasa Bucecea, jud. Botoşani.

Farmacie.

Prima farmacie în comuna Burdujeni a fost înfiinţată de Carol Rang, (francez de origine) devenit apoi proprietar în localitate. Farmacia dăinueşte şi astăzi, stăpânită fiind de către urmaşi.

Vitejii din comuna Burdujeni morţi pentru patrie în războiul independenţei (1877—78).

Numele luptătorilor din Burdujeni cari s'au jertfit pentru ţară şi au contribuit la câştigarea independenţei, au fost înscrise pe trei tablouri frumos încadrate şi păstrate, unul în biserica Teodoreni şi două la „Sfânta Treime", spre a servi totdeauna ca exemplu de suprem sacrificiu şi nobil îndemn pentru urmaşi.

Tabloul cu morţii din partea târgului se păstrează în biserica Teodoreni pe peretele din stânga:

„In amintirea vitejilor: *Constantinovici Alex.*, sergent. Reg. 16 Dorob., *Călinescu Petre*, soldat Reg. 16 Dorob, *Curălaru Nicolae*, soldat Reg. 16 Dorob. Din comuna Târgul-Burdujeni, judeţul Botoşani. Morţi pentru ţară în războiul de neatârnare din 1877—78. Patria recunoscătoare".

In biserica „Sf. Treime" sunt două tablouri, de aceiaşi mărime, încadrate şi puse, unul în faţa altuia, pe pereţii din dreapta şi stânga locaşului.

In dreapta:

„In amintirea vitejilor: *Munteanu Gheorghe*, soldat Reg. 17 Călăraşi; *Păslariu Ilie*, sold. Reg. 5 Linie: *Rotariu Costache*, sold. Reg. 18 Linie, din comuna Burdujeni-Sat, judeţul Botoşani. Morţi pentru ţară în războiul de neatârnare din 1877—78. Patria recunoscătoare".

In stânga:

„In amintirea vitejilor: *Corman Vasile*, soldat Reg. 5 linie: *Dan Alexandru*, sold. Reg. 16 Dorob.; *Ichim Dumitru*, soldat, Reg. 16 Dorob.

Magazin Gheorghe, soldat, Reg. 3 Art. din comuna Burdujeni-Sat, județul Botoșani. Morți pentru țară în războiul de neatârnare din 1877—78. Patria recunoscătoare".

In campania din anul 1913, făcută în Bulgaria, a murit numai locuitorul *Ilie T. Th. Ciornei*, al cărui nume este trecut în analele primăriei Burdujeni.

Monumentul eroilor căzuți pentru întregirea neamului.

Numele celor ce au contribuit cu jertfa vieții lor la desrobirea țărilor surori și unificarea definitivă și eternă a neamului românesc, trebuiau cinstite și imortalizate și în Burdujeni.

Monumentul eroilor, jertfiți în războiul de întregirea neamului românesc (1916—1918)

In anul 1921, din inițiativa d. *dr. D. Manoliu*, ajutat de un comitet local (din care făcea parte și d. notar *N. G. Neagu*) s'a strâns suma de 34.000 lei și s'a ridicat „*Monumentul eroilor*" prin care s'a glorificat marele eveniment al românismului.

Locul cel mai potrivit la răscruce de drumuri este în fața primăriei. Acolo s'a ridicat monumentul. Porțiunea din jur s'a împrejmuit cu gard de ostrețe (leațuri) iar d. notar a aranjat frumoase alei mărginite de ronduri cu flori și astfel s'a alcătuit o grădiniță

publică. In anul următor (1922) s'a făcut inaugurarea monumentului şi a avut loc o impunătoare manifestaţie cetăţenească. Atunci au luat parte notabilităţile judeţelor Suceava şi Botoşani, în frunte cu prefecţii; apoi, membrii consiliilor comunale, preoţii şi învăţătorii din Burdujeni, împreună cu toată populaţia împodobită în straie de zile mari.

Această entuziastă pornire sufletească a fost un moment solemn şi un prilej de mare sărbătoare pentru Burdujeni. D-l dr. D. Manoliu organizatorul serbării, în cuvinte pătrunzătoare a arătat importanţa evenimentului. Pioasa comemorare s'a sfârşit printr'un banchet, ce s'a dat în sala de recepţie a gării Burdujeni.

Pe cele patru feţe ale „Monumentului eroilor" sunt făcute următoarele inscripţii:

In faţă.

Monumentul eroilor 1916—1918 *din Burdujeni, cari au luptat pentru întregirea Neamului.*

Pe coloana întâia:

Beldea Dumitru, Curelaru Simion, Iriciuc Florea, Prodan Andrei, Roşca Constantin, Simon Iutcu, Sulugiuc Haralambie, toţi din Reg. 8 Vânători.

Pe col. II-a: *Bobescu Ion* din Reg. 53 Infanterie; *Burlacu Gheorghe* din Reg. 38 Infanterie; *Mateescu Vasile* din Reg. 27 Infanterie; *Ciornei Nicolai* din Reg. 2 Infanterie; *Chitic Vasile,* din Marina militară; *Ciornei Constantin,* Marina militară; *Rotaru Ilie* din Reg. 17 Artilerie.

Pe părţile laterale, în dreapta: *Dumitru Ion, Tudose Ilie, Ilie Vasile* şi *Zaharia Ion,* toţi din Reg. 77 Infanterie.

In stânga: *Fişel Iosub,* din Reg. 37 Infanterie; *Prodan Petru* din Reg. 77 Inf. şi *Pâslaru Constantin* din Reg. 37 Inf.

Pe partea monumentului dinspre târg:

„Am cucerit ce-aveam de cucerit".

Scutaru Gheorghe din Reg. 2 Grăniceri; *Soloninca Ilie,* dela manutanţa Bacău; *Afrinei Ştrul, Iacoboaie Mihai, Curaleţ Gheorghe, Diaconiuc D-tru, Penciuc D-tru* şi *Gavriliu Vasile* din Reg. 77 Inf.; *Iacoboaie Dumitru, Bârgovanu Gheorghe, Idel Iancu Zamvel, Leizeriuc Gheorghe, Leizerovici Michel, Sălăgeanu Gheorghe,* toţi din Reg. 37 Infanterie.

Cimitirul eroilor.

In anul 1924, d-l dr. D. Manoliu împreună cu edilii locali, au luat iniţiativa de a se aranja *„Cimitirul eroilor"* care a fost primul în judeţul Botoşani. Acest ţintirim cuprinde porţiunea de Vest din „locul de îngropăciuni" al localităţii, unde au fost

înmormântaţi cei 800 de ostaşi morţi de tifos exantematic în spitalele din Burdujeni.

Acolo s'au fixat 60 cruci de stejar pe platformele funerare respective. In mijlocul mormintelor şi între alei, s'a ridicat un monument cu o cruce pe care stă o coroană de lauri sculptată în piatră.

Imprejmuirea s'a făcut din zăbrele de lemn, iar la portiţa de la intrare se află o troiţă. De-a-lungul îngrădirii, pe dinafară, s'a pus gard viu, iar printre morminte s'a făcut alei mărginite de răzoare cu flori. Frumuseţea acestui cimitir (dat de atunci sub îngrijirea şcoalelor şi Orfelinatului „Regina Maria" din localitate] impresionează totdeauna sufletul pelerinilor.

Tot în acelaşi an i s'a făcut şi inaugurarea. Cei doi preoţi ai comunei, Ioan Popovici şi Alex. V. Râşca, au oficiat serviciul divin. Un batalion de soldaţi din regimentul Suceava a dat onorurile cuvenite. Au luat parte toţi reprezentanţii comunei şi judeţului împreună cu numeros public.

D-l *Gh. Lungulescu* a vorbit din partea societăţii „*Cultul eroilor*" din Bucureşti, iar d. Manoliu, fost preşedinte al comitetului de conducere, a arătat marea datorie ce o au generaţiile tinere de a fi recunoscătoare celor cari s'au jertfit pentru întregirea neamului.

In aceiaşi zi a avut loc o serbare religioasă şi la cimitirul evreiesc, unde au fost aşezate trei platforme funerare pentru eroii de rit mozaic. Ingrijirea s'a dat pe seama comunităţii israelite.

De atunci, în fiecare an, cu ocazia aniversării zilelor naţionale şi la comemorarea eroilor, toţi luptătorii morţi pentru patrie sunt pomeniţi cu mare evlavie şi în Burdujeni, la cele două biserici. Totdeauna se face pelerinaj la cimitirul şi monumentul ridicat pentru cinstirea memoriei celor ce au făcut „România Mare în vechile-i hotare".

Personalităţi culturale proeminente, născute în comuna Burdujeni.

Din cei morţi. Deşi comuna Burdujeni pare obscură pentru mulţi, cari n'au vizitat-o şi nici nu-i cunosc trecutul, totuşi, ea este mândrul leagăn al copilăriei câtorva figuri însemnate, cari au contribuit la evoluţia istorică şi culturală a ţării noastre.

Fraţii Arhierei *Neofit* (1803 — 1884) şi *Filaret Scriban*, (1811—1872) s'au născut aci, au lucrat şi suferit pentru binele obştesc, contribuind, cu toată inima, la unirea Principatelor Române, sub Domnitorul Alex. I. Cuza (1859), cu scrisul şi cu fapta, şi au înzestrat comuna cu bunuri materiale, fără de cari, n'ar fi putut prospera.

In numeroasele lor tipărituri, unde adânca şi înţeleapta cugetare se îmbină cu avântul şi neţărmurita dragoste de tot ce

este al poporului român, sunt exprimate alese sentimente pentru ţară şi tron. In aceiaşi măsură, ei au luptat pentru manifestarea şi păstrarea credinţei strămoşeşti, ca un bun necesar sufletului şi iubirii dintre oameni.

Ioan Polescu, tot fiu al Burdujenilor, un mare român şi înfocat luptător naţionalist, a redat o latură interesantă din personalitatea acestor vlădici, în următoarele rânduri:

Arhierei şi Episcopi Scribani.

Fiind-că sîntem încă sub impresia îmbulzelei alegerilor de mitropoliţi, episcopi şi hirotonisiri de arhierei, datori sîntem să pomenim şi să dăm de exemplu pe aceşti fii ai Burdujanilor, care devotaţi cultului creştin, şau făcut datoria mai mult de cetăţeni de cât popi, precum s'a văzut la 1862 într'o mare adunare la Bucureşti de la otelul lui Steriade luptând ca Moldoveni pentru proclemarea uniri definitive; apoi ca scriitori, profesori ai marei Socole din Iaşi, au avut tot-d'auna în vederea lor lumina poporului, fericirea şi prosperitatea lui.

Aceşti prelaţi nu se uitau la aur, ci la cele sfinte şi de folos turmei, şi din ce au avut la sufletul lor, unu a făcut o biserică în Burdujani, pe care a împodobit'o cu toate cele trebuincioase şi au înzestrat'o cu o vie ce o avea la Socola, şi cel-l'alt a lăsat o casă mare în Burdujani, ca să servească de adăpost pentru bătrâni, şi v'o 24 mii fr. pentru întreţinere. . . .

Adevăru însă este că soiu bun de oameni dă róde bune, precum vedem cu mare plăcere că tot acest neam de Scribani sunt de toată stima şi lauda; căpitani, avocaţi, profesori şi profesoare, servesc cu demnitate şi onoare ţara şi poporu.

„Resboiul" 1887. *I. Polescu*

(Din volumul *Polescu Ioan* „Mai multe articole publicate prin diferite ziare", cu 551 pag. Dorohoi, 1893. Librăria şi tipografia I. L. Bercovici. pag. 509—510).

Scrierile vlădicilor Neofit şi Filaret Scriban:

1. *Scriban (Singelul Neofit)*: Catihis, siau Invăţeturi de capitenie ale Bisericii reseritene, parte compuse, iar parte, culese, şi printr'un nou Metod scrise cu litere stremoşeşti. Iassii, 1838. XIV plus 48 pagini.

2. *Scriban (Protosinghelul Neofit)*: Urziri istorice, sau curs metodic de istorie compusu dupre unu planu nou şi cuprinzându Prescurtimi gradate de Istoria celor mai principale popoare a globului . . . prelucratu şi publicatu de . . . Iaşii 1851. IV plus 212 pagini.

3. *Scriban (Arhiman. Neofit)*: Foloasele Unirei Principatelor Române. Iaşşii 1856, 37 pag.

4. *Scriban (Arhimandritul Neofit)*: Scurtă istorisire şi hronologie despre Mitropolia Moldovei. Paris, 1857. 28 pag.

5. *Scriban (Arhim. Neofit)*: Necesitatea clerului în societate, şi nevoea de punerea sa în adevărata cale a sortirei sale. Iaşşii 1859, 58 pag. (Extrasu din Steaua Dunărei, Zimbrul şi Vulturul).

6. *Scriban (Arhimandritul Neofit)*: Nelegalitatea şi Defectuozitatea proiectului de lege pentru alegerea Mitropoliţiloru şi a episcopiloru din Principatele-Unite. Iassi 1861, 24 pag.

7. *Scriban (Neofit)*: Apărare a adevărului şi a dreptului faţă cu Episcopatulu necanonic, Bucureşci, 1866—72 pag.

8. *Scriban (Arhiereu Neofit)*: Respuns Gubernului şi Sinodului Românesc din 1865, adică Explicâciuni la Protestele a trei Arhierei Moldoveni încontra legiuirilor necanonice. Bucuresci 1866. 118 pag.

9. *Scriban (Neofit)*: Restaurarea ultimelor retaciri a apărătorilor Episcopatului Necanonic, şi a Nelegiuirilor făcute Bisericei Românesci. Bucuresci 1867, 52 pag.

10. *Scriban (Neofitu)*: Incercări poetice. Discursuri politice. Memuare şi scrisori politice. Iassi, 1870, 258 pag.

11. *Scriban (Neofit)*: Plângerile unui sihastru pentru România. Impărţite în VII cânturi. Iaşi 1875, 76 pag.

12. *Scriban (Arch. Neofit)*: Cuvent la nascerea Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Christos Bucuresci 1876, 15 pag.

13. *Scriban (Arch. Neofit)*: Cuvent pentru Sf. Pasce 1876, 1 Aprille. Bucuresci 1876, 12 pag.

14. *Scriban (Neofit)*: Apologia prea Sfinţitului arhiereu D. D. Neofit Scriban, faţă cu clevetitorii Sei din Iaşi şi Bucuresci Sau respunsu acelora ce fac Apoteoza nenorocitului de dinşii Cuza-Vodă pentru falşa independenţă a a biserici române. Bucuresci, 1867, 72 pag.

15. *Scriban (Protosinghelul Neofit)*: Vezi Sturza Alexandru: Duplul paralel sau biserica în faţa papităţei şi a reformii veacului XVI.

Tradusu şi pubiicată pe Protosinghelul Neofit Scriban. Iaşi 1851. 117 pag.

1. *Scriban (Arhiereul Filaret)*: Istoria bisericească a Românilor pe scurtu Issy, 1871. IV plus 200 pag.

2. *Scriban (Arhiereul Filaret)*: vezi Movilă (Mitropolitul Petru) Mărturisirea ortodoxă a Biserici apostolice şi sinodate de răsărit. Tradusă în limba română de Arhiereul Filaret Scriban, Revăzută şi corectată după original s'au retipăritu de arhiereul Iosif Sevastiasi Bobulescu Botoşăneanu. Iassy 1874 VI plus 179 pag.

3. *Scriban (Arhimand. Filaret)*: vezi Sturza Alexandru; Epistolii seau scrisori despre datoriile sfinţitei diregătorii preuţăşti. Tălmăcite de Arhimand. Filaret Scriban. Tomul I-II. Iaşii 1843. XX plus 276 pag. Vol. I şi IV plus 268 pag. vol. II.

4. *Scriban (Filaret)*: vezi Movilă (Mitropolitul Petru): Mărturisirea ortodoxă a Apostoleştei şi Catoliceştei Biserici de Răsărit. Tipărită acum a doua oară... Tălmăcită în limba română de Filaret Scriban. M(rea) Neamţ. 1864, 320 pag.

Ioan Polescu.

Un alt burdujenean care a adus mari servicii ţării şi poporului român, a fost *Ioan Polescu.*

Din autobiografia şi testamentul cari ţin loc de prefaţă la volumul său intitulat: „*Mai multe articole publicate prin diferite ziare*", cu 551 pagini „Librăria şi tipografia I. L. Bercovici, Dorohoi, 1895" şi tipărite după moarte (conform dorinţei sale exprimată în testament) se pot extrage preţioase ştiri referitoare la viaţa şi personalitatea acestui distins suflet, neînfricat luptător al „Unirii Principatelor" şi mare patriot.

Ioan Polescu s'a născut în cătunul Mereni (azi sat[1]) din judeţul Botoşani; tatăl său se numea Postulache Munteanu iar mama sa Smaranda, născută Gh. Apateanu. Ei s'au stabilit în Burdujeni, unde aveau case şi gospodarie frumoasă. Rămas orfan de tată, mama sa l-a dat în anul 1839 la învăţătură „*la popa Manolache dela Sf. Spi-*

1. Actul său de naştere a fost trecut în mitrica (condică bisericească) de botezuri dela biserica Teodoreni din Burdujeni, comună de care aparţinea cătuna Mereni.

ridon" din Iaşi, unde „ca să scape mai repede de pârdalnica de carte" care nu-i plăcea—spune el—„am învăţat ceaslovu, pisaltirea, a scrie, a ceti, a socoti, până am isprăvit toată cartea...".

Intră apoi ucenic în „dugheană" la un moş al său, hangiu, în Botoşani, unde rămânea încântat de istorisirile drumeţilor cari poposeau acolo. Dorul de ducă îl cuprinse pe Ioan. Fuge la Iaşi cu gândul să intre la „Şcoala Mihăileană", apoi la o librărie sau tipografie ca să poată ceti câte ceva, dar neisbutind, *„m'am alipit pe lângă un negustoraş şi-i ajutam la negoţ"* afirmă el sincer, *(pag. III)*. A luat parte *„la întrunirea lui Mavrocordat dela Copou"*, după aceia *„scriitor la un departament şi văzând că n'am dat peste pricopseală, m'am dus la Bucureşti. Aice am găsit altă lume, altă viaţă Românească"*...

Gândul lui Polescu era să se înroleze într'o legiune românească dela Şumla (Bulgaria) contra Ruşilor în Crimeia, fiindcă Românii nu voiau să meargă sub comanda turcească. N'a isbutit, deoarece, legiunea s'a desfiinţat. De aci se duse la Constantinopol, unde, printre exilaţii români *„erau Eliade Rădulescu, Bolintineanu, generalu Tell, generalu Magheru, col. Pleşoianu, Creţulescu, Serurie şi alţii, toţi cu sentimente nobile, idei mari de patriotism, naţionalitate, libertate, autonomie şi unirea ţărilor Române.* „I-a fost de mare folos călătoria, că s'a" *inspirat dela aceşti bărbaţi de ideile lor" (pag. V.)*

In anul 1857 *„prin mijlocirea Franciei, Angliei şi Italiei, emigranţii veniră în ţară"*. Urmează apoi frământări politice pentru alegerea Divanului Ad-hoc *„până a venit timpul fericit al alegerii Marelui Cuza, în care memorabilă zi am avut un important rol, între 30.000 de popor, cari trei zile şi trei nopţi am stat în picióre, până s'a proclamat domn Cuza şi unirea; eram unul din căpeteniile poporului cu Serurie, Orăşanu, Volentineanu, Bălăşanu, Mircea Mihăieriu şi alţii.*

La 1860 s'a făcut adunare mare în sala Bosel, la Bucureşti în scop de a se restaura Ministeru lui Creţulescu, unde am fost prinşi, duşi la poliţie şi daţi în judecată ca turburători". Numai în schimbul unei cauţiuni se putea căpăta libertatea. *„Unu din cei liberaţi din arest, Volintineanu, se duce la poetul Bolintineanu şi-i spune că eu am rămas la arest fiindcă n'am garanţie. Bolintineanu întâlnind pe Alexandri poetu'i zice să dea garanţie pentru Moldoveanu cel cu Unirea, aşa îmi ziceau în Bucuresci, în acele calde zile a Unirei. Cuza auzind această vorbă, zice: dau eu garanţie"*. . . . .

In urma evenimentelor petrecute, Polescu a fost numit „comisar municipal" în Capitală, apoi „ofiţer al geandarmăriei neregulate a poliţiei din Bucureşti şi inspector general al sergenţilor de zi, acei cu trei cornuri la a cărora înfiinţare şi formare am luat parte", iar după aceasta — spune el — „m'am înscris la Dorobanţi (acum călăraşi) sub acel elan de arme produs de măreaţa figură a lui Cuza".

„La 1866, după trădarea lui Cuza s'a hotărât formarea unui corp de Volintiri, spre a merge în ajutorul armatei la Călugăreni contra turcilor cari ameninţau ţara, corp de 10.000 oameni sub comanda generalului Magheru, care mă luase în statul seu major. Am plecat peste Olt şi în timp de vre-o două luni am înscris 6000 voinici, fii ai Oltului" (pag. V.)

Tot atunci, Polescu a fost „acuzat pentru turburarea de pe dealul Mitropoliei, cu scoterea art. 7 din constituţie". Peste un an, ia „administraţia ziarului *Trompeta Carpaţilor* a lui C. Boliac", funcţie ce o deţine până'n anul 1876.

Pentru Cezar Boliac care-l ajutase mult, Polescu avea mare respect şi admiraţie şi deaceia îl considera ca pe un părinte. In tovărăşia lui conchide fiul Burdujenilor *„am trăit 20 de ani, cu el am voiajat mai toată Europa, am vizitat muzeile din Franţa, Italia, Veneţia, Germania şi Austro-Ungaria, pe unde Cezar Boliac şi-a făcut observaţiunile sale"* (pag. VI).

In testamentul său, I. Polescu arată că din venitul celor 18.000 lei noi daţi cu dobândă pe la diferite bănci şi rude (pe care le numeşte), după moartea sa şi soţiei sale Ana, „să se cumpere cărţi pentru copiii Români din Burdujeni şi dacă v'a mai rămâne ceva se vor face haine la copiii săraci şi va purta numele de *Danie din partea lui Ion şi Ana Polescu, ca semn de recunoştinţă pentru comuna Burdujeni a cărora fii suntem amândoi"*. Din aceiaşi sumă, mai cere să se ia şi banii necesari pentru tipărirea a 1000 de volume, care să cuprindă colecţia articolelor publicate de el prin diferite ziare. Din cărţi *„se va trimite gratis la câte unul din fie-care ziar de orice culoare, precum şi pe la toţi autorii şi toţi amicii şi rude, iar restul se va vinde de se va putea şi banii se vor da premii la copii din Burdujeni" etc.*

1887 Decembrie 20, (data testamentului)

(ss) Ión Polescu.

Pictorul Gheorghe Panaiteanu.

Burdujenii ne-au dat şi un pictor, pe *Gheorghe Panaiteanu* (1816-1900), fiu al lui Panait Curcă. După numele de botez al tatălui şi a zis Panaiteanu.

Cum se va fi cultivat şi instruit singur, fără ca părinţii să-i fi dat mână de ajutor, nu ştim. Desigur, întâmplarea l-a aruncat pe căi bune şi între oameni care l-au înţeles şi sprijinit.

Bătrânii pomenesc de Gh. Panaiteanu, că l-au văzut adesea cum privea îndelung imaginile sfinţilor din biserica Teodoreni, picturi pe cari el le-a şters de fumul lumânărilor, pentru a distinge proporţiile, armonia liniilor şi culorilor artei religioase italiene. Poate primele noţiuni din nobila lui preocupare şi le-a căpătat singur la şcoala naturii, atras de dorul de a pătrunde frumuseţea estetică (perfectă) a existenţii şi-a imaginilor realizate în formele eterne ale artei.

Târziu, când cine știe prin ce împrejurări norocoase, educația lui în arta picturii se desăvârșise, Gh. Panaiteanu ajuns om cu vază, întemeiază „Școala de arte frumoase" din Iași și multă vreme a fost directorul Pinacotecii de acolo.

Era înzestrat cu talent și putere de creație, dar e păcat, că tablouri în cari vià frânturi din sufletul său de artist, s'au risipit pe la rude și cunoștințe ce poate nu știau să pue cuvenitul preț pe ele. Urmașul său (nepot) născut tot în Burdujeni, este d-l Victor Galin, profesor de pictură în orașul Botoșani, str. Armeană 44.

Jean Bart.

Tot pe meleagurile pitorescului Burdujeni și-a avut leagănul copilăriei scriitorul *Jean Bart* (Eugeniu P. Botez[1]), care s'a născut la 28 Noemvrie 1874 și a murit la 12 Mai 1933. Pe atunci, tatăl său era căpitan de dorobanți cu schimbul pe frontieră la Burdujeni, iar mai târziu a ajuns general [2]).

Îmbrățișând cariera de marinar, dat i-a fost comandorului Jean Bart să-și petreacă existența mai mult pe apă, de unde și-a întrupat visările și dorurile sale în forma eternă a scrisului. Deaceea, parte din opera sa respiră acel ideal vag ce numai marea cu undele ei când line, când furioase și isbucnitoare la ceruri, îl poate da unui cântăreț al vieții libere pe întinsuri nesfârșite.

Despre firea deosebită a scriitorului Jean Bart, d-l Colonel *Mihail C. Cătuneanu* (pensionar), care-l cunoscuse bine și adesea în lunile de concediu, se ducea cu el să se recreieze pe mare (spre a se încânta de frumusețea dumnezeiască a poeziei valurilor), ne dă prețioase informații din care rezumăm:

„Era o fire atât de visătoare și îndrăgostită de frumusețea mării și a porturilor pe unde trecea, încât, de multe ori, în zori de zi, când soarele ca un fermecat talger de aur luneca pe seninul cerului, ridicându-se parcă din abisul apelor, privirile și sufletul lui Jean Bart erau atât de fixe într'acolo, de parcă uita că trebue să ancoreze la țărm...

In ceiace privește scrisul lui Jean Bart, eminentul discipol al marelui Titu Maiorescu, d-l profesor universitar *Mihail Dragomirescu*, în lucrarea d-sale *„Sămănătorism, Poporanism, Criticism"* (Istoria literaturii române în secolul XX, 1900—1910) București, 1934, la capitolul *„Literatura propriu zisă a Poporanismului"*, pag. 113—114, afirmă:

1. In arhiva comunei Burdujeni, sub nr. 92|1874 cetim: „actu de naștere a domnului Eugenie de secsu bărbătescu născutu eri în comuna Târgul Burdujeni, la casa părinților sei din strada doua cu nr. 84, fiu a d-lui Căpitan Panait Bottedu de 40 ani și a d-nei Smaranda Bottedu, născută Mihailu, de 27 ani" etc...

2. în războiu din 1877-78, general.

„Jean Bart nu are humor, şi de aceia lucrurile, care ar putea provoca hazul, fac, în scrierea lui, impresia de plat. Farmecul lui Jean Bart stă în descrierile sale, în care descoperim savoarea lui Sadoveanu şi limpezimea lui Brătescu-Voineşti.

Lipsit de energie în povestire, el este ferm şi colorat în descrierile sale, dintre care multe pot servi de model. Desenul lor conturat, bogatul lor conţinut şi limba simplă, limpede şi amplă, le dau o caracteristică proprie ce ne dovedeşte frumuseţea unui suflet static, care, când devine dinamic, îşi pierde energia".

Scrierile lui Jean Bart.

1. *Bart Jean*: „Jurnal de Bord". Schiţe marine şi militare, Bucureşti, 1901, CV plus 102 pag. ediţia II 1916, ediţia III 1921.
2. *Bart Jean (Eugeniu P. Botez)*: „Datorii uitate". Documente omeneşti. Nuvele. Bucureşti 1916, 311 pag.
3. *Bart Jean (Eugeniu P. Botez)*: „In cuşca leului" Bucureşti 1916, 31 pagini.
4. *Bart Jean (Eugeniu P. Botez)*: „Jurnal de Bord". Cu desemnuri de G. Verona şi Eugen Voinescu. Ediţia II adăogită. Bucureşti 1916-LXXVI plus 88 pag. plus tabla . . .
5. *Bart Jean (Eugeniu P. Botez)*: „Cum se desleagă chestiunea Dunării ?. Conferinţă. Chişinău. 1919, 28 pag.
6. *Bart Jean (Eugeniu P. Botez)*: „Datorii uitate". Ediţia II, Iaşi 1921, 184 pagini.
7. *Bart Jean (Eugeniu P. Botez)*: „Prinţesa Bibiţa". Bucureşti, 1923, 120 pagini.
8. *Bart Jean (Eugeniu P. Botez)*: „Insemnări şi amintiri". Bucureşti, 1928, 224 pag.
9. *Bart Jean*: „Alcoolismul", problemă internaţională, Bucureşti, 1929, 63 pag. (Din public. Asoc. „Sănătatea socială" afiliată Centralei Caselor Naţionale).
10. *Bart Jean (Eugeniu P. Botez)*: „Peste Ocean", note dintr'o călătorie în America de Nord. Ediţia II-a Bncureşti, 1929, 254 pag.
11. *Botez (Comandor Eugen)* (Jean Bart): Asistenţa socială 1920-1930 Bucureşti, 1930, 31 pag. (Etras din lucrarea: „Zece ani de politică socială în România" a Ministerului Muncii).
12. *Bart Jean (Eugeniu Botez)*: „Cartea Dunării", cu o prefaţă de profesor I. Simionescu, Bucureşti, 1933, 137 pag. plus 2 hărţi. (Biblioteca Ligei Navale).
13. *Botez Comandor Eugen (Jean Bart)*: „Educaţia economică a omului din regiunea apelor". Program de lucru pentru acţiunea culturală Bucureşti, 1933, 48 pag.
14. *Bart Jean (Comandor Eugen Botez)*: O corabie românească Navascoală brikul „Mircea" Bucureşti, 36 pag.
15. *Botez Eugeniu P.*: Dunărea şi comisiile ei. In Politica externă a României. Bucureşti . . . pag. 195—204 (Institutul Social Român).
16. *Bart Jean (Eugen Botez)*: „Europolis" Roman, Bucureşti 1933, 397 pag.
17. *Bart Jean (Eugen Botez)*: „Europolis". Roman, ediţia II-a cu o prefaţă de G. Călinescu, Bucureşti, VIII plus 358 pag.
18. *Bart Jean (Eugen Botez)*: „In deltă"... Bucureşti 103 pag.
19. *Bart Jean (Eugen Botez)*: „Jurnal de bord". Carte premiată de Academia Română. Ediţia III-a Iaşi 171 pag.

20. *Bart Jean* (*Eugeniu P. Botez*): Pe drumuri de apă. Bucureşti, . . 95 pag. (Biblioteca pentru toţi, Nr. 1266).

21. *Bart Jean* (*Eug. P. Botez*): „Proză", Bucureşti — 48 pag. (Pagini alese din scriitorii români Nr. 119—120).

22. *Botez Eugeniu şi Kiriţescu Niculae* (*Locot.*): „Războiul pe Dunăre. Vol. I, Bucureşti, 1905.

23. *Bart Jean, Const. Calmuschi şi G. Orleanu*: „Sărmanul Dionis" şi poeziile lui Mihail Eminescu. Bucureşti, 1909, 43 pag.

Din cei în viaţă.

O altă figură importantă, care face cinste locului său de naştere, este P. S. *Arh. Galaction Cordun,* vicarul eparhiei Râmnicul-Vâlcea. Sf. Sa a scris următoarele cărţi:

1. *Cordun* (*Arhimandritul Galaction D.*): „Ce este Adventismul?" Bucureşti, 1919, 34 pag.

2. *Idem*: Poate creştinul adevărat să fie socialist? Bucureşti 1919, 67 pag.

3. *Idem:* Poate ştiinţa să înlocuiască creştinismul? Bucureşti 1919, 64 pag. (Biblioteca pentru toţi Nr. 1032).

4. *Idem*: Renan asupra lui Iisus Hristos. Bucureşti, 1919, 64 pag.

5. *Idem*: „Ce este Adventismul?" Ediţia III-a, revăzută şi adăugită. Bucureşti, 1922, 41 pag.

6. *Idem*: „Cine găseşte Adevărul?" Bucureşti, 1922, 30 pag.

7. *Idem*: Cuviinţă de Vieaţă pentru cei trudiţi. Traduse, prelucrate, alcătuite şi rostite în catedrala Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei, Bucureşti, 1922, 366 pag.

8. *Idem*: Ce cred oamenii învăţaţi şi de stat ai lumii despre religiuni şi existenţa lui Dumnezeu. Bucureşti, 1923, 14 pag.

9. *Idem*: „Problema muncitorească privită din punct de vedere religios-creştin", Bucureşti, 1923 15 pag. (Serviciul religios şi al propagandei culturale C. F. R.).

10. *Idem*: Simţământul religios înăscut în firea omului. Bucureşti, 1923, 27 pag.

11. *Idem*: Aşezământul sfintei Biserici ortodoxe universale pentru venerarea şi invocarea sfinţilor în rugăciuni. Bucureşti, 1924, 68 pag. (Serviciul cultural C. F. R).

12. *Idem*: Beţia, Bucureşti, 1924, 20 pag. (Serv. cult. C. F. R).

13. *Idem*: Etica creştină şi socialismul. Bucureşti, 1924, 46 pag.

14. *Idem*: Este vătămător fumatul? Bucureşti, 1925, 24 pag. (Serv. cult. C. F. R).

15. *Idem*: Mărturii despre adeveritatea învierii din morţi a Domnului Dumnezeu şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos şi a pogorârei lui la Iad după scrierile apocrife, Bucureşti, 1925, 16 pag. (Serv. cult, C. F. R).

16. *Idem*: Vizita I. P. Sf. Sa Dr. Miron Cristea Primat al României, în Basarabia la 12—18 Mai 1921. Bucureşti 1926—30 pag.

17. *Idem*: Prăbuşirea socialismului bolşevic. Traducerea după Mariott. Bucureşti 1920, 78 pag. plus tabla.

18. *Idem*: „Catechismul necredinciosului". Traducere după *Nilkes P.* Bucureşti, 1926, 192 pag.

19. *Idem*: Înţelesul dogmatic al interzicerii recăsătoririi slujitorilor sfinţiţi. Traducere după *Troitky S.* 26 pag. Bucureşti.

* * *

Afară de personalităţile culturale, citate până acum, amintim că şi *d. prof. Gh. Maxim* născut în Burdujeni a publicat:

1. *Encore un de nos patriotes de 1848, Démètre G. Golesco.* Paris, Gamber, 1931.

2. *O piatră pentru adevăratul monument al lui St. O. Iosif. Contribuție biografică* — extras din revista „Țara Bârsei". Brașov, 1933 [1]).

Din lunie 1933, în Burdujeni a început să apară „*Crainicul Cetății*", revistă culturală lunară, redactată de d. *Gh. Maxim*. prof. la liceul „Ștefan cel Mare" din Suceava. Dintre colaboratori remarcăm pe: economul stavrofor Ioan Popovici, doctor D. Cudla, prof Ștefan Pavelescu, Gh. Maxim (Burdujeanu) și Emil D. Ionescu, învățător.

Acesta din urmă sub pseudonimul „Burduja", a publicat articole referitoare la probleme școlare, apoi epigrame, etc.

Acum d. Gh. Maxim redactează și „*Suceava*", gazetă bilunară de informații și îndrumare națională, (cetiți nr. 26 din 15 Martie 1936 [2]).

Personalități culturale, cari, deși unele nu s'au născut în Burdujeni, totuși, au contribuit efectiv la ridicarea nivelului spiritual și economic al locuitorilor din această comună.

Din cei decedați:

Romulus Bârsan, fost șeful gării Burdujeni, originar din Transilvania, era un bun gospodar. El a contribuit la înființarea „Băncii populare Burdujeni" și a societății „Cariera", pentru exploatarea pietrișului. In îndeplinirea atribuțiile avute, prin conștiinciozitatea și patriotismul său desinteresat de bun român, Romulus Bârsan a știut să disciplineze și să însuflețească personalul ceferist, așa cum se cerea să fie demn la o stație de frontieră.

Carol Rang (francez de origine) în atribuția sa de farmacist și-a câștigat simpatia locuitorilor din comună, deoarece, odată cu medicamentele pentru întremarea sănătății, dădea și sfaturi de îngrijire părintească.

Din cei în viață:

D. dr. *Dimitrie Manoliu* (din *1911 până în 1927*, când a fost numit inspector general în Direcția Zootehnică a Ministerului de Domenii) a funcționat ca medic veterinar al comunei, al vămii, și al abatorului-export din Burdujeni.

Totdeauna, din inițiativa d-sale și prin rodnica activitate depusă cu lăudabil devotament și abnegație, a fost cel mai indispensabil și prețios factor animator, care a contribuit la realizarea propășirii economice și culturale din această localitate.

Insuflețit de nobila preocupare de a fi de folos și altora și economiei animale a țării, a publicat următoarele lucrări în specialitate:

1. Aceste două lucrări sunt menționate pe coperta din spate a revistei „Crainicul cetății", anul I, nr. 2—3 pe Iulie-August 1933.
2. La Tip. Bucur Orendovici Suceava.

1. *Esența de terbentină în tratamentul șchiopăturilor la cal.* 1902.
2. *Tuberculoza, transmisibilitatea la om și animale,* 1906.
3. *Weiterer Beitrage zur Fragenach der Verweitung von tief Abgebautem Eiweiss im tierischen Organismus.* Colaborare cu prof. Abderhalden, Berlin 1910.
4. *Calul anglo-arab.* 1910.
5. *Calul belg.* Luc. publ. în Jurnal. Soc. Cent. de Agric. No. 1—14, 15 și 16, 1911, București
6. *Societatea de asigurare a animalelor.* Jur. Soc. Cent. Agric. No. 5, 1911, București.
7. *Școala de Agricultură dela Grignon.* Franța, Pub. Rev. „Arhiva Veterinară", 1911. București.
8. *Problema exportului cărnii prin abatoarele de export* 1911.
9. *Organizația serviciilor veterinare în Franța, Belgia și Germania.*
10. *Economia noastră animală:* creșterea calului și a cornutelor. 1920. Publ. în Revista Științelor Veterinare, No. 1—6 și 12. Galați.
11. *Problema alcătuirei lăptăriilor cooperative în România.* Publ. în Revista Științelor Veterinare, 1924.
12. *Islazurile comunale.* Publ. în Rev. Dreptul Nostru, No. 5. 1925.
13. *Tuberculoza și contagiozitatea ei.* Conferință ținută la Ateneul Suceava, 1927.
14. *Crescătoria avicolă Corbescu.* Publ. în Rev. Științelor Veterinare. 1929.
15. Priviri istorice asupra evoluției Zootehnice în România. Din publicațiile Ministerului de Agricultură și Domenii, Nr. 94 București 1929.

Economul stavrofor *Ioan Popovici,* (născut în comuna Bucecea jud. Botoșani) paroh al bisericii Teodoreni din anul *1899,* pe lângă darul preoției, este și un talentat pictor portretist. Sfinția sa personifică exemplul de blândețe, cinste și moralitate în comună; oficiază serviciul divin cu multă evlavie și datorită tactului și glasului său frumos, face ca biserica să fie totdeauna plină de credincioși.

Dintre publicațiile făcute de părintele I. Popovici, citățm următoarele:

1. *Monografia în cultul ortodox al jud. Botoșani".* Tip. B. Saidman Botoșani, 1906, 53 pag.

2. *„Datoria preotului de a se îngriji de educația religioasă morală a copiilor și tineretului din parohia sau satul său".* Tip. Reînvierea, Botoșani, 1911, 46 pag.

3. *„Care sunt cauzele ce fac ca predica păstorului să nu fie întotdeauna ascultată de păstorii și cum s'ar putea îndrepta aceste cauze".* (Conferință ținută în comuna Plopeni, jud. Botoșani, și publicată în „Ortodoxul Român", an. II, nr. 8 și „Ocrotirea", pag. 239—246, ambele reviste ale Mitropoliei Moldovei, apărute la Iași în luna Noemvrie 1911).

4. *„Despre Dumnezeu și credința în Dumnezeu".* Tip. B. Saidman, Botoșani, 1913, 18 pag.

5. Cea mai însemnată lucrare a părintelui I. Popovici, este intitulată *„Legende burdujenene",* strânse, completate și publicate în revista culturală „Crainicul Cetății", anul I, nr. 1 din Iunie 1933 pag. 5—6; nr. 2—3 pe Iulie—August 1933, pag. 30—35; nr. 4 din Septemvrie 1933, pag. 72 și nr. 5-7 pe Oct.— Dec. 1933, pag. 87—90.

Aceste „Legende burdujenene", scrise în versuri populare, constituesc o sinteză de istorie şi tradiţie a comunei Burdujeni.

Fără a se manifesta cu publicaţii, directorii celor două şcoli primare, mixte nr. 1 şi 2, *Gr. Manoliu* (mort în 1934) şi d. *Ioan Stoleriu*, (născut în comuna Călineşti, jud. Botoşani) s'au remarcat în deosebi prin zelul ce depuneau în educarea copiilor şi bunul tact cu care îndrumau corpul didactic pe calea realizărilor practice — educative. Deaceea totdeauna au fost apreciaţi ca elemente de valoare de către organele didactice superioare.

D-l *Niculae G. Neagu*, notar în Burdujeni, de aproape 30 de ani, conduce cu deosebită competenţă treburile administrative ale comunei.

Imbunătăţirile ce ar trebui să se înfăptuiască cât mai curând în comuna Burdujeni.

Localitatea Burdujeni, azi când probează oarecare stare de progres şi civilizaţie, totuşi, reclamă încă multe îmbunătăţiri de interes obştesc. Ar trebui :

1. Să se facă o cât mai bună şi dreaptă aliniere a străzilor, să fie toate canalizate şi pavate pe unde merg vehiculele cu „cubicaşi" confecţionaţi în „Carierele Burdujeni", iar trotuarele cu lespezi de piatră sau asfalt. Drumurile comunale să fie toate îmbunătăţite cu prundiş mare, spre a se evita praful vara pe secetă, iar iarna şi primăvara când sunt ploi, a se înlătura noroiul abundent şi lipicios din cauza naturii cleioase a solului.

2. Ar trebui să se facă instalaţii moderne cu filtru şi mare rezervor şi canalizări speciale cu cismele la fiecare gospodărie, spre a se aduce în comună apă potabilă, trasă din râul Suceava la trecerea lui printr'o regiune curată, sau din bogatul isvor ce se găseşte în pădurea „Velniţa" deasupra Burdujenilor.

3. Calea Unirii Burdujeni-Suceava, să fie transformată într'un larg şi frumos bulevard, cu plantaţii de tei pe mărgini.

4. Gârla formată de fostul pârâu al lui Iacob (numită azi „Gârla Pricop", ce începe din faţa farmaciei „C. Rang", str. I. G. Duca şi care, la podul de piatră de peste şoseaua Burdujeni Botoşani, în dreptul gospodăriei locuitorului Beldea, face confluenţă cu pârâul Burdujeni), să fie imediat canalizată spre a se desfiinţa un mare focar de propagare a boalelor şi neplăcute miasme.

5. Să se clădească o mare uzină electrică, cu instalaţii moderne, care să furnizeze lumina necesară pentru toate arterele de circulaţie şi gospodăriile din comună. In felul acesta s'ar realiza însemnate economii şi n'ar mai fi nevoe a se recurge la curentul adus dela uzina oraşului Suceava, obţinut cu multe stăruinţe şi jertfe materiale.

6. Locul numit „Odaia“ este situat la Nord-Est, pe dea într'o admirabilă poziție pitorească și la trei chilometri distanță de reședința comunei. Pe o parte din acest teren au fost împroprietăriți foștii mobilizați în campania 1916-1918, iar restul, „Casa pădurilor Statului“ l-a plantat cu brazi și pini.

In mijlocul acestui frumos decor natural, ar trebui să se construiască imediat un mare sanatoriu, care să aibă personal sanitar și administrativ plătit de Stat. Acolo, toți bolnavii din comună și alte părți, să găsească o deosebită îngrijire și asistență medicală, gratuită pentru cei nevoiași, spre a-și dobândi grabnică și deplină însănătoșire.

7. Să se cumpere o autocisternă, care în acelaș timp să ude și să mature străzile, pentru a se menține în mod permanent buna higienă publică.

8. Să se procure o autocisternă-pompă (tulumbă) la care, în caz de incendiu, să se poată atașa furtune ce servesc la stingerea focului.

Să fie detașat în permanență numărul necesar de soldați pompieri, cari, să se găsească la dispoziție, ori de câte ori va fi nevoie.

9. Să se cumpere măști protectoare ce servesc pentru localizarea focului.

10 Să se construiască o încăpătoare baie publică, cu bazin, instalație de abur și dușuri cu apă caldă și rece.

11. De-a-lungul celor două maluri ale râului Suceava, unde nisipul se găsește în strat abondent, ar trebui să se amenajeze un loc de plajă pentru cură de soare și să se ridice cabine.

In felul acesta s'ar contribui la regenerarea fizică a populației.

12. In centrul comunei Burdujeni, îndărătul grădinii publice, pe terenul în suprafață de 700 m. p. (cumpărat din inițiativa d. dr. D. Manoliu cu bani dați de primărie) să se construiască un ateneu popular, cu sală pentru conferințe, teatru și cinematograf. Acest edificiu poate ține loc în același timp și de „Casa națională de cetire și sfat Mihail Eminescu“, proectată de d-l prof. Gh. Maxim.

CUPRINSUL

(TEXT)

	Pagina
1. Introducere	3 — 4
2. Monografia comunei Burdujeni, plasa Bosancea, judeţul Suceava. Trecut. Legende şi orice fel de lămuriri privitoare la originea, numele comunei, fundarea, primele aşezări omeneşti şi istoricul ei după acte vechi	5 — 15
3. Poziţia geografică. Aşezarea pitorească. Situaţia topografică. Vecinătăţile. Felul pământului	15—24
4. Temperatură şi precipitaţiuni atmosferice	24
5. Fauna şi Flora	24—26
6. Descrierea caselor, curţilor, grădinilor şi a mobilierului din interiorul locuinţelor ţărăneşti	26—28
7. Populaţia	28—30
8. Situaţia economică	30—40
9. Plante textile	40
10. Industria casnică şi portul naţional	41—43
11. Meserii şi mica industrie	43
12. Căi de comunicaţie şi mijloace de transport	43—46
13. Starea de edilitate a comunei	46—48
14. Graiul. Ocupaţia sătenilor. Starea lor materială. Cum trăiesc ei în genere	48— 9
15. Obiceiuri şi credinţe la naştere şi botez	49—50
16. Cum se făcea nunta altădată şi cum se face azi	50—54
17. Obiceiuri la Paşti	54
18. La sărbătorile Crăciunului	54
19. Comori	55—56
20. Clacă	56
21. Capital şi credit. Bănci. Cooperative. Societăţi	57—59
22. Industria şi comerţul	59—61
23. Abatorul comunal. Abatorul-export	61—64
24. Instituţii administrative. Primăria	64—65
25. Bugetul comunei. Impozite. Cheltueli. Venituri	65—66
26. Poşta	66—68

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

27. Vama Burdujeni. . . . . 68—72
28. Gara Burdujeni. . . . . 72—77
29. Starea morală, culturală şi socială. Instituţii culturale. Şcoli. (Grădiniţa de copii). . . . . 77—78
30. Şcoala primară mixtă nr. 1. . . . . 78—81
31. Şcoala primară mixtă nr. 2. . . . . 81—83
32. Aşezământul de îndrumare intelectuală şi profesională pentru orfanii personalului ceferist. Orfelinatnl C. F. R. „Regina Maria". Şcoala primară de fete şi Şcoala profesională. . . 83—87
33. *Edificii eclesiastice.* Mânăstirea Teodoreni azi biserică parohială. . . . . 87—97
34. Biserica sfânta Treime (Troiţa). 97-105
35. Monumente istorice dispărute. 105-106
36. Mişcarea culturală. 106-109
37. Infăţişarea, firea locuitorilor şi conştiinţa lor naţională. . . . 109
38. Politica. 109-110
39. Asistenţa socială (Spital. Dispensar, Farmacie). 110-114
40. Vitejii din comuna Burdujeni morţi pentru patrie în războiul independenţei (1877—78). 114-116
41. Cimitirul eroilor. 116-117
42. Personalităţi culturale proeminente, născute în comuna Burdujeni 117-125
43. Personalităţi culturale, cari, deşi unele nu s'au născut în Burdujeni, totuşi, au contribuit efectiv la ridicarea nivelului spiritual şi economic al locuitorilor din această comună. . 125-127
44. Imbunătăţirile ce ar trebui să se realizeze cât mai curând în comuna Burdujeni. 127-128

ORDINEA ŞI EXPLICAŢIA CLIŞEELOR.

Pagina

1. Moş Niţucă pe prispa casei lui, situată în str. Izvoarelor din Burdujeni-Târg. 6
2. Schiţa topografică a comunei Burdujeni cu împrejurimile. . . 17
3. Vederea generală Burdujeni — sat 19
4. Vederea generală Burdujeni — târg 20
5. Casă ţărănească cu şandrama din Burdujeni — sat 27
6. Flăcău şi fată, în portul popular românesc din Burdujeni . . 41
7. Autoarea acestei cărţi în portul naţional românesc de sărbătoare, din comuna Burdujeni — Suceava 42
8. Sătence romînce din Bucovina purtând frumosul nostru port strămoşesc 43
9. Ruinele „Podul Călugărului" 45
10. Primăria comunei Burdujeni 64
11. Gara Burdujeni — Suceava (peronul) 73
12. Şcoala primară mixtă nr. 1 din Burdujeni — târg 79

13. Şcoala primară mixtă nr. 2 din Burdujeni — sat 81
14. Mânăstirea Teodoreni (Todireni) din Burdujeni — târg, devenită în 1864, biserică de mir 89
15. Biserica Sfânta Treime (Troiţa) 102
16. Pavilionul „Arhiereul Iosif Bobulescu", una dintre frumoasele clădiri ale spitalului „Arhiereul Scriban", din Burdujeni-târg 111
17. Monumentul eroilor, jertfiţi în războiul de întregirea neamului românesc (1916—1918) 115

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ERATĂ

In pag. 26,	jos,	în loc de	angajate	trebue cetit	*aranjate*
„ 27,	sus,	„	de	„	*pe*
„ 28,	jos,	„	locuri	„	*locuitori*
„ 32,	mijloc,	„	1867	„	*1877*
„ 34,	„	„	axenatul	„	*anexatul*
„ 34,	sus,	„	Domnitonul	„	*Domnitorul*
„ 41,	„	„	sătente	„	*sătence*
„ 42,	mijloc,	„	măgini	„	*mărgini*
„ 46,	jos	„	Călinescu	„	*Climescu*
„ 46,	jos, ult. rând	„	a fost funcţionat	„	*a funcţionat*
„ 47,	jos,	„	Circulaţia	„	*Intrarea*
„ 47,	jos, ult. rând	„	Federeul	„	*Feredeul*
„ 48,	mijloc,	„	acest grai	„	*graiul rutean*
„ 53,	jos,	„	puse	„	*pusă*
„ 54,	mijloc,	„	Acesta	„	*Acestea*
„ 55,	„	„	velniţa	„	*velinţa*
„ 55,	„	„	ce gospodarul	„	*ca gospodarul*
„ 60,	jos,	„	S. A. M.	„	*C. A. M.*

„ 65, mijloc după N. G Neagu, notar, se adaogă şi *Em. Bucaciuc*, secretar

„ 73, jos, ultimul rând, în loc de Ea este cea mai frumoasă gară, trebue cetit: *Ea este una dintre cele mai frumoase gări.*

„ 76, mai jos de mijloc, în loc de: în trecut fusese îndeplinea trebue cetit: *în trecut îndeplinea.*

„ 77,	mijloc	în loc de	sugari,	trebue cetit:	*sugaci*
„ 77,	jos,	„	Lahohari,	„	*Lahovary*
„ 83,	jos,	„	1923,	„	*1922*

„ 85, cele trei statistici se referă la şcoala prefesională.

„ 89,	jos,	„	dverelor	„	*doerelor*
„ 90,	sus,	„	Hotinnlui	„	*Hotinului*
„ 90,	mijloc,	„	printe	„	*printre*
„ 91,	sus,	„	lro	„	*lor*
„ 91,	mijloc,	„	în genul	„	*şi genul*
„ 95,	mijloc,	„	al	„	*ale*
„ 96,	„	„	T. Brânză	„	*T. Bâzgă*
„ 96,	jos,	„	altrului	„	*altarului*

Universitatea Al. I. Cuza Iaşi
Biblioteca de Geologie-Geografie
Cota veche Geogr. | Preţul 3 lei.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

TIPOGRAFIA SEMINARULUI
MONAHAL
„ CERNICA"
ILFOV. c. 66.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY